

Aminantur fila longitudinalia propter attractionem fortem. Componitur autem filis latitudinalibus propter expulsionem: & filis transuersis, propter retentionem. Proprium autem uas superfluitatis melancholicæ est splen. Ponitur autem splen inter duo membra calida, cor, scilicet & hepar, ut sua potenciali frigiditate inducat temperantiam in extremis, est em melancholicæ complexionis. Et habet duos meatus: Vnum, qui dirigitur ad os stomachi, quo mediante transmittitur melancholia ad illam partem, ad prouocandum appetitum. Vnde ex oppilatione splenis accidit fastidium: sicut ex nimia apertione eius & transmissione melancholicæ superflua accidit bulimus, siue caninus appetitus. Alium autem meatum habet qui dirigitur ad hepar, quo mediante fugit ab ipso, quod melancholicum est ad sui nutrimentum. Habet autem figuram linguæ aliquantulum oblongam, & ad modum cinguli cingit ipsum stomachum. Ex altera parte coniungitur hepati, ut fugat ab eo, quod melancholicum est. Et propter hoc in passione splenis patitur stomachus, quoniam non transmittit ad ipsum melancholiam in debita quantitate. Patitur etiam hepar quoniam non attrahitur ab eo melancholia in debita quantitate, quoniam ex retentione eius in hepate infrigidatur hepar, & accidit error secundæ digestionis. Componitur autem splen ex crassa carne & dura, & melancholica, rara tamen & porosa, ut possit suscipere intra se melancholiam ad sui nutrimentum, cum melancholica superfluitas generetur ex sanguine ut deportet sanguinem per membra. neque enim est necessarium totam superfluitatem illam dispergi per membra. necesse autem fuit illam separari a sanguine, & uno loco deponi, donec eijceretur a corpore.

De anatomia renum.

Creauit Deus duo colatoria, quibus separet aquositas a sanguine, ne sanguis corrumpatur per ipsam: quæ quidem renes appellantur. Et sunt duo potius, quam unum, quia si esset unum solum, oporteret esse amplum, propter superfluitatem aquosam quam reciperet, & sui amplitudine impediret alia membra uicina sibi, propterea sunt duo parui, ut suppleat officium unius magni, quia non habet locum alijs membris sufficientem. Item alia est ratio, quare sunt gemini, ut si impediatur unus aquosam superfluitatem recipiendo, accipiat eam alter pro maiori quantitate. Habet autem situm unus in dextra parte, alter in sinistra, ut directe sibi opponantur. quia ille, qui est a dextra parte, superius collocatur & coniungitur hepati: ille qui est a sinistra, inferius locatur, ut amplificet locum spleni. Sunt autem renes ex solida substantia, propter multiplex iuuamentum. Vnum est, ut concurrant multa in paruo spacio, & recipiant multam superfluitatem in paruo spacio. Aliud est, ut sua soliditate resistent humoribus, ut humori cholericis pungenti & scindenti, qui transit ad ipsos a stomacho. Tertium iuuamentum est, ut ex sua durtie & soliditate comprimant sanguinem cum superfluitate, ad modum duorum nodorum comprimentium aliquos meatus, rectificando sanguinem ad sui nutrimentum, reprimendo aquositatem. Triplex enim est separatio sanguinis ab aquositate: prima in gibbo hepatis: secunda in caua uena, a qua transmittitur aquositas cum primo sanguine, quasi lotura carni ad ipsos renes, quibus fit secunda separatio: in renibus uero tertia. Vnde si meatus renum nimis aperiantur, ut sanguis fluat in uesicam, sanguis tunc exit in urinam. Habent autem renes duplex os: unum superius, per quod trahunt ab hepate per quosdam canales: aliud per quod emittitur inferius ad uesicam. Dirigitur autem quedam arteria a corde ad hepar per medium hepatis ad renes, deferens eis spiritum uitalem siue uitam. Item quedam uenæ diriguntur ab hepate ad ipsos renes exterius, deferentes sanguinis nutrimentum ad exteriores partes renum. Interius enim non habent renes uenas, sed nutriuntur a sanguine quem attrahunt per canales cum aquosa superfluitate. Coniunguntur autem renes cum quibusdam spondylis dorsali. unde transmittunt ei uestem, quæ uestit eos exterius, & dant ei sensibilitatem. Habent autem figuram intus concauam aliquantulum, exterius gibbosam & nodosam. Et circa orificia, quedam habent additamenta, quæ circundantur pinguedine, cuius ratio per similia alibi assignatur.

De anatomia uesicæ.

Sicut creauit Deus proprium uas superfluitatis primæ digestionis, ita creauit proprium uas superfluitatis secundæ digestionis, ut uesicam uas urinæ. Habent ergo renes duo emuntoria, quasi duos canales per quos transfuehitur urina post separationem eius a sanguine in uesica. subintrant ergo illi duo canales exteriores tunicam uesicæ circa medium tumorem eius, & fluit urina inter duas tunicas ex utraque parte uesicæ ad os illius, ubi tandem intrant per interiorem tunicam uesicæ penetrando ipsam. Et dum intrat uesicam urina transmissa a renibus, clauditur exterius os uesicæ, ne aliquid exeat. Et e conuerso dum exit urina a uesica, clauduntur duo prædicti meatus, ne aliquid subintret uesicam interim: & hoc per dilatationem interioris tunice, & comprehensionem eius cum exteriori. Contexta est autem exterior tunica ex filis longitudinalibus, & uiget in ea magis attractiua. Interior autem tunica contextitur ex filis latitudinalibus: & hoc propter comprehensionem: & ex transuersis, propter retentionem. Os autem uesicæ constat ex quibusdam lacertis, quibus mediantibus constringitur, & aperitur in horis necessarijs. Duplicatur autem eius interior tunica ad exteriorem, & in fundo uesicæ: quia necessarium fuit ut esset densa, & fortis, ne acutis humoribus, & sanguine melancholico scinderetur, quod accideret sibi si subtilis esset compositionis.

De anatomia matricis.

Creauit Deus matricum radicem, ut esset instrumentum & locus generationis in muliere. cuius collum est in comparatione uirilis uirgæ, & eius siphac, s. interior concauitas, est in comparatione

Spurij.

G# iij oschei

oschei. i. bursa testicularū: & hac comparatione se habet instrumentū generationis in muliere ad E
instrumentū generationis in masculo: in qua sigillum imprimens se habet ad sigilli impressionem
in cera. Instrumentū foeminae habet figurā inuersam & protensam. i. fundatam intus: Instrumentum
hominis habet inuersam & protensam extra. Collū autem matricis lacertosum est: multas habens
pelliculas, & inuolutiones ad modum bursa, sicut & collum uesticae, ut possit dilatari, & constrin-
gi qñ opus fuerit. Qm̄ ante horā partus ipsius foeminae os matricis constringitur fm̄ om̄es sui pli-
cas ad modū rosae, cuius folia complicantur anteq̄ expandatur ipsa. Vnde ita strictus est meatus
colli matricis, q̄ solummodo uiam habet urina per ipsum. In prima autem defloratione dilatatur
collum matricis, & rumpuntur quaedam uenae subtiles, quae sunt in dextra parte ipsius colli & exit
sanguis. Duplex uero est os matricis, unum exterius, & apparet uisui, ad quod terminatur collum
matricis: aliud uero interius, in quo inchoatur collum. Istud uero os in hora conceptionis ita clau-
ditur, q̄ non posset etiam acus intrare. Ita. n. disposuit natura, ne post conceptionē aliquid de sper-
mate exeat, uel de alijs superfluitatibus subintret, & laedat foetum, In hora autem partus ita dilata-
tur collum matricis, q̄ eius amplitudo ferē concauitati interiori ipsius matricis adaequatur, ad mo-
dum rosae, quae tota expanditur fm̄ omnes sui partes. Interius autē circa mediū tumorē ipsius ma-
tricis sunt duo additamenta inuersa, siue protensa, sicut duo cornua, uel duo capita mamillarum, F
quibus adhærent duo foetus, unus à dextra parte. s. masculus, alius à sinistra. s. foemina. Sicut enim
natura exterius præparauit duo instrumenta nutritionis. s. duas mamillas, ita interius duo suspen-
soria: & sicut plures sunt mamillae extra & intra, & plura sunt iuuamenta matricis interius, quae
etiam uisui apparent. Vnde quidam per simile dicebant, decepti in muliere, esse quinque cellulas,
quidam septem, quia tot foetus possunt simul esse in matrice. Ad hoc dicendum, q̄ sicut in arbore
plura pira apparent uel adhærent in stipite prouenienti ex arbore, à quo accipiunt nutrimentum,
ita in matrice possunt plures foetus adhære uni additamento, à quo oēs accipiunt. Patiunt autē
ista duo additamēta duas distinctiones corporis mamillae: unā, propter colligantiam unius cum
dextra mamilla: reliquā, ob alterius cum sinistra. Dicit Hip. q̄ si gracilescat dextra mamilla, mascu-
li abortū faciet. Ponitur inter longaeonem & uesticam, & illi est illud intestinū, quasi culcitra super
quam quiescit. In quibusdam collum matricis est gracilius, & longius, & tortuosius: & in quibus-
dā breuius, & rectius, & crassius: sicut in quibusdam uiris uirga gracilis, longa & tortuosa: in qui-
busdam, aliter disposita. Componitur autem matrix ex duabus tunicis, quarū exterior magis car-
nosa est: interior uero magis neruosa aliquantulum, ut sensum possit habere, non tamen magnū:
quia si nimium sensum haberet, matrix nimis laederetur in partu. Exterior autem spissior est pro- G
pter hoc, ut seruetur naturalem calorem. Interior autem ligamentalis est. i. ex ligamentis, & com-
ponitur ex omni genere neruorū, scilicet lōgitudinalibus, latitudinalibus, & transuersalibus. Alli-
gatur autem matrix spinæ dorsī fortiter posterius, & duab. coxis. Similiter eius ligamenta descen-
dunt ad genua: à genibus usq̄ ad pedes. Superius autem alligatur diaphragmati, cuius ligamenta
ascendunt usq̄ ad mamillas & oculos. Sub istis autem additamentis extra ex utraq̄ parte inferius
prope os matricis ponuntur duo ianitores, quasi duo oua, scilicet testiculi, qui. s. aliquantulum sunt
latiores, q̄ testiculi maris, qui aliquantulum sunt oblongi: illi latiores propter humiditatem descē-
dentem: isti oblongi, propter caliditatem. Creauit autem natura ista gemina, ut in eis esset locus di-
gestionis ipsius spermatis, ad hoc ut ex ipso esset materia corporis humani. Sunt autem uasa sem-
naria antecedentia, & consequentia, quibus defertur sperma uel materia spermatis. Vasa autē an-
tecedentia sunt quaedam uenae, quae prodeunt à cerebro usq̄ ad testiculos, & deferunt sanguinem
dealbatum, qui erat ad nutrimentum cerebri ad ipsos testiculos, qui mediante sua uirtute attracti-
ua talem sanguinem attrahunt ad nutrimentum. Residuum autē illius nutrimenti à testiculis trans-
mittitur per seminaria uasa consequentia in ipsa uirga uirili, & per illam in matricem ad genera-
tionē foetus. Cuius quidē spermatis in homine strictus est meatus & tortuosus, & longus, ut sub- H
tilietur & habilitetur per longum tempus: in muliere non est ita necessariū ut subtilietur, quia eius
sperma debet crassius esse, & humidius, q̄ sperma uiri, maxime ab isto agēte patiens: propter hoc
breuior est transitus à testiculis mulieris in matricē. statim. n. subintrat matricem sibi inferiori ore
à latere matricis utraq̄ parte illius, & non per illud os. unde non coniungit cum spermate maris
anteq̄ utriusq̄ sperma perueniat in matricē. Sub interiore autē ore matricis illius iacet os aliud. s.
uesticae, quod subintrat collū matricis, & ita exit urina fm̄ eandem uiam, per quam intrat sperma.
Conueniunt autē spermata maris & mulieris in matrice ita, quod sperma maris agit in sperma mu-
lieris. Sperma autem maris naturaliter intendit imprimere formā eius, à quo deciditur, & sperma
mulieris intendit suscipere. Illud autem facit sperma uiri in spermate mulieris, ut dicunt alij in san-
guine menstruo, quod facit fermentum in pasta. s. ebullitionem. Et Gal. uult, quod utrunq̄ agat in
reliquum, & patiatur à reliquo. In principio. n. admiscuntur spermata, & fit spuma in eis mediante
uentositate eleuante ampullas. In ipsis. n. sunt tres spiritus. s. naturalis, spiritualis, & uitalis, qui mo-
uent materiā quolibet genere motus: quorum quilibet intendit ad generationem propriae causae
materialis, scilicet spiritus uitalis ad generationē cordis, spiritus naturalis ad generationem hepa-
tis, & animalis ad generationem cerebri. Subintrante ergo in profundum spermatis uentositate,
actione

A actione triū spiritū in medio nascitur uesicula quædā: superius autē prope alia uesicula: à latere iuxta inferiorē alia. Ex prima uesicula formatur ipsum cor: Ex secunda superius posita cerebrum: Ex tertia hepar. Tamē maxima est dissensio inter auctores de ordine formationis. Hippo. enim in libro de natura fœtus uoluit, q̄ cerebrum esset primum in creatione, ut patet ex sensu, quia in ouo primo apparet caput pulli. Isaac uidetur cōsentire, quia comparat hominem arbori in uerā, & cerebrum radici arboris. Alij uolunt q̄ hepar primū sit in creatione, quia illud membrum cuius operatio primo est necessaria, primo debet creari: sin minus, inordinate procederetur. Et ista ratione dicit Arist. q̄ cor primo creatur, quia eius operatio primo est necessaria, & ideo primo debet creari. non. n. posset nutriri nisi primo uel prius fieret uita. Vnde cum operatio uitalis primo sit in corde, primo creatur cor. In istis tribus membris, artifice natura petente exteriores partes, exterius terminatur uehiculum, quo mediante alligatur fœtus uni partium capitum mamillarū, per cuius uehiculū inferiorem meatum transmittitur de puro sanguine menstruo matris, uel alio, per quem membra, quæ prius erāt alba, rubificantur. Illud autem uehiculū alligat fœtū matrici: & cum illud uehiculum posterius sit in conceptione, alijs tamē prius est in perfectione. Per sex autem primos dies in illa materia apparet spuma, & aliæ tres ampullæ principalium membrorū. Postea per tres sequentes dies inchoantur interius lineationes, & punctationes aliorum membrorū. Per primos autē sex dies nihil attrahitur à matrice, quia parū aut nihil deperdit de illa materia. & si deperditur, nō est utilis restauratio, unde nihil attrahitur. Per sex autē dies sequentes penetrāte uentositate & spiritibus ad exteriora, perficiuntur ramificationes uenarum & arteriarum. Per xij. dies sequētes, subintrat sanguis per uniuersa mēbra carnea. Vnde in abortu apparent tunc temporis frustra carnea. Et per ipsos diuiditur etiā spinalis medulla à cerebro per spinā dorsi. Itē per ix. dies sequentes distinguuntur membra à se inuicē, latera à collo, & collū à capite, coxæ à natibus, & ita de singulis alijs. Et ita in uniuerso erunt xxxv. dies: tñ in quibusdam ista tēpora formationis anticipant: & in quibusdā postponunt partitiones totalis tēporis formationis, tum per unū diem, tum per plures. Tripliciter ergo uariat totum tempus formationis. quoddā em terminatur in xxx. diebus, quoddam in xxxv. quoddā in xl. ita q̄ quinque dies semper interueniunt & intercidunt. Causa autē huius diuersitatis est calor intensior in quibusdā, remissior in alijs: & materia magis, & minus obediens. Fœminę corpus tardius formatur, q̄ corpus maris. Tempus autē motus. i. illud, in quo apparet uel sentitur motus uolūtarius ex anima sensibili, duplū est ad tempus formationis. Tēpus autē partus triplum ad tempus motus. Et propter istas diuersitates temporū formationis, etiam uariantur tempora partus. Et ideo quidam nascuntur in viij. mense, quidam in viij. & quidā in ix. Totum autem quod dictum est de temporibus formationis, experimento compertum est per diuersa tempora abortuū, in quibus apparēt uisui antiquorum medicorum successiuæ diuersitates formationum:

De anatomia panniculorum fœtus.

In quibusdā autē materijs calor est maior: statim autē declinante calore, & penetrante in profundum extremitatibus relictis, induit pellicula ad modum corticis exterius, sicut patet in ouis, quæ uestiunt extra tenuissima tela prius, & postea testa duriore. Similiter in arboribus, quæ uestiuntur triplici cortice, & in fructibus quarūdam arborū, quæ duabus uel tribus tunicis teguntur. Similiter fœtus in utero matris inuoluitur tribus pelliculis: quarum prima uersus fœtum tenuissima est, & dicitur camisia pueri, uel profundatio sudoris. ista enim pellicula abstergit puerū à sudore, qui est quasi aerea superfluitas. Inter hanc pelliculā, & sequentem recipitur secunda superfluitas. s. urina. statim enim qñ excolatur per renes: non intrat statim uesicā, sed per quendam meatum dirigit ad umbilicum, ubi exit, & subintrat istas duas pelliculas, & non expellitur inde ante partū, imo exit cum puero. Cuius retentionis hæc est causa. s. ut ex humiditate mollificet & infundat matricem, ut sufficienter amplificet ad exitū pueri, quia facilius excolat per humidum, q̄ per siccū. Interior autē tunica subtilior est cæteris: & componitur ex arterijs & uenis, in quibus defertur sanguis ad nutrimentum fœtus, uenalis sanguis hepatis, arterialis cordi: & hæc est tunica similis retinæ. Prima autem superfluitas nō est in fœtu, quia nihil dū est in matrice intrat per os: & ita nihil in stomachum & intestina, quod postea exeat per secessum. Venit autē ei nutrimentum per umbilicū de sanguine materno, qui transmittit ad hepar, & ibi quandam suscipit digestionē. Inuoluit ergo tribus panniculis fœtus, sed nō propter dictas causas solū, sed ut fœtus firmiter adhæreat matrici. nō em sufficeret illud unū solū uinculū per umbilicū, nisi in plurib. locis per pelliculas illas alligaret matrici. Habet. n. fœtus positionē & situm membrorū naturalē fm diuersas sui plicaturas naturales. Ambas autē manus habet positas supra duo genua, brachijs extensis ex utroq̄ latere, et faciem positā inter manus, & nasum inter genua: & habet genua flexa, & pedes iunctos. p̄cessū autē temporis crescit, et augeat uehementius, & fortius mouet. Et tendit ad exitū triplici de causa: Vna causa est propter angustia loci in utero materno: Alia causa est propter defectū nutrimenti. nō. n. sufficit ei, qd̄ transmittitur à matrice: Tertia causa est angustia inspirandi, & expirandi, & paucitas aeris, qui quidē nimis calidus attrahitur. In matrice ergo tēpore partus puer cōuertit se ad exitū, scilicet caput inferius, & extremitates superius. Hic naturalis ordo est in exeundo, ut præcedat caput, & sequant cetera membra. Caput. n. ex sua crassitie, & grauitate facit locum cæteris membris gracilioribus. qñ

Spurij.

G. iij uero

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

uero præcedunt pedes, timendum est ne brachia frangantur. quoniam præcedit unus pes, timendum est **E** de alio: idem dico de cæteris membris. Rumpuntur. n. cotylidones, & exit sanguis cum aquositate, qui retentus inter pelliculas mollificat, & infundit matricem. Matrix autem post tantam dilatationem cito redit ad propriam uel pristinam constructionem, & hoc nimia operatione naturæ.

De anatomia genitalis uirgæ.

Habet autem uirga uirilis compositionem ligamentalem. Cõponitur. n. ex crassis uenis, neruis, & arterijs: ut recipiat multum intra se de spiritu & uentositate, quæ faciunt ipsam inflari & erigi quando opus fuerit, & per ipsam deportari materiam sementalem. Longitudinem naturalem habet inter sex & nouem digitos, ut possit attingere ad locum sibi destinatum in proiectione spermatis. Item habet duos meatus, unum in quo defertur sperma à testiculis, aliud in quo defertur urina à uesica, qui tamẽ duo meatus cõueniunt tandem in unum meatum. In ipsa. n. uirga sic accidit sicut in collo matricis, quia per alium meatum exit urina, & per alium meatum intrat sperma uiri, tñ ipsi duo conueniunt in ipso collo, & fit meatus unus. Veniunt autẽ nerui ad eius compositionem ab inferiori parte spinalis medullæ: ueniunt etiã quædam ligamenta à pubis ossibus. Virga habet duo paria musculorum, unum par longitudinalium & protensorum, quibus erigitur & extenditur: & aliud par habet musculorum transuersorum, quibus mediantibus erigitur. Quare si unus musculorum spasmeretur, tunc declinat uersus unum latus, alter uersus alterum declinat si neuter dirigitur. Istis etiã mediantibus post iniectionem spermatis retrahitur ad priorem mensuram. **F.**

De anatomia cordis.

Creauit Deus cor ex carne crassa forti & dura, ut esset longinquum à læsionibus, neq; nimis uelox, neq; nimis tardum esset ad motum, neq; nimis paruum, propter multum aerem & sanguinem quem recipit. Figura autẽ eius est pineata, quia latum aliquantulum in rotundum est in parte una: & hoc ut locum haberent amplum uenæ, & arteriæ exeuntes & subintrantes in illa parte. Et in alia sui extremitate punctale habet acumen, ut in una sui parte contingeret ossa costarum, quibus uicinatur, ne læderetur ab ipsis. Et pineatam habet figuram, & rotundam, quia nulla figura melius, quàm ista coniungit punctum cum superficie, cum à puncto per crescentes circulos gradatim perueniatur ad ultimam superficiem. Inuoluitur autem cor in quodam forti pãniculo ad sui defensionem, qui capsula cordis appellatur: inter quem & ipsum cor, tñ uacat spaciũ, quod sufficit ad plurimam cordis dilatationem, ne ex constrictione inducat suffocationem in ipso. Colligatur autẽ cordi in tribus locis, scilicet in punctali extremitate, ubi magis est cartilaginosa, propter defensionem illius partis à duritie ossium uicinorum: & in duabus auriculis similiter. Quæ quidem auriculæ apparent extra, **G** quasi duo additamenta carniũ, per quarum inferiorẽ subintrat uena deportans sanguinem ab hepate ad nutrimentum cordis, & ad generationem spirituum, & sanguinis uitalis. Superiorẽ autẽ auriculam subintrat canna pulmonis, deportans aerem ad temperationem caloris innati: & ita leuioris. s. aeris meatus est superior. Cor autem habet tres distinctiones, siue folliculos, ad modum quarundam burfarum: in quarum parte suprema recipitur aer: in quarum infima, recipitur sanguis: in quarum media, quæ fouea appellatur, fit aeris & sanguinis commistio, & spirituum generatio. Vnde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Cõponitur autẽ cor ex omnibus generibus filorum. s. longitudinalibus, quibus attrahit: latitudinalibus, quibus expellit: & transuersis utrorumq; quibus retinet. Vergit autem cor uersus sinistrum aliquantulum, ut det locum hepatis posito in dextra parte, ne duo tam calida membra in una parte corporis ponantur corpus calefacientia. Sunt autem duo subintrantia cor, uena concaua deferens sanguinem ad nutrimentum cordis, & generationem spirituum, & canna pulmonis deferens aerem, ut ex ipso & aere generetur spiritus. Duo egrediuntur, sicut est uena arterialis, uel arteria uenalis: quæ sic appellatur, quia media est inter uenam & arteriam, quæ deferunt sanguinem calidum, & subtilem ad nutrimentum pulmonis. Et propter hoc dicunt quidam, quod pulmo calidam, & siccam habet complexionem, quia nutritur **H** calido & sicco sanguine. s. cholericum. tñ ex accidenti frigidus est & humidus. unde dicitur proprium uas phlegmatis. humor. n. distillat à cerebro ad pulmonem, quasi pluuia. unde ex accidenti abundat in eo phlegmatica humiditas. Ista autẽ uena unam tantum habet tunicam, cum omnes aliæ ad minus duas habeant: & hanc mollem habet, & hoc multiplici ratione. Vna ratio est quia intrat substantiam pulmonis, quæ tenera est & mollis: & si uena esset crassa & dura, de facili posset sicari, & suscipere rimam, & fixuram, & pulmo per ipsam. Alia ratio est, quia mollis est, ut sequatur motum pulmonis: quod non faceret si esset dura: & est ad modum iunci in aqua, qui ex sua mollitie & flexibilitate sequitur motum aquæ. Alia ratio est, quia uena non procedit per longam uiam, immo tantum per substantiam pulmonis: unde iacet super pulmonem sicut super culcitram. Vnde si sanguis uenam impleat, cum non habeat durum, & resistens, non lædetur ex percussione. Alia uena egrediens à corde est illa, quæ dicitur aorta, quæ defert sanguinem uitalem per totum corpus: & habet duas tunicas, interiorẽ duram, & exteriorẽ mollem: duram propter subtiliorẽ sanguinem & penetrantẽ, ne ille extra resudaret. defert. n. sanguinem pulsatilem ista. Exteriorẽ habet mollẽ, quia si haberet eam duram, cum iste sanguis pulsatilem impleret illam interiorẽ, & ipsa exterior ex eius duritia repercuteretur, & læderetur tunc: & propter hoc exterior mollis est, ut receptio ictus siue pulsus sit

A sit tanq̄ in molli. Ramificatur autē ista per totum corpus. & eius rami interius superiacent uenis quietis, ut tanq̄ uolubile omnino sustentetur ab illis. Exterius uero iuxta superficiē corporis supponuntur eis, unde habeant ea quasi scuta & tegmenta. Et discernitur iste sanguis pulsabilis qui uitalis est ab ipso qui nutritiualis est, qm̄ hic saluando exit interpolate, alius continue & quiete.

De anatomia pulmonis.

Viuit cor cum suis dilatationibus & cōstrictionibus & quietib. intermedijs, cuius calor excellens, signum est audaciæ: superexcellens uero signum est mania. Non. n. magnitudo cordis causa est audaciæ, neq̄ paruitas est causa timiditatis, qm̄ lepus & ceruus magnum cor habent fm̄ mensuralem sibi proportionem, cum timidi sint. quædam similiter animalia paruum habent cor, sed calidū, & ppter hoc audacia sunt, sicut serpens thirus, mustella &c. Et qm̄ cordi necessaria fuit cōtinua aeris attractio, ut in animalibus ambulabilibus: neq̄ potuit attrahi ab extrinseco, tū ppter loquelam & uociferationē siue cantum, tum ppter corruptionem aeris exterius, necessarium fuit ut esset aliquod uas receptaculū aeris attracti interius, ut aer reseruaretur ad tēpus, & rectificaret̄ à suis nociuis qualitatibus, quod quidem uas pulmo uocatur. Est igitur pulmo caro tenera & rara, ut recipiat aerem in magna quantitate. Vnde animalia, quæ magnū habent pulmonem & ualde rarum, multum morantur sub aqua. quæ paruum, parum morantur. hi. n. frequenter inspirant & expirant: alij uero rarius. Habet autem pulmo magnam quandam cannam, quæ superius terminatur ad epiglottidem, per quam attrahitur aer. quæ quidē canna ramificatur & dispergitur p̄ multam substantiam pulmonis. Et iterum ex opposita eius parte est canna, quæ subintrat cor descendēdo. Non aut̄ mouetur pulmo per se & suo pprio motu, sed potius motu dilatationis in inspiratione, & cōstrictionis in respiratione. qui quidē motus à thorace sunt, qm̄ in sui cōpositiōe pulmo non habet neruū, à quo est motus cōmunis mēbro animalis. Exterius aut̄ inuoluitur quædam pellicula, quæ fit ex neruo dilatato circa ipsum. & ex ista pellicula totū sensum habet in se. Et est pulmo in illa comparatione ad alia ambulātia, in qua sunt branchiæ pisciū ad ipsos pisces. Habet aut̄ pulmo quinq̄ distinctiones, pelliculas. s. tres ex una sui parte: & duas ex altera: duas maiores, & tres minores: ut si forte lædatur in una uel duabus sui partibus, saluetur in alijs. qm̄ si esset cōtinuatio in sui parte, læsio unius partis per continuationem totale membrum læderet. Habet autē pulmo distinctiones duas maximas, & quinq̄ subdistinctiones paruas, quas pelliculas nuncupamus, ut si forte una earum læderetur, & impediatur à suo effectu & actione, altera suppleat, neq̄ cesset ab officio suo. Tres aut̄ illarum pellicularum magis uergunt uersus dextram. Quarum una non mouetur sicut cæteræ, sed tm̄ ad hoc est ut per eam transeat uena concaua, quæ ab hepate dirigitur ad ipsum cor, & illa uena est quasi lectus in quo iacet. Duæ uero pelliculæ magis uergūt uersus sinistrum, cuius dictionis hæc est ratio: quia tres pelliculæ à dextris sunt: ut una illarum sit uicinior uenæ concauæ quam uestit. Alia ratio est, ut exeuntes ex æquo duo panniculi ex parte cordis, cum ipso corde teneant sinistram partem pectoris. Et tres pelliculæ ex parte hepatis tenebūt dextram partem pectoris ex æquo, ne aliqua pars pectoris relinquatur uacua magis q̄ alia. Tibia autē pulmonis instar stipitis habentis multas radices ramificatur fm̄ substantiam pulmonis, qui quidē rami per totū pulmonem diffunduntur ita, q̄ eorū capita siue orificia extrinsece sunt aperta, neq̄ aliquo tēpore clauduntur, sed sugunt continue & attrahunt superfluitates pectoraliū, descendentes à capite ad loca inferiora pectoris. Neq̄ solum per illos ramos cannae pulmonis attrahuntur superfluitates cordis, sed etiā superfluitates à capite descendentes. Est aut̄ pellicula quædā diuidens suos thoraces à se inuicem, transiens per maiorem diuisionem pulmonis, quasi distinguens eum in duas medietates, alligatas cum spinis dorsi posterius, anterius uero pectori. Cuius causa finalis prohibet ne transeat aliquod læsiuum ab uno thorace ad alium, si lædatur uel patiatur prius, q̄ alius. Canna aut̄ pulmonis superius componitur ex annulis quibusdam perfectis: inferiorius aut̄ ex annulis imperfectis. quanto. n. magis ascendit canna, tanto perfectiores sunt circuli, ita q̄ in ascensu decrescunt, donec perueniat ad perfectionem. Gibbositas aut̄ ipsorum annulorū uergit exterius, & efficit gutturis tumorem. uersus aut̄ interiorem partem ubi deficiunt circuli, est quædam pellicula fortis & spissa, quæ supplet officium circulorū. Qm̄ aut̄ cibus recipitur in guttulo, illa pellicula cedit ipsi, & reflectitur interius hora deglutitiōis, ne impediatur illa, sicut impediatur, si esset chartilago interius, sicut exterius. Superioris autē partis illius cannae, et exterioris illius duplex est iuuamentū. unū, ut inspiratio & expiratio fiat per ipsum, aliud, ut sit primū instrumentum formationis uocis, & ita fiat instrumentum uirtutis uoluntariæ mobilis. Et est simile de pellicula cooperiente cerebrum, cuius duplex est iuuamentū. Vnum, ut cōiungat uenas & neruos & arterias exeuntes à cerebro, aliud ut tegat & inuoluat cerebrum ne lædatur & dissipetur, cum sit teneræ substantiæ. Exspiratur ergo superfluitas aerea, quæ perueniens ad guttur, format uocē. Natura ergo format sibi superfluitates, & adaptat ad quædam sui iuuamenta. s. squamas in piscibus, & pilos in corpore. Cōponitur autem guttur ex tribus frustulis ad formādam uocē secundū plures sui differentias. s. gracilē, & crassam, & ita de alijs. qm̄ ad diuersos motus & contrarios alicuius membri, necessaria sunt plura frustula alicuius membri, sicut patet in digitis, qui ad uarios motus aptantur. quorum primū frustulum est quædam chartilago composita ad modum aliarū

cannarum ambarum. Iplius circulus est imperfectus, ad modū peltæ, cuius gibbositas extra appa- **E**
ret in gutture. Eius uero defectus est uersus gulā. unde chartilago peltalis uocatur. Cuius quodā
modo supplet defectum quædam chartilago supposita isti inferius, similiter circulum faciens im-
perfectum. sed cōtrario modo se habet peltali, quia eius gibbositas interius est uersus gulam, de-
fectus uero exterius uersus guttur est. Et ita se habet hæc chartilago, q̄ oritur seu collocatur super
inferiorē chartilaginē: cuius opus est ne impediāt deglutitionem, q̄n gula dilatatur uersus ipsam.
hæc aut chartilago cymbalaris, & coopertoria uocatur. Et est alia chartilago, quæ appellatur no-
men nō habēs, cū modo collocetur uersus partem exteriorē, modo uersus interiorē, q̄n opus fue-
rit: quia eius iuuamentū est, ut q̄n deglutitur cibus in gulā, interim tegat os tracheæ: & iterum cū
formetur uox in gutture, interim tegat os gulæ. Si aut accidat, q̄ loquatur deglutiens aliquid, re-
mouetur id operculū, & aperitur os tracheæ: & q̄n subintrat mica panis per tracheam, tunc natu-
ra per fortē tussim conatur expellere illam. Chartilago autē nomen non habens, duo habet addi-
tamenta † hac illa quæ subintrant illud cooperculum, siue cymbalarem chartilaginem, & tenent
† hac. ipsam in debito loco & positione. In formatione autem uocis, quanto magis eleuatur peltalis, &
cymbalaris, tanto magis gracilescit uox, & trachea arteria tanto magis elongatur & arcatur: q̄n
uero illæ chartilagines deprimuntur, uox crassescit, & trachea dilatatur intus magis. **F**

De anatomia diaphragmatis.

Diaphragma est quædam pellicula diuidens regionem uitaliū à regione nutritiuorū. unde di-
citur diaphragma, quasi duo frangens, Cuius compositio est ex neruis & ligamentis. Habet aut il-
lud iuuamentū. s. ut sit primū principiū motus inspirationis, & expirationis, motu. n. diaphragma-
tis mouetur pulmo. pulmo aut non mouetur ex se uel per se, cū non habeat neruum in se. Alliga-
tur autē diaphragma spinæ dorsi retro, & antè pectori. Et annexum est circumquaq; corpus
corpori per circuitū, per musculos aut habet motum circularem. Cum aut motus dilatationis in
circulo, à medio puncto incipiat, & terminetur in extremitatibus, & motus cōstrictionis incipiat
ab extremitatibus, & terminetur in medio, necesse fuit ut principium motus diaphragmatis esset
in medio illius. Descendit ergo à sexto pari neruorū quidā neruus directe, & perpendiculariter p̄
medium punctum ipsius diaphragmatis, præstans & sensum, & motū, qui postea ramificatur, &
diffunditur per totū diaphragma. Præterea ueniunt alij duo nerui à quinto & quarto pari neruo-
rum ab ipsa spinali medulla, et spondylis, ferentes prædicto neruo principium: qui quidem ut ad-
hæreat uestitur carne, ut in suo defectu subintret pelliculam illam, quæ est diuidens duos thora-
ces, faciētes duas distinctiones pectoris: & quodam modo uestitur, & adhæret donec perueniat **G**
ad diaphragma. Contingit autem q̄ diaphragma quandoq; apostematur, & impeditur à suo mo-
tu, & tunc iuuatur à quibusdam musculis lateraliter ei uenientibus, qui sunt. 84. testante Gal. &
etiam iuuatur à folijs narium per uehementem inspirationem, & expirationem.

De anatomia cerebri.

Et cerebrum diuiditur in tres substantias, in uelarē, medullarē, & uentres plenos spirituum, qui
sunt principia neruorum à cerebro orientiū. Cerebrum aut est frigidum, & humidum. Frigidum
uero, ne inflāmetur uapore fumorum ascendentiū à stomacho, & ne inflāmetur motu neruorum
sensibilium, uel per operationes sensibiles, ut imaginationes, & cogitationes, & ut temperet sua
frigiditate spiritus uitaes calidos ascendentes. Molle & humidum est, ut de facili suscipiat impres-
siones sensibiles, & ut possit esse nutrimentum neruorum, qui à principio sui molles sunt, & gra-
datim, & successiue indurantur. Item leues sunt nerui, rari, & flexuosi: leues, ut suscipiant spiritus:
rari, ut præstarent ei facilem motū, & directum, & uelocē: flexuosi, ut deseruiāt membris ad regē-
dū se faciliter uersus quamlibet partē. Item cerebrū in anteriori sui parte est mollius & humidius,
propter neruos sensibiles inde orientes, qui molliores habent esse, quā nerui motiui. In posteriori
sui parte durius est, propter neruos motiuos inde orientes. qui duriores habent esse, q̄ nerui sen- **H**
sibiles, & propter illam partem, in qua est thesaurus memoriæ & repositio formarum. Cerebrum
autem secundum latitudinem diuisum est in duas partes, ut hoc membrum unum sit, sicut & cæ-
tera membra bina, ut si forte lædatur una eius pars, altera seruetur illæsa. Descendit aut posterior
pars cerebri cum suis uelaminibus in concauitatem spinæ, & ex illa parte oriūtur nerui, ex utraq;
parte lateraliter, atq; ad ambas partes corporis uicinas tendunt.

De anatomia neruorum à spinali medulla orientium.

A spinali medulla. xxx. paria neruorum oriuntur, & unus neruus, qui caret pari. quorum vij. à
spondylis colli oriūtur: alia uero vij. à superiorum costarum spondylis oriuntur, quæ in rectitudi-
ne pectoris sita sunt. Alia uero quinque, quæ sunt post ipsa, ab inferioribus costarū spondylis na-
scuntur. Oriuntur & alia quinque à quinque spondylis renū. Ab osse uero, quod renibus supponitur,
oriuntur alia tria: post quæ alia tria ab osse caudæ nascuntur. A caudæ aut summitate neruus carēs
pari oritur. Primi paris egressio est à duobus spondyli primi foraminibus, quod in capitis solum
musculis spargitur: & est paruum, & minutum. quoniam melius uidetur, cum locus, à quo egredi-
tur sit angustus. Par secundum à foramine, quod est inter primum spondylum & secundum, ori-
tur, cuius maior pars transversa ad cutem capitis ascendit, dans ei motum. Et quod primum mi-
nus facit

Anus facit ppter sui paruitatem, consequens ipsum complete emendat. musculoq; colli & maxillarum coniungitur, dans ei motum. Par tertium exiens à foramine inter secundum & tertium spondylum, statim in duo diuiditur ex utraq; parte. quarum una musculis qui maxillas mouent transmittitur, & est qm musculis miscetur temporum, & cum musculis aurium in bestijs, & qm in hominibus: alia uero pars ipsius per musculos dispergitur, qui inter utraq; locantur scapulas. Par uero quartum inter tertium & quartum spondylum exoritur, & partitur in duo sicut præcedens. sed pars ipsius ascendens est parua. Et quidam dixerunt iam, q ab ea penetrat rami sicut araneæ tela extensa super uenam, donec ad diaphragma perueniat, separans super duo latera diaphragmatis, et pectus in duo media partiendo incedens. sed eius pars minor ad superiora reflectitur, & in fundo musculorum profundatur, donec ad suprema uadat, & musculis mandat ramos, qui inter caput & collum sunt communes. & dixerunt quidam q ab eo ad dorsum descendit ramus. Quintum uero par inter quartum & quintum egressum in tres diuiditur partes: & est unus ramus, & est minor pars perueniens ad musculos, qui caput anterius peruertit, & ad alios musculos qui capiti sunt communes & collo, & alter ramus ad musculos scapularum dirigitur, & miscetur, & ad medium penetrat diaphragmatis. Par uero sextum, septimum, & octauum, ab alijs fm ordinem egreditur foraminibus. Sed octauum egressio est à foramine comuni inter finem spondylorum colli & primum spondylum dorli. & eorum rami uehementi miscentur mistura. fm plurimum eius ad scapulae peruenit superficiem. & pars eius maior, quæ est ex quarto, & minori parte, quæ est ex tertio, peruenit ad diaphragma. et plurimum septimum peruenit in adiutorium. licet sint quidam qui ex ipsis ramis ad musculos capitis & colli & dorli cum ramis quinti associati uadant ad diaphragma. sed tñ ille, qui est ex quinto, ad partem manus tendit, & non transit scapulam. Sexti uero paris quidam ad musculos scapularum diriguntur, & alij mouent adiutorium, alij uero à superioribus partibus dant sensum adiutorio, alij mouent brachium, alij per cutem adiutorij. Septimi uero paris quidam mandantur musculis qui sunt in adiutorio, qui sparguntur dantes eis sensum. Octauum uero paris partes quædam per cutem hanc quidem partiuntur, dantes eis sensum. alij uero ad musculos brachij tendunt motum manibus præstantes. Primum autem par ex paribus membrorum pectoris egreditur inter primum & secundum spondylum pectoris, quod in duas diuiditur partes: quæ autem maior est, in omnibus musculis spargitur costarum, & in musculis dorli super primas costas extensum procedit, & octauo neruorum colli obuiat, & similiter ad manus protenditur, donec ad digitos & palmam perueniat & manum, & segregatur per eam, dans ei motum uel sensum. Par uero secundum, à foramine egreditur, quod prædictum sequitur foramen, cuius pars ad adiutorij tendit superficiem, dans ei sensum. & ipsius residuum cum alijs partibus que remanserunt, aggregantur, & ad musculos scapulae qui super eam positi sunt ascendunt, ipsius mouentes iuncturam. & ad musculos perueniunt dorli, qui ex istis neruis spondylorum pectoris oriuntur. Et ramus, qui ad scapulam non protenditur, ad musculos dorli uadit, & ad musculos qui sunt inter costas primas in posterioribus pectoris positas. Qui uero ex spondylis secundarum nascuntur costarum, ad musculos ueniunt, qui sunt inter costas & ramos, cum istorum neruorum ramis. Præterea ramis neruorum arteria & uena aperte currunt, & spinalem medullam ingrediuntur per loca unde ipsi egrediuntur. Nerui exeuntes à duobus spondylis pectoris in hoc comunicant, q pars eorum ad musculos dorli peruenit, & pars ad musculos uentris, & ad musculos qui sunt in dorso pressi. tertia autem superior cum neruis miscetur, qui à cerebro sunt descendentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurum multos transmittunt ramos, cum quibus ramus tertiae partis, & ramus nerui primi, ossibus alchatim miscentur. Sed isti duo rami coxae non pertranseunt iuncturam, sed in ipsius sparguntur musculis, & ita eos pertranseunt incedendo ad crura. Neruorum autem crurum & pedum forma, à neruis manuum & pedum separatur in eo, q non iunguntur, & inclinant submersi ad cerebrum. Non est autem forma continuitatis adiutorij cum scapula, sicut forma continuitatis femoris cum coxa, neque

Dextremities cum origine suorum neruorum. Et isti quidem nerui ex parte cruris, diuersis tendunt modis. sunt enim ex eis qui occultantur, sunt qui manifestantur, sunt qui submerguntur sub musculis cooperti. Et quia musculi qui ex parte femoris oriuntur, neruos ad utrosq; pedes non habuerunt à posterioribus partibus, neq; ab occulto femorum, propterea ibi musculi multi & uenae factae fuerunt, ut pars neruorum quæ est in pectine, curreret & penetraret in foramine, quod ad testiculos descendit, donec ad musculos uadat femoris, & descendat ad musculos poplitis. primum autem par ex neruis sequentium spondylorum commiscetur cum neruis antecedentibus, sicut diximus. Alia uero paria, & unum par, quod ab extremitate oritur caudæ, musculis sparguntur sphericis, & ipsius uirgæ, & musculo uesicæ, & matricis, & in panniculis uentris, & in partibus domesticis superioribus ossis femoris, & in musculis qui nascuntur ab ossibus alchatim.

De anatomia uenæ concauæ.

Vena uentrem habens ad cor, qm uenit in rectitudinem diaphragmatis, transmittit ramos ad ipsum nutriendum. quæ postea, perforat diaphragma, per cuius foramen uenæ subtiles ab eis disgregatae panniculo, qui pectus in duas diuidit partes, & cordis capsulae, atq; glandulae, quæ à medicis uocatur mina, continuantur, & per prædicta sparguntur membra. Postea uero quidam magnus ramus ab eis separatur, qui uni duarum cordis auricularum, dextræ scilicet continuatur, & diuiditur

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

diuiditur in tres partes, quarū maior dextram cordis aurem intrat, secunda cordis superficiem ex E
 teriorem circuit, tertia uero ad inferiora ramos transmittit, & postea procedit ascendendo, & retor
 quet ad furculas. Et transmittit à se ramos ad nutritionem omnium partium uicinarum interiorū
 & exteriorum. Quā autē ramificatur ex utraq; parte, & uenit in rectitudine axillarū, ramus quidā
 magnus exterius ab ea egreditur, & ad locū qui est in alis axillæ protenditur, quæ basilica appel
 latur. Sed etiā prior, quæ relinquitur circa furculas, quæ est stipes huius basilicæ, in duas diuiditur
 partes: quarum una ad dextram, altera ad sinistram tendit. Et iterum utraq; istarum subdividitur.
 Quarū una diuisio, humero superposita ad manum tendit, et uocatur cephalica. Alia uero diuisio
 utrinq; in duas diuiditur partes. Quarum una per interiores partes colli ascendit, quousq; craniū
 intret, & partes membrorū cerebri, & suorum panniculorū ibidem irrigat. & in transitu eius per
 collum usq; ad cerebrum diuiduntur ab eo rami subtiles, qui membra in collo humectant. & hæc
 uena gaudet cholera: Alia uero manifesta ascendit, quousq; per faciem, oculos, caput, & nares di
 uiditur, ut omnia membra nutriat, quæ ideo manifesta uocatur. A uena autē humerali, dum per cu
 bitū transit, rami quidā subtiles separantur, à quibus ea quæ in adiutorio exterius manifesta sunt,
 irrigantur. Similiter sub uena axillarū aggregantur rami subtiles, qui rami adiutorij musculos nu
 triunt. Et quā humeralis uena & axillaris prope cubiti iuncturam ueniunt, duæ partes ab eis sepa
 rantur, una. s. ab axillari, alia ab humerali. et cōiunctim ascendūt quousq; ex eis una fiat uena, quæ F
 purpurea uocatur. Alia uero humeralis pars protēditur fm diuersas adiutorij partes, & super arū
 dine altera trāsit: & uocatur funis brachij. Axillaris uero pars altera, q̄ una est ex inferioribus par
 tibus brachij, quæ est in profundo, usq; adeo protēditur, quousq; ad caput inferioris arundinis p
 ueniat. & fit ex ramis suis uena una, quæ est inter mediū & auricularem, quæ saluatella appellatur.
 Pars autē quæ ad corporis inferiora descendit, super spondylos costarū transit, descendendoq; in
 ferius porrigitur. à qua egrediuntur rami, qui uadunt ad renum fascias, & suorum panniculorū, &
 ad membra quæ ex eis disponuntur, & ea nutriunt. A qua postea duo rami magni separantur, qui
 renum intrant concauitates, post quos reperiuntur duo alij, qui ad testiculos uadūt. Deinceps ab
 eodē in rectitudinem cuiusq; spondyli duo alij separantur, qui ad utraq; procedentes mēbra, quæ
 circa ipsa sunt, uel quæ sunt occulta, ut uulua, uesica: uel manifesta, sicut uenter, ilia, humectant. q̄
 quando ad ultimum uenerit spondylum, in duas separatur. quarum una ad dextrum pedem, &
 alia ad sinistram uadit. Et ab his segregantur partes quæ femorum musculos nutriunt, quarū que
 dam sunt occulta, à quibus occulti nutriuntur muscoli, quædam manifestæ, quæ manifestos hu
 mectant musculos. Quæ iterum quādo peruenerit ad genu, in tres diuiditur partes: Quarum una G
 per molam transit, cuius rami, omnes cruris musculos nutriunt, qui interius & exterius inueniunt
 tur. Alia uero ad partem cruris domesticam tendit: quæ similiter occultatur usq; adeo taliter, do
 nec partem super malleolum interiorem operire incipiat: & tunc ex ea, quæ saphena uocatur, fit
 uena. Pars uero tertia ad partem cruris syluestre tendit, quæ similiter occultatur quousq; ad mal
 leolum ueniat exteriorem, quæ dicitur ischiadica. Ab utraq; autem istarum, quando ad pedē per
 ueniunt, separantur partes quæ per pedem sparguntur. quarum illæ quæ in partibus digitorum
 sunt, etsi ab eo reperiantur, uenæ ischiadicæ sunt partes.

De anatomia uenarum manus.

Venæ autē manus quæ phlebotomantur, sunt quinq;: nigra siue purpurea, basilica, funis brachij,
 & axillaris, quæ est ramus basilicæ, & sceilem, & cephalica, quæ omnibus maior est. Basilica uero
 magni timoris est, p̄pterea q̄ arteria cadit sub ea. & nervus & musculus etiā sub ea cadunt. In basi
 lica quoq; phlebotomanda quanto plus ad brachium descēderis, erit sanius. Propterea sciendum
 q̄ basilica axillaris & cephalica super iuncturam phlebotomiæ appropriātur, & non sub ea, neq;
 in ea, ut sanguis bene saliat, & sit securitas à nocumentis neruorum & arteriarum. Cephalica uero
 quod est ex collo supra ipsum partim, & partim sub ipso euacuat, & terminum partis hepatis non H
 pertransit, neq; hypochondriorum. Basilica uero euacuat partes pectoris, & quod est à parte uen
 tris inferioris. Nigræ uero iudicium inter cephalicam & basilicam mediū est. Funis uero brachij si
 milis est cephalicæ. Sceilē siue saluatella, quæ quidē in dextra, doloribus hepatis cōfert: & quæ in
 sinistra, doloribus splenis. Et q̄ sanguis phlebotomiæ dimittatur donec per se restringitur. Manus
 quoq; illius qui phlebotomatur, in aqua calida ponitur, ne cito sanguis restringatur. Sed arteria
 manus q̄ phlebotomatur est arteria quæ inter pollicem & indicem existit. Eius iuuamentū in an
 tiquis doloribus hepatis & diaphragmatis est mirabile. Galenus hoc uidit somnians, & expertus
 est postea. Et ex uenis pedū, quæ phlebotomantur, una est ischiadica, & est à parte syluestri calca
 nei: est alia sub eo, aut supra ipsum. Et ligatur in fascia, & inuoluitur quod est supra ipsum in sum
 mitate coxæ usq; ad calcaneū fortiter. Et melius qdē est ut balneet ante. Et si ipsa fuerit occulta,
 aliquis suorū phlebotomet ramorū, qui inter minimū & secundū existit. Et iuuamentū phleboto
 miæ ischiadicæ magnū est in dolore ischij, & podagra, & in uarice, & elephantiasi. Et saphena, q̄
 est uersus inferiorem partem pedis manifestior est q̄ ischiadica quæ phlebotomatur ad euacuatio
 nē sanguinis ex membris sub hepate, & ut sanguis à superioribus ad inferiora declinet, quare mē
 strua prouocat, & hæmorrhoidum orificia aperit. Et super calcaneum retro est uena, quæ est
 saphenæ

A saphenæ ramus, & operatur quantum ipsa. Et ad summum phlebotomia uenarum pedum cōfert ægritudinibus, quæ fiunt ex materiabus ad caput declinantibus, & ægritudinibus matricis. & magis debilitat quã phlebotomia uenarum manus. In uenis capitis quæ phlebotomantur, quædam sunt quietæ, quædã pulsatiles. Quietæ sunt uena frōtis, quæ inter duo existit supercilia. cuius phlebotomia confert grauitati capitis, & proprie illi quæ est in posteriori parte, & grauitati oculorū, & dolori capitis. Super cornu capitis phlebotomatur ppter hemicraniã, & ulcera capitis. Et duæ uenæ temporum, quæ flexuosæ incedunt. Et duæ uenæ, quæ sunt in angulis oculorū lachrymalibus, non apparent multum, nisi ppter constrictionē suffocantē. Et in ipsis nō est profundandus phlebotomus, qm̄ forte fierent fistulæ. & nō egreditur sanguis nisi paucus. Iuuamentū phlebotomiæ harū existit in dolore capitis, & hemicrania, & ophthalmia antiqua, & lachrymis, & panno, & scabiē palpebrarū, & nyctalopibus. Et sunt tres uenæ, quarū locus est post locū ubi extremitas auris tãgit qñ puenit ad capillos, & una earum est magis manifesta, q̄ phlebotomatur in principio aquæ, & qñ caput stomachi fumū recipit. & post hoc cōfert ulceribus crurū, & colli, & posteriorum capitis. Et ex istis sunt duæ iugulares. & minuūtur in principio lepræ, & fortis anginae, & angustatione anhelitus, & in asthma acuto, & in raucedine uocis, & in apostemate pulmonis, & in spirandi difficultate, q̄ ex multo sanguine fit calido, & ægritudinibus splenis & laterum. Modus ligãdi eas est, q̄ oportet trahere caput ad contrariū partis phlebotomiæ, ut uena extendatur sicut chorda. Et ex eis sunt uenæ labiorū. s. quatuor. super unumquodq̄ existit par, quæ conferunt ulceribus oris, & pustulis, & doloribus gingiuarum, & earū apostematibus, & earū laxitati, & ulceribus, & fistulis, & scissuris, quæ sunt in eis. Et ex eis est uena quæ est sub lingua. & propter grauitatē linguæ, q̄ est ex sanguine, minuit. Et ex eis est uena, & est inter mētū & labiū inferius, q̄ phlebotomatur ppter oris fœtorē: Et ex eis est uena furculæ, quæ phlebotomatur in mordicationibus oris stomachi. Et ex uenis, quæ phlebotomantur in corpore, sunt duæ uenæ supra uentrem, quarū una supra hepar, altera supra splenē. & phlebotomatur dextra in hydrope, & sinistra in ægritudinibus splenis. Ex arterijs uero quæ sunt in capite, est arteria tēporis, quæ qñq̄ phlebotomatur, quandoq̄ inciditur, quandoq̄ extrahitur, quandoq̄ aduritur. & hoc fit, ut rheumatismi subtiles constringantur, qui ad oculos descendunt. Et duæ arteriæ, quæ sunt post aures, quæ phlebotomantur propter species ophthalmiæ, & principium aquæ, & panos, & nyctalopas, & antiquum dolorē hepatis. In earū tamen phlebotomia semper existit timor, & tardatur consolidatio.

De anatomia membrorum consimilium.

C Omnis operatio ab anima procedens, ut melius in actum procedat, in corporibus nostris perficitur. Instrumentorum autem corporalium alia sunt simplicia, alia composita. Simplicia sunt, quarum quamcunq̄ partem sumpseris, sensibilem communitatem habet cum corpore & diffinitionem. Composita uero sunt illa, quæ non & c. Sed quoniam simplicia sunt in compositis, et non conuertitur, de his prius dicendum.

De ossibus.

Inter simplicia primum est os, quod est fundamentum totius corporis, & erectio & sustentamentum motus & sensus. Quædam ossa specialia habent iuuamenta. Quoddam enim propter fundamentum est, ut os spinæ, siue ossa spondylorum. Quædam, ut sint sustentamentū sensus & motus, ut sunt ossa pedum, & tibiæ, & crurum. Quoddam ad tuendum, ut os cranij, nimirum ad tuendum cerebrum ab extrinseco nocumento. Quoddam ad replendum, ut os quod supra spondylum excrefcit quasi additamentum. & hæc ossa sesamina uel simenta dicuntur. huiusmodi ossa maxime reperiuntur piscium, scilicet qui non habent medullam transeuntem per medium spondylorum. quare parum apparent huiusmodi ossa in eis.

De chartilagine.

D Est aut chartilago membrum mediocre in natura inter os & carnem. est. n. mollior osse, durior carne. & est ppter hoc in animali, ut sit diuisiuū ossis à carne, ne nimis durū coniungatur cū molli immediate. Propterea uero caro qñ uulneratur et quassatur ab extrinseco, magis leditur ab intrinseco osse, ppter sui durtiem. Quædam tñ chartilagine specialia habet iuuamenta. Vnde quædã posita est in animali, ut sit iuuamentum extremitatum bucellarum ingredientium uacuitates alterius ossis, & concauitatum eiusdem. qm̄ inter illa minor læsio est, quã si durum supra durum fricaretur in motu. Quædam posita est in extremitate scapularum & humerorum, ut in hora percussionis minor fiat læsio: quædam ad defensaculum nocumenti extrinsecus aduenientis, ut chartilago ante os stomachi posita quasi ensis protensa. Quædam est suscipiens & retinens musculos à remotis partibus uenientes, & dicitur chartilago epiglottalis. Quædam ut sit suspensorium carniū inferiorum, quæ ponitur in extremitatibus costarū inferiorum & perfectarum.

De neruo.

Neruus est membrū mediocre in durtia, dilatabile & extensibile, solutionē continuitatis non de facili recipiens siue rupturam, sustentaculum motus & sensus ad uniuersa corporis membra.

De chorda.

Chorda est membrum ab extremitatibus musculi ortum habens, ad similitudinem chordæ arcus

GALENO ATTRIBVTVS LIBER

arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus, & relaxata relaxatur: sic musculo relaxato, chorda impellitur à musculo & relaxatur, quare membrum extenditur: musculo uero contracto, contrahitur & chorda, quare membrum incuruatur.

De ligamento.

Ligamentum est membrum insensibile, ortum habens ab extremitate ossis, insensibile per se, sensibile tamen per accidens: quoniam per musculum. Et est duplicis iuuamenti in corpore: unū est, ut ipso medio iungatur os cum neruo: aliud est, ut cum neruo iungatur ad hoc, ut fortis sit, cum subtilis sit in eius ortu, à cerebro scilicet, uel à spinali medulla alba, & cum multiplicem suscipiat decissionem in eius processu.

De musculo, & tendone.

Musculus est membrum ex neruis, ligamentis, & carne, ligamentorum & neruorum interstitia replens, compositum, ut ipso tracto, uel dilatato secundum sui partes, sequatur extensio uel incuruatio membri mediante chorda. Et est musculus idē quod lacertus, quasi laceratus, idest diuisus secundum diuersas sui partes. Tendo autem non est ligamentum, ut quidam existimant, sed est idem quod chorda.

De arteria.

Arteria est membrum ortum habens à corde, concauum existens, ut per eius concauitatē concurrat spiritus uitalis ad omnes partes corporis.

De uena.

Vena est membrum ortum habens ab hepate secundum Gal. concauum existens, ut per eius concauitatem sanguis nutrimentalis transmittatur ad omnes partes corporis.

De panniculo.

Panniculus propter multam necessitatem in corpore creatus est. Quidam enim continet membrum in sua forma debita & positione, ut panniculus inuoluens cerebrum: ipsum enim est molle: similiter panniculus inuoluens intestina. Quidam est diuidens nutritiua à spiritualibus, ut diaphragma. Quidam est cooperiens intrinsecam costarum superficiem. Quidam est sensificans, & tales sunt qui pulmonis, hepatis, splenis, renum habentur: unde in profunditate substantiæ eorum non sensificatur homo extrinsecus, nisi secundum duos panniculos: Præterea renes mediante suo panniculo suspenduntur in fine dorsi.

De medulla ossium.

Medullam quidam existimant esse membrum, cum mihi dubium sit. Mollis est in substantia unctiosa, quoniam mediante eius uirtute sustentatur.

De carne.

Caro est propter hoc, ut repleat interstitia neruorum & ligamentorū, uenarum & arteriarum.

De humore.

Est humor membrum molle, ad suscipiendum impressionem de facili. Ex his ergo potest elici, quod membrorum simplicium quædam sunt dura ut ossa, quædam mollia ut humor, quædam media inter mollitiem & duritiem ut media, quædam magis accidentia ad duritiem, quædam magis ad mollitiem. Item quod omnium membrorum simplicium siue consimilium causa materialis est sperma, præterquā carnis, et adipis siue pinguedinis. Adipis enim causa materialis est unctuositas sanguinis, frigiditas & humiditas efficiens: & remotio à partibus à principio caloris. scilicet à corde. Est positio eius localis. scilicet circa partes uentris & renes. Carnis uero, purior pars sanguinis est causa materialis: efficiens, calor & siccitas. uillorum à se decissione, uenarum & arteriarum interstitia secundum sui positionem debitam adimplens. Item carnis diuersæ sunt species. quædam enim dura, ut caro cordis. quædam mollis, ut caro pulmonis. quædam medio cris, ut caro hepatis. Item carnes differunt secundum colorem. quædam .n. nigra, ut caro splenis. quædam alba, ut caro glandis, testiculorum. quædam albior, ut caro uberum. quædam purpurea, ut caro hepatis, quædam rubra, ut caro communis. quædam rubicunda, ut caro cordis. quædam flammeola, ut caro pulmonis. quædam crocea, ut caro maxillarum. De spermate autem dubitatur utrum sit materia prædictorum, ut dictum est, propter diuersas opiniones Arist. & Gal. Secundum Arist. sperma uiri coagulo comparatur: sperma autem mulieris lacti. Quare in spermate uiri est uirtus coagulationis actiue: in spermate muliebri est uirtus coagulationis passiue. Secundum Gal. utriusque sperma coaguli est materia: sed uirile fortius, muliebri debilius. Item pars spermatis transit ad glandulosam carnem in oscheum deposita, similis ex simili producta, ad similitudinem partis pastæ depositæ quasi fermentum alterius. Item glandularum quædam posita est in radice linguæ, humiditatis collectiua, unde hauritorium saliuæ dicitur. quædam in locis iuncturalibus, similiter humiditatis collectiua, ut sub axillis & in inguinibus. Item quædam carnes sunt uillosæ. quædam carent uillis, ut caro pulmonis, hepatis, splenis, renum. Villosæ, ut musculi, quibus deferuntur sensus & motus per diuersa corporis membra, Membrorum autem uillos habentium quædam habent uillos longitudinales, & hi sunt attractiui. quædam latitudinales, & hi sunt uilli expulsiui. quædam uero transversales, & hi sunt retentiui. Quoddam autem membrum magis habet de uillis longitudinalibus & latitudinalibus, ut gula: quoddam magis de transversis

A uersis & latitudinalibus, ut stomachus. quoddam magis de latitudinalibus, quã de alijs, ut intestinalia. Item membrorum uillos habentium quãdam habent unam tunicam tantum, ut uesica, quia huiusmodi ratione mollis substantiã contentiã: quãdam duas, ut arteriã, stomachus, & intestinalia: & hoc ne fiat fissura in his qua exiret sanguis. quoniam nimia relaxatione, ipsius exhalarẽt spiritus. & ad impedimentum utriusq; operationis, propter diuersas operationes descendentes à diuersis principijs diuersarum compositionũ. Item inter omnia corporis membra septem sunt membra regalia & famosa, multam sublimitatem habentia secũdum septem orbis planetarum, & eorum contradistincta, quã membra sunt minerã spirituum animã & intelligentiã, scilicet cerebrũ, cor, hepar, & stomachus. Reliqua minus principalia, scilicet renes, uesica, & testiculi. Secundum uero quosdam, quatuor sunt principalia tantum, scilicet cerebrum, cor, hepar, & testiculi. Secundum quosdam uero, tria sunt principalia, scilicet cerebrum, cor, hepar, & testiculi non, eo quod non faciunt ad esse indiuidui, sed ad esse speciei. secundum alios duo tantum, scilicet principium sensus & motus, scilicet cerebrum, principium uitã, scilicet cor. secundum Aristote. uero unum tantum, scilicet principium uitã, idest cor. Vnde uidendum est, quã sit eius substantia, quã compositio, quã complexio, quã forma, quis situs, qualis sit eius motus. Substantia uero eius est

B caro crassa, dura, & solida, unde ratione soliditatis p̄derosa. Quod sit dura, probò: Caro eius melancholiã est generatiua. Item si cor distemperetur, reducetur ad temperantiam cum lapidibus, scilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & similibus duram substantiam habentibus: quare nõ est aliqua pars humani corporis, sub æquali proportione ad ipsum, quã ita pendeat sicut cor. Est frigida complexionis de substantia. & hoc secundum Aristo. secundum uero Gal. est de calida, & sicca complexionis, eo quod continet in se calorem totius corporis, scilicet materiã caloris, scilicet sanguinem & spiritum uitalem: quos per uniuersa corporis membra exufflat. quare ratione continentia, & influentia secundum Gal. dicitur calida & sicca complexionis. Complexionem habet cor ex diuersis substantijs, aliorum membrorum substantijs similibus, scilicet ex carne dura ut prædictum est, & cartilagine extrinsecus in radice eius existente, quã non multum differt à natura ossis, & panniculis fortibus, & spissis ipsum cor inuolũtibus, nec etiam ipsum contingẽtibus in aliqua sui parte, præterquã in duobus uentriculis, & parte pineata extrinsecus. & hoc ut possit se dilatare, & constringere, secundum quod necesse est animali. Vnde secundum diuersas partes ipsum componentes, uniuersalius assimilatur alijs membris, quã aliquod aliud membrũ, quare est principium, & uniuersalius alijs. Item formam habet ad modum pineã aliquantulum

C rotundam. Talis enim forma minus est superfluitatis collectiua læsionem præstitura. Superius est lata, ut secundum eius latitudinem uenã & arteriã competenter oriatur ab eo. Inferius pineata & obstructa, ut secundum illam partem thoracem aliquantulum contingentem minus læderetur ab ipso. Item intrinsecus formam habet rugosam, quando constringitur, planam quando dilatatur. Item intrinsecus uentres habet tres, scilicet dextrum, sinistrum, & medium: dexter est inferior, & magis uersus hepar dispositus, attrahens ab hepate, quod sibi necessarium est ad sui nutrimentum. sinister est minor & superior uersus pulmonem positus, attrahens ab eo de aere, quod sibi necessarium est. Inter hos uentres est medius, meatus quidam siue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis sita, in qua sanguis cum aere attracto commiscetur, & fit ex his spiritus uitalis, quem per uniuersa corporis membra exufflat. Cordis uero positio est in medio, ut omnem corporis partem calefaciendo respiret, & ab omnibus attrahat ad sui iuuamentum, Declinans uero uersus sinistrum magis. & hoc, ut hepar ampliorem habeat locum, quoniam ualde regale est. Præterea ut uena concaua uiam habeat ampliorem ab hepate ad cor, sibi deferens sanguinem. Præterea ut pars sinistra proportionetur dextrę in calore: quoniam splen membrum frigidum est, idest remisse calidum secundum medicos. Hepar uero membrum calidum est. & ita

D quod minus est ex parte splenis de calore, reperitur ex parte cordis. Item prædicta duo habent additamenta, cordis duabus auriculis comparata, quasi coxã deposita, materiã spiritus uitalis utraque recipientia, & usque ad profunditatem cordis transeuntia. Item huiusmodi additamenta in cordis constrictione sunt rugosa: in eius dilatatione, extensa: idest suis uillis latitudinalibus & transuersis: ut sit in ipso corde attractio, & expulsio. & ita in his tanquam instrumentis fit motus cordis. Motus autem cordis principium est uirtus motiua: Virtutis autem motiue causa est anima: Caloris autem, motus: Fortitudinis uero caloris, fortis motus & frequens. Cor autem fortiter & frequenter mouetur. Motus uero cordis dilatatiui causa est attractio nutrimenti cibalis. Cibatur enim spiritu & sanguine attracto. Fortiter autem mouetur, ut fortiter attrahat à membris, quã prius hora constrictionis exiccantur. præterea fortiter mouetur, & frequenter, ut recuperetur in eo, quod ferẽ continue calore eius consumitur. Item motus cordis constrictionis causa, est superfluitatum collectarum expulsio fortis. Motus causa, est fortitudo uirtutis. frequentia, motus causa est necessitas. Item motu constrictionis exufflatur calor à corde per totum corpus, sanguinem subtilians, cursibilem efficiens ipsum, à putrefactione defendens. præterea à motu spiritus subtiliatur sanguis, & cursibilis efficitur. Sunt enim coniuncta pulsabilis uena & uena quieta: sed quieta supposita, pulsabilis superposita in interioribus membris, quia pulsabilis dignior est.

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

est. In exterioribus uero pulsabilis supposita, quieta superposita, ut sit eius defensaculum à nocu- **E**
 mento exteriori. Item cor non solum mouetur motu dilatationis & constrictionis, licet uillos in
 sui constructione habeat, sed etiam cerebrum, sed diuersimode, quoniam cor per se, cerebrum ue-
 ro per accidens, id est per exsufflationem spiritus uitalis à corde fit dilatatio cerebri, & per recur-
 sum eius fit constrictionis. Similiter inferius orificium stomachi dilatando & constringendo mo-
 uetur, horis tamen determinatis. Similiter horis matricis in hora egressus foetus, & hora ingres-
 sus spermatis, fit dilatatio, & tempore retentionis eiusdem fit constrictionis. Similiter omnes uenae
 mesaraicae quandoque aperiunt ea orificia, quandoque claudunt. Item propter multitudinem ma-
 teriae contentae in corde fit animal audax, propter paruítatem eiusdem, fit tímídum. Similiter pro-
 pter diuersas qualitates materiae contentae suscipit cor in se diuersiones, & non propter sui ma-
 gnitudinem & paruítatem, ut quidam existimant. Item tres posuit Aristo. rationes persuaden-
 tes cor esse principium uenarum & arteriarum existéntium in corpore. Prima talis est, principium
 caloris est cor, sed calore fit digestio nutrimenti: ergo cor est principium digestionis nutrimen-
 ti. Item est principium digestionis nutrimenti: ergo & eorum in quibus fit digestio. sed sunt uenae
 & arteriae: ergo est principium illarum. si principium uerum, ergo ultimum. Contra dicit Gal. q
 caua uena uadit ad ipsum, deferendo ei nutrimentum ab hepate. ergo à simili cum uenae exeant à **F**
 stomacho ad hepar, similiter ab intestinis. iij. ad hepar uenae, non erit hepar principium uenarum,
 sicut neque cor. Item contra Gal. sic. Omne quod trahit originem ab aliquo, assimilatur illi, sed
 uenae trahunt ab hepate: ergo assimilatur illi. Contra, uenae frigidae & siccae complexionis sunt:
 ergo hepar, quod falsum est. Item hepar componitur ex uenis & arterijs, Sed componentia pre-
 cedunt compositum in natura: non ergo hepar est principium illarum. Item omnia membra per-
 forata sunt ex uenis & arterijs praeter cor: quibus mediatis exufflatur calor ad uniuersa corpo-
 ris membra, sicut hepar, splen, renes, testiculi, stomachus, pulmo, & diaphragma, similiter & ce-
 rebrum. decurrunt enim uenae & arteriae à corde ad anterius cerebri. ab anteriori ad medium. à
 medio ad posterius. & sic ad spinalem medullam. & ita ad neruos principium habentes à cere-
 bro. Arteriae dico deferentes spiritum uitalem exufflantur à corde ad neruos. quare patet cere-
 brum esse perforatum. Cor autem non est perforatum. sic ergo cor est principium illarum. Con-
 tra, intra totam substantiam cordis contingit inuenire uenas & arterias. ergo est cor perforatum
 sicut alia membra, non ergo erit principium illarum. Solutio. tam uenae quam arteriae originem
 habent à radice cordis, & egredientes, totam substantiam cordis ipsius intrinsecus perforant. Vn-
 de arteriae uenientes ad sinistram auriculam ipsius, in egressu reciprocantur in substantiam ipsius **G**
 extrinsecus, & ita perforant extrinsecus. Similiter uenae ad dextram aurem uenientes, iterum re-
 ciprocantur in substantiam propriam. sed non aliae uenae & arteriae, trahentes originem ab alio
 principio praeter quam ab ipso. Item à forma, Sicut ab anima, simplici in essentia, tanquam pun-
 cto existenti effunduntur omnes uirtutes ad uniuersas partes corporis, ut anima in suis operatio-
 nibus perficiatur: sic à cono cordis & radice & puncto porriguntur uenae & arteriae ad sui circu-
 lum, & sic ad totum. in quibus defertur calor qui exufflatur ad totum corpus. sicq; anima est prin-
 cipium uirtutum. Ergo à simili, cor est principium uenarum & arteriarum, quod concedimus. Itē
 dictum est Aristo. omne quod habet ortum ab alio, assimilatur illi à quo oritur. quare uenae non
 habent ortum ab hepate. Contra hoc autem, ergo corallus, qui est arbor durissima, non habet or-
 tum à luto & re molli in fundo maris existente. Solutio. Aristo. intelligit quod dixit quantum ad
 manentem materiam. appositio autem est secundum materiam transeuntem. Item dicit Ari. quod
 supra cor est reuolutio uitae. Item supra communionem animalis ad plantas non percepit alias
 praeter sensum & motum. Sed secundum Gal. cerebrum est principium sensus & motus, hepar
 principium digestionis. Sed cor aut est principium uniuersale, aut non. si primum, ergo ab eo sunt
 sensus & motus, similiter & digestio à principio. si non, contra, aliquam habet uirtutem aliam, à **H**
 qua fit sensus & motus, et aliam ab illa qua fit digestio. illa uirtus quid erit si uirtus sit? quare fit pul-
 sus? Cum cor sit principium uniuersale ad omnia membra, erit & eius uirtus uniuersalis: & ita pul-
 sus fieret in omni membro, quod falsum est, praeter quam in arteria solum. Item in corde fundan-
 tur omnes uirtutes morales. quod patet per hoc quod ad complexionem cordis uariatam sequi-
 tur uariatio uirtutum moralium. Morales enim uirtutes sunt dispositiones animalis interiores.
 Virtus autem motiua & sensibilis exteriores. ergo cor erit principium illarum. Item uirtus moti-
 ua & sensibilis fundatur in corde. ergo & uirtus uegetabilis. ergo ut prius, cor erit principium ue-
 getationis. Item, propter duas rationes posuit Galenus hepar esse principium. Vna talis, In hepa-
 te primo reperitur sanguis, & in eo fit digestio: ergo ipsum est principium digestionis. & alia ta-
 lis, In qualibet digestionis expelluntur superfluitates ad sua propria receptacula, sicut ad uesi-
 cam fellis cholera, ad splenem melancholia, ad uescam urina. sed huiusmodi receptacula circun-
 stant hepar, & non cor: ergo hepar est principium digestionis, & immediatum, ut à quo. & cor est
 principium mediatum, & proximum & immediatum est hepar. Et ita patet diuersitas inter Ga-
 lenum & Aristotelem.

GALENO ASCITVS LIBER DE ANATOMIA OCVLORVM.

Nicolao Regio Calabro interprete.

CENSURA.

Liber ex Galeno sed non admodum diligenter excerptus.

De libri huius intentione, & utilitate.

VIA oportet secundum amorem scientiæ, & utilitatē artis eos, qui conantur passionibus, qui circa oculos consistunt, curare, scire naturam et positionem oculorum, qui in integritate & sanitate sunt (nam & uetus ait magister, naturā corporis esse principium eius, quod opus est ad medicationem) ideo necessarium putauimus existere pauca de oculis ante usum & initiationem operationum dicere, ut in dispositionibus, quæ in oculis consistunt, uel à positione, uel à peritrosi aliqua, & in doloribus, qui sequuntur & consensorijs passionibus: sicut licet uidere in punctione facta in cornea tunica, & cum ea uidelicet in secunda & tertia (nam magna ex parte in sequenti die sequitur alteratio) possimus eam, quæ secundum naturam scientes, cognoscere statim causam, & ita conuenientem, & congruam curam adhibere.

De tunicis, & humoribus oculorum.

Consistit igitur oculus ex tunicis quatuor: humoribus uero tribus, & musculis sex secundum alterutrum oculum, qui motus actum efficiunt: & alijs duobus qui comprehendunt radicem nerui optici, & tunica, quæ dicitur circūocularis: quæ à natura creata substernitur toti oculo, circumtangens, & circūinduens os, ut oculus non applicetur uacuitatibus ossium nudis. Accedit igitur illa circumocularis à crassa meninge pertransiens, n. ipsa futuras, & pericraniam, quæ & circumossalem uocamus, ex eis peruenit ad frontē per spacia oculorum, & eorum quæ sunt circa oculum, & usq; ad iridis quidem circulum, unde cornea incipit subtiliari, peruenit. prorsum autē non procedens, sed è conuerso rediens, residuam induitionem operatur corpori. Hanc igitur tunicam dicimus oculo heterocraniacam passionem operari: ac etiam chemoses, quæ fiunt illa suscipit. Videmus. n. in huius dispositionibus, circumscripta fm circulū irides, reliquas partes phlegmone laborare, & in eleuatione existere. Et quidem illi, qui de hac parte medicatiuæ diligentius tractauerunt, ita notificauerunt chemosim, quæ est quando albū oculi tumefactū superat circulū iridis, ut & nigrum oculi concauū uideatur: quo significatur nobis, q; in circumoculari habuit consistentiam & non in cornea. Sequitur autem semper ut & circulus iridis similis eleuationi & equalis fiat. Sed tamen nō est possibile corneam per se talem sustinere dispositionem, ceu chartilaginosam existens & densa, sed totam eius circūferentiam, præterquā si aliqñ toto oculo à basi eius moto disponatur similiter toti corneæ. Manifeste autē & pterygia, quæ consistunt circa oculos, ostendūt istius naturam. aucta enim & modo quodam in duplicata hac tunica efficitur pterygium: ita q; ali quando eius augmēto procedente, & comprehendente partes corneæ, cooperiatur non solum iris ipsa, sed & pupilla: & sic aliquādo cōprehensa tota pupilla, non solum inuisibilitas sequat, sed & deformitas, & improprium, pulchritudine oculi cooperta à pterygio, & non apparente. Et de circumossali quidem tunica, unde habeat principium, & quomodo perueniat ad oculos, moderate dictum sit. De reliquis uero particulis consequenter dicamus. A basi cerebri pori duo oriuntur, ab una radice habentes & ipsi principium, subtiliata meninge, quæ cerebrum cōprehendit. In modum autem literæ lambda Græcæ diuisi perueniunt ad concauitates oculorum, portantes perforamina, quæ in eis sunt, spiritum uisuum. Vterque uero ipsorum procedens, & figuratus angustationi ossis, contexit tunicas, adimplens cōcauitatem, quæ est in eis. simul enim atq; in poris incipit finem habere, incipit cornea ampliari, & inflata perficit prædictā tunicam. Ista igitur tunica ab angustia quidem pori, unde ipsa habet principium, usq; ad circulum iridis similis est, & sibi ipsi per totū chartilaginosam existens, & crassa. Inde autem ingeniente natura ut possit spiritus uisuius procedere, & obiectum comprehendere, subtiliatur, & crassitiem permutans fit neruosa magis, & ita cornu similis cum fiat, præbet luciditatem spiritui, qui uenit à parte interna. Fides autem eius subtilitatis, est cicatrix, quæ consistit in oculis. Si enim quādo post ulcus illius loci fiat cicatrix, crassa accipiente tunica naturalem crassitiem, quam & extra circulum iridis habebat, in colore quidem talis apparet, qualis erat & ante iridem: operationē uero uisus, quæ desuper ueniebat im-

Spurij.

H0 pēdiens

GAL. ASCITVS LIBER

pediens offuscet, non adhuc potente uisuo spiritu pertransire, sicut quando naturaliter se habebat oculus. Secunda uero tunica à poro optico habet explantationem. proueniens autem & ipsa fm propinquam positionem primæ tunicæ usq; ad iridem, colorem suum ostendit per corneam: deinde circa medium oculum ueniens, finem accipit ex foramine derelictò, quod nominant pupillam, in qua & tui uisus simulacrum uides, per quod spiritus pertingit ad id, quod extra est: & huius gratia foratinalis uocata est. Secundum intrinsecam uero partem cyanea est. gaudet em hoc colore uisuius spiritus. Neque enim nigram ipsam omnifarîam fecit, ne tenebraretur uisuius spiritus: neq; albam, ne dispersus fatigaretur quando aspicit: sed ut resumptio & reintegratio ei fieret, sic facta est. Cum hoc autem colore adhuc & hispida consistit tunica uuea: unde & uiformis uocata est consimiliter acinis uuæ. Habet autem & uasorum multum in forma retis, unde & retiformis uocatur, quia est sicut & retiformis meninx, quæ est ex multis uasis complexa in modum retis, ut spiritus qui fertur desuper inhabitet: non quia præbeat reliquis particulis de uisu, sed partitur in toto oculo, & ut sustentatio fiat crystalloidi & sedes. Tertia uero tunica & ipsa à poro procedens, & perueniens secundum propinquam positionem usq; ad circulum, applicatur ad secundum uas palpebraliu explantationum, ad ipsam à cornea in circuitu explantatarum, deinde inde reuertens, similiter reti super attracto. unde et retina uocata est. sua enim peluicula amplectitur uitriformem humorem: qui humor efficit molem oculi, premens per suam repletionem, & conuexum faciens oculū apud extrinsecam partem. unde & his à quibus euacuatur ab aliqua plaga, concidit & residet inferius tanquā humore, qui figuram eius custodiebat, effuso & exciso. subtilis em est ualde tunica assimulans, & proinde araneiformis uocata est. De quarta uero tunica quæstio non parua facta est à medicis: quidam enim aiunt esse tunicam, & continere humorem crystalloidem, qui effunditur in peluiculam tertiæ tunicæ, ueniens quidem aduersus uitriformem: sustentata autem à tunicis, quæ sunt extrorsum. Et sicut circumocularis perueniebat ad oculum usq; ad iridem, ita & araneiformis usq; ad medietatem perueniens non comprehendit totum, ne impediat uisum. alij autem tunicam ipsam quidem non esse aiunt. neq; enim explantationem habere à poro, sed supernatantem, membranam autem esse crystalloidis humoris in hominibus. raro autem aliquando in aliquibus animalibus, sicut in leonibus. Est autem & tertio humor aqueus, qui, sicut dicit Asclepiades, replet intermedium spacium humoris uitrei & tertiæ tunicæ, materiam præbens ad uidendum: ut autem dicunt quidam, in medio primæ & secundæ tunicæ est, & simulacra, quæ apparent facit uideri: & hic humor coagulatur in suffusionibus.

De musculis oculorum, & palpebrarum.

Musculi in oculis sunt sex secundum utrunque oculorum, habentes substratam pinguedinem. quibus actus cōmotionis spiritus cōmissus est, perficientis motus eius per ipsos. Facti sunt autem ut facile circumducantur oculi, quando uolumus huc & illuc mouere. Et duos quidem aiunt musculos habere superiorem palpebram & inferiorem: quarum superior fortioribus indiguit, ut quocunq; uoluerit nuere oculus, contrahatur, & ad se attrahatur. unum autem secundum utrunq; angulum, ut per eos flexiones oculorum efficiantur: quorum rursus ille, qui est extra & apud paruum angulum, maior & fortior est, propter prædictam causam ingeminatus & ipse. Secundum alios uero, octo dicuntur esse musculi oculi utriq; parti duos distribuentes. est autem & illorum fidem considerare ex his. Si enim aliquando aliquis eorū patitur offensam siue à generatione, siue à periptosi, strabismi causa fit, uel spasmi. Et à generatione quidem fortassis paralysis offendet oculū, augmentum suscipiendo: ut habeat spacium oculus declinandi ad alteram partem: quo modo efficiuntur strabismi, oppositis quidem musculis, trahentibus ad se oculum secundum naturam: eis uero, qui patiuntur assentiētibus tractationi illorū: et strabismus quidem ita fiet à generatione. Ex periptosi autem, adueniente aliqua causa, quæ musculo plagam infligat, & spasmi & tractus apud eum causa fiat. Ac etiam musculorum, qui secundum oculum aliquis percussus, offendet oculum uel secundum lagophthalmum, uel secundum relaxationem. Si enim aliquis inexperte, & inartificialiter hydatidem auferens fecerit appunctionem phlebotomi ultra medicinalem coniecturā, & percusserit musculum, siquidem à phlegmone spasmatice disponatur, passiones lagophthalmæ efficietur causa. Si uero relaxatio fiat, relaxabit palpebram, ut neq; conante patiente eleuare musculus palpebrā possit, aut aliquo modo oculos aperire, sed grauata palpebra propter relaxationem feretur semper deorsum: quocirca oportet in chirurgijs huius pinguedinis, maxime quidem caute, & cum aduertentia facere intromissionem phlebotomi. Maxime autem in medio palpebræ oportet incisionem facere apud uentres musculorum. non enim ita uentres quando uulnerantur anxiantur, sicut neruorum exortus, cauendo ab apostematibus, quæ accidunt, ut uituperia

circa curam effugiens quis, sortiatur finem uenerabilem. Hæc igitur de humoribus, & tunicis, & periophthalmio seu circumoculari, ac etiam musculis secundum nostram possibilitatem, quæ non erant in memoria audientium, ad nostram utilitatem, & amationem boni designauimus.

GALASCITVS LIB DE COMPAGINE
MEMBRORVM, SIVE DE NATVRA HVMANA.

CENSURA.

Aliqua hic uera, aliqua deridenda uidetur continere.

De cerebro.

REBRVM natura quidem frigidum & humidum est: & ideo, ut facile ad susceptionem diuersorum conuertatur, & ut membris mouendis habilitatem praestet, & ut calido & sicco spiritui ad caput exhalanti temperie inferat: cuius meninx frigida est, & sicca & densa: & intra quam sunt diuisiones tres: prima dicitur phantasia: secunda rationalis: tertia memorialis. Inter phantasia & rationalem est pannus quidam frigidus & siccus, densior eo, qui diuidit inter memorialem & rationalem, habens in se modicum tenuissimae carnis. Ex memoriali uero procedunt duo canales tenues & humidus, ut spinalis medulla, qui penetrat per totam compagine, & ueniunt usque ad phantasiae cellulam, per quos possit phantasticus spiritus, & rationalis commendari memoriae, & iterum memorialis duci ad rationem & phantasia.

Qualiter fiat auditus.

Vnicuique auri supponitur unum os frigidum & siccum: & sine spiritu quidem, inferius adherens illi tenui panno, qui diuidit inter phantasia & rationem: quibus sunt singula foramina in obliquo facta, habentia tenue initium ab ipso panno: quae intrinsecus habent indumentum tenuissimum, frigidum tamen & siccum: per quod ducitur animalis spiritus ab ipso interiori panno, praestans auri bus uirtutem audiendi. Et est audibilis qualitas calida, & humida, ut qualiscumque sonus per aera infertur auri, atque ab humiditate suscipitur, a calore attrahatur ad cerebrum, ut sciatur qualis sit. Siccitas uero ossium ad hoc est, ut sonitus in eis aequae obseruetur secundum exteriorem euentum.

Qualiter uisus oculis adueniat.

Oculorum autem tres sunt humores interiores frigidi & humidus: primus est ut aqua coagulata lucidissima, in qua uirtus uisibilis est: secundus est ut tenue ouum album: tertius ut uitrum, modicum habens citrini coloris ab ipsa. Sunt autem septem tunicae, quarum nomina ad praesens tacemus. Dicendum autem est quo modo uisibilis qualitas adueniat oculis, & unde, ab ipso, scilicet tenuissimo panno, qui diuidit inter phantasia & rationem. Procedunt duo tenuissimi canales frigidi, & sicci, per quos fertur spiritus ab eodem panno ad humiditates oculorum calidus, & siccus, & tenuis. qui penetrans omnes compagine oculorum praestat eis uisibilem qualitatem: quae progrediens longius prope album ampliatur: unde quae prope sunt, largius uidentur, quae uero longe, tenuius: quae statim quando egreditur, si sint uisibiles res, rursus reuertitur ad eosdem oculos, & praescriptis humiditatibus imprimit cognitam in se rei similitudinem: unde producitur cerebro: & a cerebro cordi praestatur notitia. Est autem uisibilis qualitas calida & sicca: calida, ut per eam aperiat & exeat: sicca uero, ut per eam ad praescripta loca proprios habeat reditus.

Qualiter odoratus naribus adueniat.

Naribus uirtus odorabilis praestatur: quarum positio se habet ita: superius osseae sunt & foratae, intrinsecus inuolutae tenuibus tunicis, frigidis tamen & siccis: quae principium a phantastico panno habentes, ferunt ab eodem spiritum odorabilem, qualitatem naribus praestantem. inferius autem ab osse, cartilaginosa & mobiles sunt: quarum natura frigida est, & sicca: frigida est, ut praedictam uirtutem intus obseruent: sicca, ut aerium odorem naribus applicatum intus attrahant, & cerebro ad discretionem ministrent. Sunt & alia duo foramina intra cartilaginosa concauitates sita: principium a palato, & finem infra ipsas nares habentia: quibus duae uirtutes sunt, scilicet attractiua, & redditua: quarum unam attractiuam a superioribus habent partibus: & ideo quando attrahunt, nares deponunt: alteram uero ut redditiuam, ab interioribus palato adherentibus: & ideo quando reddunt, quasi replendo eleuant.

Quibus partibus gustabilem qualitatem praestent.

In toto autem ore praestatur gustabilis qualitas gingiuis, palato, capiti gurgulionis, & linguae: sed magis omnibus linguae: quoniam tenuissimae carnis, & spongiosae est, habens tenuissimum intra se humorem, qui saporatis rebus intra os positus se admiscens, eodem ad se tracto, infert sibi uarios sapes: intra quos species sunt nouem, scilicet dulce, amarum, acre, salum, conditum, acidum,

Spurij.

Hij

comprimens

GAL. ASCITVS LIBER

comprimens linguam, formicans, et sine sapore: quorum alios amabiliter suscipit, scilicet dulce, E & conditum, & sine sapore: alios uero inuoluntarie. Gustabilis qualitas frigida, & humida est: frigida, ut obtineat: humida, ut saporum diuersitatem excipiat.

Quod qualitas tactibilis toti corpori praestetur.

Tactibilis uirtus toti attribuitur corpori, sed maxime manibus: magis autem harum interioribus partibus, eo quod singulariter nerui lati, & tenues spiritum tactibilem à cerebro ferentes per medias plantas usque ad digitos transeunt: ibique naturaliter manentes, ea loca sensibilliora cæteris reddunt. Natura uero tactibilis uirtutis penè æqua est, media scilicet inter calidum & frigidum, & siccum, & humidum: unde calidum & frigidum: durum, & molle: asperum & lene, & cætera æqualiter sentiunt. Operationes autem cerebrum alias accidentales habet, alias naturales: accidentales uero amittit, quando ab aliquo uicino membro uicissim patitur, ut in epilepsia sensus & intellectus, & memoria perduntur: illud uero humidum, quod per spinæ medullam dorso, & cæteris membris, & per uiam consimilem linguæ naturaliter ab eodem conceditur cerebro, inter ipsas omnes angustias præstare non cessat, & non amittit humiditatem.

Qualitas uuulae, et organorum respirationis.

Vuula propterea palato suspensa est, ut tenuiter consimilem linguæ humiditatem tribuat, eamque F flexibilem præstet, ut cibum ori applicitum dentibus admolendum subdat, & oesophago ad inglutendum concedat: etenim aliter inglutire non posset. Canales ad interiora ferentes duo sunt, unus pneumaticus, quem Latini spiritualement dicunt: aliter oesophagus, cui nomen Latini gulam attribuunt. Spiritualement autem ipse gulæ superponitur: quorum capita quadam tenuissima chartilagine necluntur, ut aperto ore, quando aliquid gulæ infertur, ex ipsa chartilagine spiritualement porus constrictus quicquam ex eo suscipere non permittatur: quando uero os clauditur, eadem chartilagine oesophago constricto, spiritualement porus ad inspirandum aptus aut apertus redditur. Eius constitutio non ut arteria uel uena continuatur, sed partibus quidem quibusdam lacertosis, & tenuibus unitis carnibus constituitur: quod ita factum ad hoc asseritur, ut quando pulmo dextra laeuaque sequestratur ad suscipiendum aerem exteriorem, ualeat ad superiora ascendere: quando uero ad expellendas superfluitates innati spiritus constringitur, facillimo motu ad inferiora descendat. Eius inferior pars pulmone affigitur: quæ diuiditur in duos canales quorum unus per dextram pennam pulmone, alter per sinistram deriuatur: quorum dexter dextræ auri cordis, sinister uero sinistra suppositus adhæret: qui superius suscipientes frigidum & humidum aerem aliquantulum excoquant, & excoctum auribus cordis ministrant: ibique paulisper detentus iterum excoquitur, G & sic interiori cellulæ cordis ad temperiem, & extra, & circa cor intra marsupium, quo circumdatur ad euentationem faciendam præstatur.

Qualitas cordis.

Cor uero in summo crassum est, & in fine acutum. Est autem spiritualement membrorum principalissimum: & naturalis caloris fundamentum: & omnibus membris corporis calidius: quia inde calor naturalis ad omnia membra uiuificanda procedit. calidum enim est, & siccum: de cuius interiori parte procedit arteria, quæ in limbo hepatis coniungitur, per quam attrahat sibi nutritibilem sanguinem. Et ab exteriori alia procedit, quæ in duos diuisa canales, per unum nutritibilem sanguinem & spiritum cerebro præstat: per alium uero in multis subdiuisa canalibus, naturalem calorem simul cum sanguine per totum corpus ad ministerium naturale infundit. Marsupium quo ipsum cor tegitur, duabus existit, & constat membranis, una interiori & altera exteriori, mediante tenui carne qua nutriuntur. Et propterea ita à natura factum asseritur, ut sit obstaculum contra ea, quæ exterius cordi nocere possunt: & obseruet frigidum & humidum aerem, qui cordi ad temperiem faciendam tribuitur, ut superius admonitum aut commendatum est: cuius natura similitudinem dat aut fert epiglottidis membranæ, quæ diuidit spiritualement membra, id est pulmo- H nem & cor in superiori cella manentia à nutritilibus membris in inferiori degentibus: & de eorum natura in sequenti tractabo.

De oesophago.

Oesophagus, per quem cibus & potus stomacho attribuitur, frigidus & siccus est. Et ex altera parte pneumatico canali supponitur uelatus: ex alia uero ceruici quibusdam tenuibus musculis neclitur, in similitudinem spinosæ camerae subleuatus, quousque ad epiglottidis membranam produclitur: quod penetrans ori circumplacatur stomachi, quod ipsi epiglottidi suspensum est.

De qualitate stomachi.

Stomachus autem constat ex neruis tenuibus, & longis, qui lineares, & ex transuersis, qui textiles, & ex obliquis, qui uertentes dicuntur: quorum lineares helctice, id est attractiuam: & anecticen, id est retentiuam transuersi: apocreticen uero, id est expulsiuam obliqui sibi uindicant potestatem, qui intrinsecus quibusdam obtegitur membranulis trino schemate consistentibus, breui scilicet & medio prolixiore, quibus potum & cibus naturali calore in lacteum succum conuersum, & ita quasi remis quibusdam ad portam impingit stomachi: quæ ideo porta dicitur, quoniam musculis in ea positis, ministerio naturali usque ad perfectam decoctionem nutritibilis mate-

Ariæ constricta clauditur: qua decocta, eisdem mollificatis aperta redditur, quousque præscriptum succum duodeno intestino infundat: quod propterea duodenum dicitur, eo quod duodecim digitis spaciatur: à quo accepta uice ieiunum intestinum succum ipsum suscipiens aliquantulum decoquit: quod in duo diuisum: alterum, quod tenue est, in mesaraicis uenis sibi spongiosis capitibus inhærentibus ab ipso subtrahitur: alterum uero, id est crassum, longo & patulo, cuidam axungia innexo intestino conceditur: à quo monomacum suscipiens aliquantulum decoquit, & sic crasso concedit intestino, quod manica dicitur: deinde ex tali diffusum, & ibidem à cholera decoctum coloratur: cuius translatione aut titillatione per pudicum circulum foras dimittitur. monomacum enim ideo dicitur, quia uno aperitur foramine, quod insitum est ori manicæ, ut sibi quicquid à longo accipit, sine contrarietate reddere possit. nam manica eo quod largum magis cæteris est, nominatur. Subtilis uero pars per mesaraicas de ieiuno subtrahitur: quæ in obliquum posita, subtractum ad se succum decoquunt, & excoctum hepaticæ summæ ministrant: quo ibidem moram faciente, adminiculo uirtutis naturalis in sanguinem uertitur: qui in duas diuiditur partes: quarum quæ tenuior est, & uritis dicitur, alto conceditur hepatis: quæ per duos uritides canales renibus deriuatur, ibiq; manens decoquitur: de qua sibi renes, quod utilius est ad nutrimentum obseruant: cæterum uero de eisdem poris uesicæ dimittitur: quæ cum ad collum uesicæ deueniunt, coadunata ruuntur. Collum autem uesicæ diuiditur quodam panno mediante, cui uritis porus ex una parte, & ex altera superiori membranæ scimatico schemate conglutinatur. unde urina, & quicquid ex renibus affluit, fundo destinatur uesicæ: per aliam uero, id est per inferiorem, cum uirga quadam contiguitate coniungitur, & secundum naturam, & extra naturam uesicæ ipsam urinam existentem foras transmittit: altera uero pars, quæ adicialis dicitur, cholericum rubrū fellī, melancholicum spleni transmittit aut attribuit. Sanguinis uero quod utilius est, ipsum hepar sibi ad nutrimentum obseruat: de quo quod tenuius est cordi, ipsum cor cerebro, ut præparatum est, ministrat: cæterum uero diuersis corporis partibus per quasdam uenas unicuique proprie destinatas additionem largitur diuinam, quod bene coquentes ad similitudinem suæ naturæ à proprio esse mutant, quod nutritibile est sibi retinēt: inutile autem cum fortes sint extrinsecus, per hæc decenter expellunt, per capillos, per ungulas, per aures ceratas gummas, per lachrymas, per sputa, per egestiones, per urinas, per sudorem, & per cutis sordes.

De sensibus animalibus.

Per animales quinque sensitivas corpus fruitur nouem uoluptatibus, sibi à cerebro illatis, scilicet dilectione, odio, tristitia, gaudio, audacia, timore, uerecundia, ira & furore. Nam per uisum, auditum, gustum, odoratum, & tactum diligit uel odit, gaudet uel tristatur, audet uel timet, uerecundatur, uel irascitur, uel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinque ad alicuius amorem erigitur, cor concutitur: & ex eius concussione duo quidem prodeunt spiritus calidi, & sicci: quorum unus, qui tenuior est, cerebrum adit: alter uero qui densior est, subito per neruos diffusus ad uirgam ducitur: qui inter neruos, quibus constituitur, & membranulas, quibus inuoluitur, insiliens erigit eam, & tensione quadam eam inflexibilem reddit: alter uero, quem cerebro adesse diximus, humidum quoddam ab ipso suscipiens, per spinalem medullam ad uiam renum deducitur: per cuius duo foramina immissus, sibi substratum attingit membranulum: quod calefactum penetrat. & sicut membranum egreditur & penetrat, sic uenarum retinaculum prædicto membranulo annexum aggreditur, ex quo tenuissimum sanguinem secum à cerebro delatum huic miscet: & per duos canales inde procedentes ad testiculos funditur, ibiq; paulisper permanens excoquitur, & in lacteum, & tenacem succum conuertens, inde per geminos canales uirgæ applicitos completo communi opere secum foras educit. nam pterygomatibus, i. alis (& sunt orificia uasorum spermatis ex quibus mulieris sperma ad fundum matricis mittitur) sugentibus, per collum matricis subtrahitur, & sic ad inferiores cellulas eiusdem destinatur.

De communi sapore coitus.

Sapor igitur communionis huiusmodi uiris in tota uirga, sed maxime in præputio est: mulieribus uero circa pectinem in cōfinio uulvæ. Mulierum testiculi duo sunt: quorum unus sub dextro rene, alter sub sinistro tenetur: qui fundo matricis coniuncti per singulos ex se procedentes, incitata uenere, ad cellulas eiusdem sperma ministrant: quod si simul cum uiri spermate cōueniat, uel modicum ante, uel post, prius quam prælatum frigescat, unitur. Si uero in sinistra cellula matricis simul spermata conueniunt, foemineum embryum generant: Si uero in dextra, masculinum procreant: Si uero in media, quæ secundum calidum & frigidum æqua est, secundum plus uel minus utriusq; spermatis, aut masculinum, aut foemininum procreant.

De embryo.

Oportet autem in embryi dispositione aliquantisper immorari, & dicetur quid in unoquoque mense à primo usque ad nonum sibi naturaliter fiat, & qualiter à primo mense usque ad septimum, & à septimo usque ad nonum, si genitum fuerit, pereat: & in ipso septimo uel nono si æditum fuerit, salubre perduret. Cum ergo utrunque sperma, uiri scilicet & mulieris in matrice conuenerint: si frigidum & humidum fuerit, omnino dissoluitur: si uero calidum, &

Spurij.

H0 ij siccum,

siccum, consumptionem incurret: si autem æqualitate perfruitur, nulla impediēte concipiet B
qualitate.

De coniunctione spermatis.

Spermate igitur utriusque coniuncto, in specie conchulæ expanditur: & radice producta sibi
superficietenus alligatur: ex cuius calore præfati spermatis summitatibus decoctis ab ipsa diuidi
tur, & ex sola radice, per quam nutrimentum accipit, cum ipso tenetur. Medium autem, quod in-
fra decoctas summitates in modum nucis eminet, inter eadem spacia sanguineam glebulam qua
dam frigiditate constrictam primo mense obseruat, nulla alicuius similitudinis imagine in ea im-
pressa. Secundo, in uermiculi longi scilicet & rotundi producitur speciem. Tertio in eo crura di-
uiduntur, & à lateribus brachia: collum caputq; perficitur. Quarto, formatur cor & hepar, & ani-
ma id ingreditur, & naturaliter mouetur. Quinto, omnis interior completur cōpositio, intestina,
scilicet quadam dispositione formantur: digiti manuum pedumq; scinduntur. aures, nares, os, uē-
ter, & ipse pudicus formatur circulus. Sexto, oculi scinduntur: supercilia formantur: palpebræ cre-
scunt: capilli & ungulæ producuntur. Septimo, fiūt axungia, & caro perficitur. cutis & omnis hu-
miditas secundum diuersas uasculorum compositiones constituitur: & completis secundum na-
turalem dispositionem omnibus, laborat ut exeat: matrix autem nititur ut obtineat, & ut calore, F
quæ completa sunt confirmet & muniat. si uero debilis est, concedit ei ut exeat: & durat, eo quod
naturaliter completum est. si autem matricis natura fortis est, nititur, ut id retineat. In octauo, em-
bryon expugnato exitu non sibi cōcesso fatigatus quiescit. In nono, matricis calore iam firmato,
& crassitie confecto, natura concedente patet ei aditus, & exire permittitur.

De etate planetarum in embryo.

Habent autem septem planetæ aliquid in compositione embryi speciale. Saturnus quidem fri-
gidus & siccus, sua frigiditate primo mense spermati grauedinem, & sui siccitate compaginem pa-
rat, & ideo non crescit embryo, sed à suo calore in sanguinem commutatum sine augmento per-
manet. Secundo, Iupiter calidus & humidus, calefaciendo confortans, & humectando replens,
in longi & rotundi uermiculi speciem sperma producit. Tertio, Mars calidus & siccus, calore ro-
borans, & siccitate incidens, crura diuidit: à lateribus brachia separat: collum & caput informat.
Quarto, Sol minus Marte calidus & siccus, & animam & cor, & hepar creat, & cerebrum: & crea-
tis animam ingerens, naturaliter embryo motum præstat. Quinto, Venus frigida & humida om-
nia exteriora format, aures, nares, os, uirgam, & pudicum circulum format, pedum & manuum di-
gitos diuidit. Sexto, Mercurius secundum calidum & humidum, frigidum, & siccum æquus, in G
quo manualis habetur scientia: & ponit supercilia: oculos scindit: palpebras crescere facit: capil-
los & ungulas producit. Septimo, Luna frigida & humida, replens axungias, carnem & superfi-
ciem complet uenis & arterijs humiditatem tribuens, toti corpori nutrimentum præstat: & quia
omnia perfecta sunt, si prægnans parturiet, salubriter perdurat: sed quoniam adhuc in eo sunt mē-
bra non bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo, Saturnus reitera-
ta uice similiter infrigidando embryonem, matrici grauitatem infert: suaq; siccitate humores ex-
tenuans, embryo nutrimentum parcius tribuit: & propterea ægre prægnantes in hac tenuitate
existunt. Nono autem, Iupiter calefaciendo infrigidata, & replendo tenuia, embryum corrobo-
rat, & matricis aperit aditus, & sic exitus omnibus naturaliter perfectis conceditur. A primo au-
tem mense usque ad septimum si genitum fuerit, non perdurat: eo quod naturaliter imperfectum
habetur: à septimo usque ad perfectum nonum, quamuis natura perfectum sit, tamen si genere-
tur, non subsistit: quia Saturni infrigidatione stupidum, & eius siccitate minorato nutrimento af-
flictum uel obstrictum, corrupta matricis naturalitate, calore materno exustum si excussum fue-
rit dissoluitur. Solet autem non omnibus membris perfectum ut in pluribus apparet embryo ge-
nerari: plerunque uero crasso capite, & tenui collo, uel magnis pedibus, & subtilibus cruribus, pe- H
dibus genibus applicatis, aut manuum singulis, uel duobus digitis perditis hac luce perfrui. sed
hoc dupliciter in embryonis compositione contingit: aut enim natura æquam habet materiam,
& redarguentem spiritum, & secundum horum duorum æquitatem, moderate uel perfecte infor-
mat: aut abundantia materiæ & spiritu moderato, eidem materiei abundantiam alicui addit mem-
bro, ex qua nascitur maius cæteris: uel ampliato spiritu, & materia minorata, aut ex parte mem-
bra attenuat, aut ex toto non dimittit procreari: & hæc omnia aut æquitate utriusque materiei sci-
licet & spiritus natura perficit, aut augmentatione uel minoratione horum unius. Solet etiam in
generatione quibusdam uiris illud muliebre, & quibusdam foeminis illud uirile, quo luxuriatur,
adijci: sed illud impedita uel oblita natura sic perficitur. nam quando aliquo euentu
impeditur uel obliuiscitur, illud materiei humidum superfluum, quod
ad naturalitatem uel ad numerum alicuius membri solet di-
sponere, ad alterius naturæ membrum si-
neratione mutat.

A

GAL▷ ATTRIBVTVS LIB▷ DE VIRTVTIB▷
NOSTRVM CORPVS DISPENSANTIBVS.

C E N S V R A.

Ex ueris Galeni libris fragmentum.

B

DE dispensantibus corpus nostrum uirtutibus, quot sint numero, & quæ sit unaquæq; & quem in animali quælibet locum obtineat, necessarium est scire omnes medicos, ad scrutandum de passionibus, & inuestigandum eam quæ patitur, & sanandum maxime ipsam. Scire igitur oportet ipsas ex tribus puenire particulis: Ex capite quidē eam, quæ ratio cinamur, & meminimus, & sentimus, & de loco ad locū permuatamur: Ex corde uero eā, quæ irascimur, & percalidi sumus, & adhuc pulsus habemus in ipso corde, & in omnibus arterijs. Ex hepate autē eam, secundum quam nutrimur, & augemur, & cibum appetimus, & assumptū elaboramus cōcoctione, & digestionē, & sanguificatione, & appositione, & prosphyli, & discretionē, & excretionē. Ad has autē suppositiones sequitur necessario desipientias quidem & manias, & melancholias, & phreneses, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepsias primi principij esse ægritudines, & omnino in eis pati caput, uel primum & solum, uel compatiens alteri particulæ. Febres uero alias, & epialas, & impulsatilitates, & malas pulsatilitates, & infrigidationes, & rigores, & syncopas, & marasmus, & quæcunq; alia talia, alterius principij esse passiones, & pati in eis ipsum cor, uel compatiens alicui alteri, et maxime ortorū ab eo, uel solo ipso secundū se male habente. Atrophias autem, & cachexias, & cacochymias, & discolorationes, & icteros, & diarrhœas, & urinarum immoderatas excretiones, & elephantiasas, & caneros, & uniuersos hydropas tertio principio fieri patiētē, uel aliquo ortorum ab eo. Spiritus autem, qui secundum arterias & cor uitalis est & nuncupatur. Qui uero secundum cerebrum, animalis: non ceu existens substantia animæ, sed ut primum eius organum habitantis in cerebro, quicumque sit secundum substantiam. Ignorare enim eam confiteor, cum à nullo demonstrationem euidentem didicerim: solum autem adinuerim complexiōnem cerebri oportere custodire commensuratam necessario eos, qui meditari & uiuere recte eligunt. Sicut autem uitalis spiritus secundum arterias, & cor generatur, materiam habens generationis ex inspiratione, & humorum uapore, ita animalis ex uitali amplius elaborato habet generationem: Decens enim fuit magis omnibus eum transmutatione certissima potiri. Quocirca & uelut labyrinthum telam, perquam uariam condidit natura prope cerebrum, retiformem plicaturam, diuturnam eius moram in uasis ingeniās. Omnes uero particulæ corporis, à cerebro habent sensum & motum, peruenientibus alijs quidem neruis ad organa sensuum ad dignotionem sensibilium: alijs autem mouentibus ea, quæcunq; mouentur motu, qui secundum impetum. Cerebrum quidem non sensibile organum à natura, sed sensuum factum est. Hæc igitur sufficiant ad presens. † Generatio uero animalis, dispensatio à tribus principijs cōsistit. Vno quidem eo, quod in capite seruatum est: cuius sunt opera secundum se quidem, phantasia, & memoria, & reminiscencia, & scientia, & intellectus, & excogitatio: in ad aliquid uero, sensus sentientibus animalis particulis, & eis quæ mouentur secundum impetum motum præstare. Alio autem eo, quod in corde situatum est: cuius opera secundum se quidem modo est uelut uigor animæ, & permanentia in ijs quæ ratio iusserit, & inuicta constantia: secundum passionem uero, uelut ebullitio innatæ caliditatis, desiderante tunc anima punire eum, qui existimatur iniuriam fecisse. Et hoc uocatur ira. in ad aliquid autem, principium caliditatis esse ijs, quæ secundum partem particulis, & arterijs motionis pulsatilis. Tertij uero principij firmati in hepate sunt omnia, quæ secundum nutritionem animalis: quorum maximum in nobis, & in omnibus ferè animalibus est sanguinis generatio. Huius autem potentia est & delectabilium fruitio, in qua cum uehementius, quàm deceat mouetur, intemperantiam, & incontinentiam efficit.

† Ex libro secundo
ptimo de dog.
Hipp. & Plat.
cap. 7.

Spurij.

H0 iij GALE

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE
VOCE ET ANHELITV.

C E N S V R A .

Videtur & hic ex Galeni libris ad Arabes peruenisse.

DIXIT Galenus, Si neruis, qui sunt inter costas acciderit scissio ppe spondylos, destruet uox & anhelitus. hoc aut idem accidet si ossa costarum scindant, aut spinalis medulla fm latitudinem inter finē colli & initium spondylorum, qui respiciunt ex opposito pectoris. Si aut spinalis medulla infra huius loci initiū scindat: nec anhelitus omīno, neq; uox omnino priuabitur: sed tantum de utroq; priuabitur secundum numerum spondylorum, qui opponuntur pectori: similiter accidet ex incisione costarum fm magis & minus. Musculus est organū motus uoluntarij. Et ad unumquēq; musculum peruenit neruus à cerebro, aut spinali medulla: qui si scindatur, non mouebitur musculus: interior autē musculus, qui est inter costas, facit anhelitū: & tunc fit, quando aer expellitur uehementer à pectore: & ex eodem anhelitu fit uox, & est ei quasi materia. Et uoco collum illum locū, qui est inter superius epiglottidis, et superius œsophagi usq; ad radicē linguæ. In collo autē sunt musculi bronchorū. Et raucedo accidet quando musculi colli extenduntur, & inchoardant, ut extenduntur in assumptione cibi & potus. Et qn epiglottis inchoardat ita, qd constringatur, fit uox: & qn constringit, inchoardant musculi ex quibus pendet. Et anhelitus quidem fit apud extensionem musculorū pectoris, & solutionem musculorum colli, & epiglottidis, & tracheæ arteriæ. Raucedo autem accidet ex extensione musculorum colli, alijs omnibus remanentibus in suo statu. Vox etiam fit si musculi epiglottidis extendantur, licet non musculi colli. Epiglottis ex tribus componitur cartilaginibus inæqualibus, & dissimilibus: quarum una est anterior, scilicet maior, duæ uero posterior: quarum altera supponitur alteri: quarum superior est minor. Habent quoque quatuor iuncturas: quarum duæ sunt inter primam & secundam cartilaginem: & duo capita primæ cartilaginis intrāt in secundam: & sunt duæ iuncturæ inter secundam & tertiam, quas continent sex musculi. In utraque, scilicet iunctura sunt duo musculi, qui attrahunt tertiam cartilaginem ad posterior, & aperiunt os epiglottidis. E contrario agunt alij duo musculi, & sunt anterior: & quando ambo extendunt, claudunt os epiglottidis clausura perfecta, ita qd nihil ex aere egrediat. Necessè est autem ad hoc ut fiat uox, ut duo modi musculorum, qui mouent epiglottidem sint fortes ita, ut neutrum par cedat alteri in actione: et intellige per hos musculos, illos quibus aperiuntur & clauditur: & sunt erecti, & positi in rectitudine: & continuantur ex inferiori, & non superius: & mouent iuncturam per superiorem extremitatem: & habent duos neruos proprios, unum in dextra parte epiglottidis, & alterum in sinistra: qui mouent tertiam cartilaginem: quorum concursus est ex inferiori parte ad superior: qui si scindantur, laxabuntur illi sex musculi, qui mouent epiglottidem, & destruetur motus eorum. Dum uox est in epiglottide, agunt in ipsam duo modi musculorum, illi. s. qui aperiunt, & illi qui claudunt: sed si illi, qui claudunt, soli agunt, tunc accidet retentio anhelitus: & si illi qui aperiunt soli agunt aut neuter, tunc accidet anhelitus. Destruitur autem uox, quando musculi, qui claudunt epiglottidem, destruuntur, siue illi, qui aperiunt, saluantur. non enim addunt neq; diminuunt in destructione uocis. Quando creator uoluit in nobis ponere instrumentum uocis, primo posuit aliquid, quo aer sit in nobis uelociter, & est pectus: deinde posuit occursum aeris in ipso ex uia ampla ad canalem strictum, ut aer per stricturam canalium uelocius currat: uelocitas enim facit ipsum fortiorem: qui quando percusserit cartilagines, tunc fiet uox: percutit etiam præter hoc tracheam arteriam, & uulnam, & superius palatum, & locum cursus aeris per nares. Sed ex hoc non fit simpliciter eadem uox, sed quasi uox, ut stertitio & azegiz. Vox autem non fiet, nisi quando aer percutit primam epiglottidem: & est posita supra caput tracheæ arteriæ ad modum instrumenti, quo musici utuntur tibicines. Si epiglottis ampliatur plus, quàm oportet, minuetur uelocitas motus aeris: et sic diminuetur fortitudo uenti tunc secundum diminutionem uelocitatis, & debilitatem percussionis. tunc enim minus resistent cartilagines aeri: non enim ampliantur, nisi quando non extenduntur, & remanent laxata. Quando autem epiglottis constringitur plus, quàm oportet, tunc aer qui exit ex epiglottide erit paruus, & tunc erit minor percussio: quapropter uox erit parua. uox enim nō potest crescere, nisi crescant illa duo, quibus fit, aer scilicet & percussio cremeto proportionali: Quodlibet

Abet enim crescit propter crementum illius, à quo constat in substantia. Egressio aeris uiolenta nõ fit nisi per extensionem musculorum ipsorum: hoc autem differt secundum magis & minus, s̄m fortitudinem extensionis, & s̄m multitudinem & paucitatem musculorum. In egressione autem aeris uiolenta nimis, necesse est ut oēs musculi pectoris extendantur nimis, & maxime musculi costarū. Anhelitus autē & uox nunquā fiunt absq; his musculis: in quibus si aliquod impedimentū aut nocumentū acciderit, s̄m numerum nocumentorum erit destructio uocis. Si. n. motus mediij numeri illorū destruitur, medietas uocis destruitur: & si tertia pars motus destruetur, tunc destruetur & tertia pars uocis. Et uniuersaliter illa pars, quæ destruetur de uoce, erit s̄m partem destructā de numero illorum musculorum. Adiuant autem hos musculos duo musculi, qui sunt apud radicem costarū, & illi qui sunt ex duobus lateribus spondylorū: & ex duobus musculis procedentibus in longitudinem, musculi, qui sunt sub diaphragmate positi. Sermo est ex uoce: uox est ei quæ ali materia: cum enim anhelitus occurrerit epiglottidi, ipsa epiglottide existente æquali in amplitudine, fiet uox. nam quando percusserit illā, fiet illud, quod fit in fistula apud exsufflationem.

Tractatus secundus.

B Ex duobus neruis sexti paris ramificantur ex parte pectoris duo parui rami, q̄ reuertuntur ascendentes ad collum ex duobus lateribus tracheæ arteriæ, quousq; perueniāt ad epiglottidē: quorū uterq; cōtinuatur cum quatuor musculis epiglottidis. Et sex ex octo musculis omnino necessarij sunt ad hoc, q̄ uox fiat: duo autē ali j nõ in omnib. animalibus reperiuntur: quorum actio est, dum epiglottis clauditur completa clausura. Ex istis autē sex, duo sunt in ipso canali epiglottidis: aliorum uero quatuor, duo sunt à lateribus, & duo posterius. Duo autē musculi, qui intrant in ipsum canalem epiglottidis, attrahunt iuncturam, quæ est inter secundā & tertiam cartilaginē, & aperiant illam duo musculi, qui sunt in lateribus, attrahēdo illam iuncturam ad latera: & aperiant eā duo ali j musculi, qui sunt posterius, attrahendo eandē iuncturam retro. Et sex nerui præter duos prædictos neruos continuantur cum musculis epiglottidis: quorum duo nerui descendunt superne: & ramificantur ex septimo pari neruorum cerebri, quando illud par appropinquat collo: & t̄subiūgitur per omnes musculos, qui sunt extra cartilaginem scutalem. Et duo nerui ex illis sex descendunt ex transuerso, & intrant interius epiglottidis, & illic diuiduntur. Et sunt duo nerui descendentes, qui occurrunt duobus neruis ascendentibus de pectore. Cooperculum epiglottidis est locus strictus, & est in medio primæ cartilaginis: in quo loco proprie fit uox: & aer, qui uenit ex pulmone, currit per tracheam arteriam: & primo occurrit amplissimo loco, & percutit ipsum: **C** deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod est strictissimū ex illo coopertorio: & acquirit uelocitatem motus, & fortitudinem: & illic fortiter percutitur coopertorium epiglottidis, & fit uox. Extensio duorum musculorum, qui sunt intra epiglottidem, prohibet ne coopertoriū claudatur apud uocem. nam qñ aer uehemēter eleuatur, & cōtinet in circuitu partes coopertorij epiglottidis, constringit illud coopertorium, & claudit orificium eius, & sic prohibet ne fiat uox. Cum enim hi duo musculi ponantur circundantes coopertorium epiglottidis, tunc quando extenduntur, resistent aeri, qui uenit fortiter. Cooperatorium epiglottidis, quando homo uociferat, & quando anhelat anhelitu, aperitur & ampliatur multum. Quando autem anhelitus retinetur, aut quando aliquid comeditur, perfecte clauditur tunc, adeo q̄ nihil ex illo transibit neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Causa autē huiusmodi clausuræ est in ipsa substantia coopertorij epiglottidis. est enim neruosa mollis & leuis, ut sit cōstans, & apta motui. **V**oci & orationi posita sunt tria membra: lingua. f. & epiglottis, & trachea arteria. Et unicuiq; eorum est positum quoddam instrumentum glandulatum ad hoc, ut temperet ipsum conuenienti humiditate. Lingua autē habet duas glandulas, in quibus sunt duæ uenæ, in quibus currit saliuā ad linguam, & ad totum os. Collum autē habet duas glandulas, in quibus generatur humiditas. In epiglottide uero generatur humor phlegmaticus uiscosus ad hoc, ut humectet illa instrumenta. Sed **D** ex duabus glandulis, quæ sunt in collo, & ex corpore, quod est in epiglottide, non proueniunt uenæ, in quibus currit humor, sicut proueniunt ex duabus glandulis linguæ. Sed illæ, quæ sunt in collo, sunt in natura spongiæ, ex quibus pertransit humor ille, qui currit superne deorsum, sine hoc, quod indigeat eis, aut sint ei necessariae uenæ, in quibus currat. Et posuit in epiglottide duos dentes, & duo foramina transeuntia ad illos dentes, ad concludendum orificium coopertorij epiglottidis. Et sunt ibi duo musculi continui, continentes radicem tertie cartilaginis. Et necesse est ad hoc, quod uox fiat, quod aer exeat uehementer: & quod cursus eius in epiglottide sit strictus. Quando uero canna erit stricta, uox erit acuta: & si ampla, erit grauis: si curta, erit addens in acumine: & si longa, crescit in grauitate. Humiditas autem epiglottidis facit uoci grauitatem: siccitas uero acuitatem. Initium generationis uocis, est ex orificio linguæ epiglottidis: quod orificium quanto magis extenditur, tanto magis aeris percussio crescit. Existente ergo amplitudine orificij in suo statu, si longitudo crescit, altitudo uocis cadit, sed magnitudo eius crescit secundum extensionem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo autem linguæ dum percussio fit, illa potentia, quæ erat antequam cresceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatem uocis: & crescit in crassitie, & magnitudine. Si uero lingua creuerit nimis, & intrauerit de po-

H v tentia

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

tentia percussiois: tunc crescet crassities uocis quantum crescet in grauitate: sed non crescet in magnitudine. uox autem crassa fit ex multo aere sine potentia. Caetera autem instrumenta facta ad uocem, seruiunt huic instrumento, sicut illa quae sunt antierius usq; ad orificium linguae, quae facta sunt ad magnificandam uocem, non ad acuen dam.

Tractatus tertius.

Duo sunt musculi eorum qui sunt epiglottidis, qui procedunt recte in longitudine, & continuant chartilaginem scutalem cum osse, quod est inter linguam & epiglottidem, & attrahunt maximam chartilaginem epiglottidis sursum & ante. & incipiunt a loco alto, deinde descendunt ad epiglottidem. ex quo habemus, quod illi attrahunt scutalem chartilaginem ad suum caput. Et similiter unusquisque aliorum musculorum attrahit membrum cum quo continuatur, ad partem sui capitis. Et si hi duo musculi incidantur, accidet uoci maximum nocumentum. eradicabitur. n. scutalis chartilago, & amplificabitur locus ille totus. & laxatur multum ita, quod non potest resistere aeri. non. n. remanet in ipso nisi tela quae continet oesophagum & cannam tamen. Si autem neruus qui continuatur cum illis, scindatur, nimis nocebit uoci: diminuetur. n. magnitudo eius, & fiet raucedo. Et sunt quidam musculi qui continuant inter hanc chartilaginem & secundam. quorum motus si destruat, modicum accidet nocumentum uoci. s. duo musculi parui, qui si scindantur, parua erit remotio, quae fiet inter primam & secundam chartilaginem. Et dixi de quatuor musculis, qui sunt super chartilagines epiglottidis, quoniam continent cannam & epiglottidem intus. nam caput uniuscuiusque eorum est superius. Non ergo possunt declinari ad posterius, quia spodyli colli hoc prohibent: nec ad anterius, propter hos musculos: neque ad latera, propter musculos ex transuerso positos: & sic remanent in canna & epiglottide extensi. hoc autem multum iuuat in hoc quod fiat uox. Aer. n. ex quo fit uox, indiget cursu recto & stricto. Si trachea arteria ex una esset chartilagine continua, non posset fieri fluctuatio in aliqua parte eius in percussione aeris. sed facta est ex pluribus chartilaginibus, quas tenet quaedam tela gracilis, & sic mouetur & fluctuat quando aer occurrit. ideo necessarii fuerunt musculi ad hoc, ut adiuuent & coniungant ipsam. Et quia trachea arteria facta est & ad anhelitum & ad uocem, ideo posita est anhelitui tela, quae ligat ipsam inter chartilagines. Voci autem facti sunt cum chartilaginibus isti musculi, ut constringant & adiuuent tracheam arteriam. Sunt enim duo musculi in canali uocis, quibus proprie fit uox. sunt & alij duo extra, qui continuant tertiam chartilaginem cum oesophago. & duo musculi qui mouent cannam. Apud destructionem motus eorum fit raucedo, et fit uox rauca propter hoc, quod aliquod corpus non sonorum percutit anhelitum. Et ipsa canna est non sonora in radice. quia est carnosa humida. Epiglottis autem est sonora acuta uocis, cum sit chartilaginosa sicca, resistens aeri. ideo quando humefit, accidet raucedo. Et tela quae est super cannam humefit, propter multa humida quae per ipsam transeunt. Unde ante aut potum aut cibum uox est clara, post autem minus clara. Quod si potus fuerit plus, quam oportet, uox erit rauca. & ideo magis accidet raucedo senibus propter multas superfluitates quae generantur in eis. Et in omnibus corporibus illa quae sunt sicca, sunt clarioris uocis, quam illa quae sunt humida. Si omnia instrumenta uocis aperiatur, tunc exit multus aer subito, & est anhelitus. si uero constringatur, tunc cum anhelitu exit aliquod audibile, quod diuersatur secundum diuersitatem instrumenti quod constringitur, adeo quod fiet percussio. Si uero epiglottis fuerit illud quod constringitur, tunc ille anhelitus erit uox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddam inter anhelitum & uocem, & est raucedo. & hoc erit, si non moueris epiglottidem, & dimiseris eam ocio sam. Si uero dimiseris cannam non motam, & moueris epiglottidem, tunc fiet uox sine raucedine. Canna autem nullam habet actionem in uoce, nisi in hoc solummodo. Origo autem duorum neruorum qui sunt in collo ad partem duorum neruorum ab alis, ex ipso cerebro est. & hoc est, quia actio eorum est de nobilioribus actionibus animalibus, & subtilior. Genera autem actionum sunt tria. s. cogitatio, uoluntatis conseruatio, & imaginatio rerum. Et mittuntur a cerebro sensus & motus uoluntarius ad alia membra. Vox autem est nobilissima actio uoluntaria. fit autem ex nobilissimo motu animae. s. ex motu cogitationis & deliberationis. unde hi duo nerui descendunt ex ipso cerebro ad stomachum, ut quando cibus defuerit, sentiat homo. unde orificium stomachi fuit maioris sensus quam caetera membra. & ex illo ascendunt duo nerui ad musculos epiglottidis. Et non posuit creator hos neruos ex medulla spinali, quae est inferior, & propinquior his musculis, sed origo eorum neruorum fuit a cerebro, ut instrumenta uocis sint continua cum eo quod regit uocem. s. cogitatione, quae est in cerebro. Reuersio autem horum duorum neruorum inferne, fuit, ut continuarentur cum musculis inferne. & motus fit superne. s. ex capitibus suis. Et duo nerui qui oriuntur a cerebro, diuiduntur in quatuor ramos unusquisque. et currunt super radices costarum ex superiori ad inferius. et unus eorum intrat cor & pulmonem: alius stomachum. tertius reuertitur ad radicem musculorum epiglottidis. caeteri autem intrant alia membra interiora & canales. Et apostemata musculorum epiglottidis dicuntur angina interior & exterior. Et si in superiori parte palati acciderit humiditas, tunc claritas uocis corrumpetur. Vox habet duos terminos in acuitate & grauitate, quos si excesserit, destruetur. nam si orificium coopertorium epiglottidis post stricturam quam habet in acuitate uocis amplius constringatur, abscindetur: si uero extendatur & amplificetur post amplificationem, qua uox fit in ultimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almacror. & secundum diuisionem

ta. p. continuat

ta. p. cognitio.

A diuisionem anhelitus, si fuerit medius ab anhelitu qui est in nimia uelocitate, erit diuisionem percussionis aeris in coopertoriū epiglottidis à prima percussione. Si uero anhelitus almacror medius iungatur amplitudini mediæ in orificio coopertoriū epiglottidis, tunc uox in ueritate erit media inter acutam & grauem. quia motus pectoris indiget potētia. Ideoq; qui multū debilitatur, tacet frequentius, nisi ex aliqua sollicitudine. & tunc cum magna angustia loquitur. & tūc musculi debiliter constringunt pectus. & transitus aeris erit tardus. cogetur ergo ut coopertorium epiglottidis ponat ualde strictum qñ uoluerit loqui, ut quod deficit ex uelocitate aeris, perficiatur ex strictura cursus eius in epiglottide. Nam si instrumēta uocis amplissima essent, tunc uox destrueret.

Tractatus quartus.

Si spinalis medulla abscindatur in initio pectoris, & sine colli, & in initio dorsi, ubi septimus spondylus occurrit octauo, destrueretur exufflatio totaliter, & uox omnino. nerui. n. ueniunt ad oēs musculos qui sunt intra costas, & intra hunc spondylum. Ad diaphragma ueniunt tria paria neruorum, quorum maius oritur ex spinæ medulla post spōdylum tertium spondylorū colli. minus oritur ex spinali medulla post spōdylum nonū. tertium [quod est mediū] inter hæc quidem oritur ex ipso cerebro. Si ergo spinalis medulla abscindatur apud tertiū spondylū, tunc diaphragma carebit duobus paribus neruorū, & remanebit ei motus tertiū paris, qd' uenit ex cerebro. Anhelitus almacror fit per musculos qui sunt inter costas, & musculi qui sunt supra uentrē, augmentant anhelitum. & tñ uox nō ex actione istorū musculorū augmētatur. Et si duo nerui qui sunt ad partem duarum uenarum pulsatiliū destruantur, uox erit. & accidet musculis qui sunt inter costas aliqua occasio. & ramificantur ex his duobus neruis rami, qui continuantur cū canna & pulmone, & diaphragmate, & stomacho, & hepate, et splene, & omnibus intestinis. Ad musculos autem qui sunt inter costas non ueniunt nerui nisi ex sola spinali medulla. Et inter musculos & neruos, qui sunt in epiglottide & canna, non est continuatio. Et omnes musculi qui sunt inter costas, sunt. xxij. qui totidem habent neruos. quorum si unus abscindatur ab uno latere, destruetur medietas anhelitus, & medietas uocis. Quidam putauerunt qd' actio anhelitus sit naturalis, cum fiat in somno & uigilia æqualiter, & sine uoluntate. alij dicunt ipsum esse uoluntarium, quoniam qñ uolumus anhelamus, et quando uolumus retinemus. Et hoc est uerum secundum nos, ut patet ex nostra anatomia. Alij dicunt qd' est medius inter uoluntatem & naturam.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE
UTILITATE RESPIRATIONIS.

CENSURA.

Multa uera in hoc quoq; libro insunt, sed magna ex parte Aristotelica.

D

ALOREM uitalē, qui est in corde, dicit Arist. nutriri à sanguine, pingui & unctuofo existēte, eodem modo quo flāma nutritur ab oleo: Et eiusdem caloris extinctionem, quemadmodum & flāma, dupliciter fieri. nā sicut flāma extinguitur dupliciter, siue cōsumpto oleo, siue addita ei maiore flāma: similiter calor uitalis extinguitur in morte animalis, aut ex defectu puri & pinguis sanguinis, ut in consumptis, aut aquoso sanguine repletis, aut ex superuētū caloris maioris, ut in febriētibus. Inuestigans aut Arist. quare maior flāma extinguit minorem flāmam ei appositā, dicit maiorem flāmam consumere nutrimentū minoris flāmæ usq; adeo cito, ut non possit æque cito nutrimentū succedere. Dico aut maiore flāmā trahere ad se minore causa similitudinis usq; adeo cito, ut nō possit eque cito minor flāma attrahere aliā flāmā, ex eo à quo nutritur sibi succedēte. Nutritur aut flāma nō solū à pinguedine aliqua, immo etiā ab aere uicino. & fit nutritio non ut quidā putant per alterationē nutrimentū, neq; p assimilationē eius ad id quod nutritur, sed p attractionē partiū nutrimentū, similiū ei quod nutritur. id. n. à quo nutrit ignis, necesse est ut in se habeat igneas partes. Quod aut ignis nutriat ex aere, probat ex eo: quia si inter terrā fodiat specus ampla angusti oris, et magna lignorū congeries intermissa incēdatur immisso igne, obstruso quidē foramine, necesse est ligna eodē momēto omnino extingui. Exit. n. ignis p poros terræ superiectæ. & nō potest aer subintrare ad reparationē ignis exeuntis, tum qā aer obstrusior est igne, nec æque mobilis est ut ignis, tum quia necesse est plus aeris influere, q̄ sit ignis affluens, qui

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

qui reparandus est ex eo, pro eo q̄ non ex toto aere, sed ex solis igneis partibus quæ sunt in aere **E** fit ignis. fitq̄ ex plurimo aere multo minor ignis. nam & similiter in omni nutritione fit ex multo nutrimento res modica per digestionem. Vniuersaliter etiam quicquid fit ex alio, minus est eo à quo generatur, quod tñ pleriq̄ negant. nam sicut, inquit, ex modica aqua fit multus fumus: simili- liter quoq̄ ex modica aqua fit multus aer, ita quoq̄ ex modico aere fit multus ignis. Dico autē q̄ fumus non fit ex sola aqua, sed habet plurimum aerem, in quo disseminatae sunt aqueæ particulae, quod est uidere hoc modo. nam qñ bullit aqua in uase ad ignem, ignis quidem transit per poros uasis ad aquam faciēs illā tumescere & ampullas eleuari. fiuntq̄ ampullæ ex directo ignis qui est sub uase. sicq̄ ad mediam aquam transit ignis ascēdens in aerem. attrahitq̄ secum aqueas particu- las, cū quibus aeri admiscetur, ferunturq̄ aqueæ particulae sursum, donec deserūtur à calore infe- riori aere, quē frigidum esse constat, ut ostensum est aliàs. Amplius autē nubes, cum sit fumus, con- gelata quidem, fit nix, quemadmodum pluuia congelata, fit grando, nix autem plurimum habet aerem, quemadmodū spuma. & est alba utraq̄ ppter aerem sibi cōmistum: quem Aristo. esse albū ostendit: sed hæc hæctenus. Quoniā autem flāma in continuo fluxu est, & cōtinue generatur alia & alia flamma, succeditq̄ posterior flamma in locum prioris, immo in modum fluuij, putant qui- dam priorem flāmam sursum ascendentem extingui ab aere. Dico autem eam admisceri aeri, dif- **F** feminariq̄ in eo per minutas particulas. nam & similiter disseminata fuerat prius, non solum in eo à quo generata est, immo etiā & in aere uicino, præsertim cum multo plus nutrimenti habeat flā- ma ex aere q̄ ex aliquo alio. Sicut autē flāma in continuo motu est, & in modū fluuij alia aliq̄ succe- dit, & ita calor continue effluit à corde ad uenas, & per uenas ad totū corpus, & inde cōtinue ef- fluit extra corpus. nam & uestes non ob aliud calefaciunt, q̄ quia retinent calorem continue eua- porantem à corpore per poros. Sunt autē pori uenæ subtilissimæ per quas effluit calor, & etiam su- dor, qui nihil aliud est q̄ aqua sanguini admista. qñq̄ poris amplius dilatatis effluit ipse sanguis. Quod autē pori sint uenæ subtilissimæ, inde patet, q̄ quælibet uena producit ex se aliam uenā mi- norem, & aliam iterum minorem, usq̄ dum diuisio perueniat ad capillares uenas. Accidit autem poros per frigiditatem, aut aliquo uiscoso fumo oppilari. & tunc calor multiplicatur in uenis. nō enim sufficiēter euaporare potest, tum propter angustiam pororū, tum quia fugit interius, ppter frigiditatem sibi contrariam, quæ est exterius. Dicit enim Arist. ultimam digestionem cibi fieri in corde, sanguinemq̄ in uentribus cordis generari. Dicit quoq̄ Arist. primum & uŕe instrumentū omnium sensuum est cor, non autem cerebrum, ut quidam asserūt. hoc autem est indicium, q̄ im- possibile est dolorē fieri in aliqua parte corporis, quin fiat passio in corde. & si multus fuerit do- **G** lor, facit syncopen cordis. Nam omnes partes corporis colligantiā habent ad cor per medias ue- nas, & pelliculas, & neruos. A duobus igitur uentriculis cordis procedunt magna uena & arteria ad supremum spondylum colli. Nam magna uena, quæ dicitur caua, procedit à dextro uentre cor- dis, & primo transit ad gibbum hepatis. & inde per dorsum ad caput. Magna uero arteria, quæ di- citur aorta, qñ procedit à sinistro uentre cordis, primo transit ad quintū spondylum dorsi, qui cæ- teris spondylis uicinior est cordi. unde quando œsophagus spondylis innititur, declinat quidem in quinto spondylo dorsi, & in alteram partem dans locum magnæ arteriæ. Prædicta uena & arte- ria uenientes ad caput, coniunguntur duabus pelliculis cerebri, & etiam pelli quæ per oēs spon- dylos protenditur, & tegit spinalem medullam. Dicunt autem anatomici duplici pelle tegi spina- lem medullam, quemadmodum & cerebrum. Ab his uero pellibus cerebri & spinalis medullæ procedūt oēs nerui corporis. Nihil igitur de corpore sensibile est præter uenas, & arterias, & pel- liculas, & neruos, cum sit ex eis unum quoddam continuum cum corde. Alia uero membra insen- sibilia sunt, ut ossa, & ligamenta ossium. Quorum duplex est genus. nam eorum quibusdam colli- gantur ossa ad se inuicem. alijs uero colligantur ad musculos. Sunt autem & chartilagines omnes insensibiles quemadmodum & ossa. nam & plerūq̄ ab ossibus procedunt, etsi non omnes. Sunt **H** autem maximæ duæ chartilagines corporis, altera quidem ex qua constat trachea arteria, & alte- ra quæ procedit ab osse pubis. & est maxima pars uirgæ uirilis, & colli matricis. Sunt etiam insen- sibiles oēs pinguedines, & medullæ, & ipsum cerebrum, & est etiā caro pulmonis insensibilis. cir- cundatur autem tribus pelliculis, quarum duæ procedunt à uena & ab arteria, quæ à duobus uen- tribus cordis procedūt. & hæ duæ pelliculae sunt sensibiles. tertia uero procedit à trachea arteria, quæ est insensibilis, quemadmodū ipsa trachea arteria à qua procedit. fitq̄ per hæc inspissatio æ- ris ad cor fm fistulas ipsius, quæ à trachea arteria procedūt. Similiter autē hepar & splen insensibi- lia sunt, quæadmodū & pulmo: exceptis etiam quibusdā uenis, neruis, & pellibus quæ in eis sunt, quæ procedunt ad pulmonem, & hepar, & splenem, dilatanturq̄ in eis. Sunt autē glandulæ om- nes insensibiles, quemadmodū & pinguedines, cum sint de genere pinguedinis. quamuis quæ- dam uideantur sensibiles, propter pelliculas sibi insertas. Sunt autem tam pinguedines q̄ glandu- læ omnes in corpore ad fomentū & conseruationem caloris naturalis. quamuis enim calor à cor- de ad totum corpus procedat: sunt tñ quædam corporis partes magis susceptibiles caloris, q̄ cete- ræ. Pinguedo enim quæ superposita est hepatis, & spleni, & intestinis, calefacit ea, facitq̄ nutrime- tum digeri in eis. Vnde cum cuidā pugili pinguedo hæc in palæstra rupta esset, & postmodū liui- da

Ada facta, à medico erepta esset, cœpit pugil supra modum frigoris esse impatiens, & consueta cibi digestio in uentre mutata est. Glandulæ autē quæ à radice linguæ sunt, nō solum generant saliuā, sed etiā digerunt sanguinē in uenis, quæ ad meningas cerebri coniunguntur. Cum.n.meninges cerebri consistant ex subtilissimis uenis, quæ à crassis uenis colli procedunt, nō potest sanguis uenulas meningum subintrare, nisi fuerit plurimū digestus. Item glandulæ sunt in mesenterio caloris causa, attrahētis succum cibi ab intestinis ad uenā hepatis. Itē testiculi, & mamillæ glandulosæ sunt ad generandū sperma & lac. Adiacent etiā collo uesicæ glandulæ, caloris causa attrahētis urinam à renibus, & insuper sperma digerētes. Quidā etiā inter glandulas annumerant renes, q̄ urinam attrahunt à uena quæ est in gibbo hepatis. quamuis Arist. dicat nō ob aliud renes esse in corpore, quā ut p̄ eos excolet̄ urina. nā uasa duo deferentia urinā à gibbo hepatis terminant̄ ad duos renes, & rursus ex alia parte renū oriuntur alia uasa urinalia, procedentia usq; ad uelicā, perforata intra uesicam foraminibus pluribus atq; subtilibus, per quæ fluit urina uesicæ. & hæc quidem foramina in mortuo animali non apparent, pro eo q̄ frigiditate obtusa sunt. Dico autem calorem qui est in sinistro uentre cordis & in arterijs, non solū nutriri ab aere influente per fistulas pulmonis: immo etiā ab aere influente per poros corporis. quod probatur ex eo, quod accidit in passione

Bquadā quæ dicitur suffocatio matris, in qua nulla fit manifesta inspiratio aeris. Dico aut̄ in hac passione cor comprimī à matrice sursum eleuata, modicumq; calorē remanere, in eo quod nutritur à modico aere influente per poros. nam & similiter plura animalia uiuunt, nō habentia cor, neq; pulmonem, quorum calor uitalis cum sit modicus, nutritur ab exteriori aere influente per poros. hæc autem sunt parua animalia, ut muscæ, & similia. & etiam in piscibus polypodes, & alij oēs q̄ sanguinem non habent. quamuis etiā de cæteris piscibus sanguinē habētibus dubitetur quō spirant intra aquā. Cōstat autem maiores pisces spirare aerem extra aquam, quos etiam pulmonem habere manifestū est. minores uero pisces, qui loco pulmonis branchias habēt, spirant intra aquā. spirantq; aerem, qui modicus est, intra aquam, per poros branchiarum, qui sunt proportionales fistulis pulmonis. quemadmodum enim fistulæ pulmonis, ita similiter & pori branchiarum usq; adeo angustantur in ea parte quæ terminatur ad cor, ut nō capiant aquā, sed aerem solum. qui p̄ poros excolatur ab aqua, transiens ad cor. Quod autē aer sit intra aquā, probatur ex eo, q̄ qñ congelatur aqua, fit minor, propter aeris expressionem. unde Aristoteli uisum est q̄ pisces qui branchias habent loco pulmonis, non attrahant aerem: sed aquam attrahant, ad refrigerandum calorem cordis. nam & similiter de habentibus pulmonem dicit Arist. q̄ attrahunt aerem, ad refrigerandum calorem cordis, cum ostensum sit aerem inspiratum præstare nutrimentum calori cordis. Hippocrates autem in libro de generatione animalium dicit aerem inspiratum refrigerare pariter ac nutrire calorem cordis. Aristoteles quoq; in quodam loco affirmat, q̄ omne nutrimentū influens, refrigerat id quod nutrit. & addit etiam, q̄ deficiente nutrimento, fiat caloris augmentatio, ratione uacuitatis. & hoc ostendit per simile eius quod accidit in uentre & matrice, quæ postquam sunt uacua, calidiora fiunt, quā qñ plena fuerint. huius autem causam determinauimus in libro quem de spermate ædidimus. & hoc quidem hæctenus. His igitur præmissis, postmodum scire oportet, q̄ cum in corpore sint uena, & pellis, & neruus, quæ sunt receptacula sanguinis, & spiritus, & pellis quidem mediā habet naturam inter neruum & uenam, & manifestū est q̄ ad omnem pelliculam coniungitur aliqua uena, quæ in ipsa pelle diuiditur in multas subtiles uenulas, subtilem sanguinem capientes. habet autem & neruus uenulas. ideo & findi potest in longū. sed habet eas plurimum subtiles, solum capientes spiritum. Dico etiam q̄ instrumenta omnia sensu continentur pelliculis, fiuntq; sensus in ipsis pelliculis, ut est uidere in oculo, cuius pelliculæ plenæ sunt humore aqueo, & originem habent à cerebri pelliculis. fitq; uisus non in crySTALLINO humore oculi, ut Aristoteli uisum est, sed in pelliculis oculi. Quarum duæ procedunt à duabus pelliculis cerebri, & tertia à neruo qui opticus, idest uisibilis dicitur: proceditq; ab ipsis pelliculis cerebri. Est autem præter has pelliculas tres, quædam alia quarta, quæ est in oculo, quæ alba est, & cōtinet omnes alias, proceditq; à pellicula quæ tegit cranium, & est insensibilis. est autem hæc pellicula in piscibus ualde dura, & ferè in modum ossis. Similiter autem & pellicula plena aere locata est intra aurē, in qua fit auditus. Et pelliculæ plenæ spōgiosa carne locatæ sunt intra nares, in quibus fit olfactus. Et oēs hæc pelliculæ originem habent à pelliculis cerebri. idem quoq; oportet intelligi & de pelliculis linguæ, in qua fit gustus. De tactu autem dicit Aristoteles, q̄ fit in carne totius corporis. Dico autem q̄ non fit in carne, sed in pelliculis carni cōmistis. manifestum est enim reticulatam carnem esse pelliculis ualde subtilibus, quæ à crassis uenis procedunt, & ab eis deportant subtilem sanguinem ad nutrimentum carnis. Probat autem Aristoteles q̄ principium motus, quemadmodum & sensus, est in corde, pro eo q̄ omnis motio fit cum ui & conatu. Vim autem facit contentio spiritus. origo autem spiritus est in corde. deinde ex contentione spiritus, fit in omni conatu inflatio uenarum, & neruorum, & etiam pellium cerebri, & spinalis medullæ, & principaliter diaphragmatis. Constat enim uires corporis omnes esse ex neruorum tensione. causa autem tensionis nerui nulla est alia, quā spiritus neruum inflans. Sed quia origo spiritus est à corde, oportet prius diaphragma inflari, & postmodum uenas, deinde duplicē pellem spinalis medullæ

& ipsius cerebri: ultimo uero neruos. Spiritum autem uoco non solū uaporē sanguinis, sed etiam E
 aerem inspiratum, qui ei admiscetur. transit. n. aer inspiratus à pulmone ad ambos uentres cordis,
 & inde per uenas & pelles usq; ad neruos. In omni igitur conatu fit per contentionem anhelitus,
 conclusio spiritus inter diaphragma, & in ipsis fistulis pulmonis, quæ procedūt à trachea arteria,
 per quam fit aeris inspiratio: & inde spiritus comprehensione diaphragmatis transmittitur per fi-
 stulas pulmonis ad uētres cordis, & inde ad uenas, & pelles, & neruos. Cōtingit autē oppilationē
 fieri in loco, in quo uena & arteria procedētes à corde, transeuntes per collum, cōiungūtur ad pel-
 liculas cerebri & spinalis medullæ, ex humore, aut fumo multo, aut paruo & tantum crasso, aut
 subtili: fit q; ibi oppilatio per angustiam uenularū, quæ procedunt ab illis uenis, disseminanturq;
 in pelliculis cerebri, & spinalis medullæ. Dico autem ex hac oppilatione fieri somnū: qñq; epilep-
 siam, & qñq; etiam apoplexiam. Fit autem apoplexia ex humore plurimo & crasso. Epilepsia ex
 humore non tanto, neq; adeo spisso: & qñq; ex solo fumo crasso, ascendente à stomacho, aut pe-
 de, aut aliquo mēbro alio: in his quidē uidetur aura subtilis, & frigida ascendere ad caput. Sōnus
 autem fit ex multo fumo subtili, faciente diuturniorem, sed minorem, & facile solubilē oppilatio-
 nem. unde quidam in somno sentiunt, & mouentur, & etiam loquuntur, & imaginātur somniantes.
 nā & similiter imaginantur quidā in epilepsia, & etiā in syncope, quæ est passio cordis. Fit autē F
 quibusdam in epilepsia spuma circa os, dum spiritus, qui fertur à corde in uenas sursum occurrit
 humori facienti oppilationem, & ei admistus spuma fit. Est. n. spuma admistio aeris & aquæ, aut
 humoris, ideoq; alba est ut aer: & ephialtes quædam epilepsia, quæ fit in somno: fit autē ex mistio-
 ne tanq; epilepsia. Ideoq; nō in uigilante, sed in dormiente. ut. n. prædictum est, somnus & epilep-
 sia fiunt in eodem loco, & ex simili causa: unde Aristoteles dicit epilepsiam esse somnū quendā.
 uerum ephialtes longo tempore perdurans in epilepsiam conuertitur. Amplius autē dicit Arist.
 q; quibusdam uenis colli compressis fit homo insensibilis, & similis dormiēti. unde & antiqui ue-
 nas illas uocauerunt carotidas, propterea q; in eis fit caros, quod est insensibilitas, & immobilitas
 totius corporis. Compressio diaphragmatis, quæ fit in respirando, causa est prolationis uocum,
 qñ uuula, quæ est in gutture, supponitur tracheæ arteriæ ita, ut respiratio fiat per angustum. spiri-
 tus. n. exiens per angustum, qñ colliditur uuulæ sibi oppositæ, facit sonum: alioquin fit respiratio
 sine sono, qñ spiritus liberū habet exitum. est. n. diaphragma, respirationis origo, & uocis, & om-
 nium uirium corporis. Est autem & ipsa uuula principium uocis, quia sensibilis ac mobilis, quē-
 admodum diaphragma. Et insuper efficit uires corporis, quemadmodum & ipsum diaphragma.
 nam in omni conatu fit oppilatio omnimoda tracheæ arteriæ suppositæ uuulæ, ut compressione G
 diaphragmatis, spiritus qui est in fistulis pulmonis, non possit sursum per os exire, sed transmittat
 ad cor, & à corde ad uenas, & inde ad pelles cerebri, & spinalis medullæ: à quibus nouissime trans-
 mittitur ad neruos: quorū tensio uires corporis efficit. tenduntur autē, modico spiritu eos subin-
 trante & inflante. Pulmo autē est immobilis fm seipsum, & insensibilis, quemadmodū & ipsa tra-
 chea arteria. Vnde & in peripleumonia nō sentitur dolor, sed grauitas sola. Mouetur autē pulmo
 cum diaphragmate, eo q; colligantiam habet ad ipsum quibusdam pelliculis: & insuper ex eo, q;
 dilatatione diaphragmatis, maior existit capacitas inter diaphragma, quā necesse est impleri ex
 aere in spirando, & inflante fistulas pulmonis, quæ intra diaphragma continentur. Queritur au-
 tem de motu diaphragmatis, utrū sit uoluntarius. Si. n. est uolūtarius, quo modo igitur fit in dor-
 miente: si autem non est uoluntarius, quo modo ergo potest uoluntarie retineri: nam & quidam
 leguntur tādū cōtinuisse, donec extincti sunt. Dico autem motū diaphragmatis uoluntariū esse,
 fieri quidem uoluntarie per neruos, nihilo minus etiam fieri propter aliam causam. nam cum ca-
 lor continue effluat à corde, necesse est continue influere aerem ad cor, qui inflat pulmonem. &
 propter hoc totum diaphragma, pro eo q; pulmone inflato necesse est capacitatē diaphragmatis
 augmentari. Non solum autem inflatio pulmonis, quæ fit ab aere inspirato, causa est ut diaphrag- H
 ma dilatetur: immo etiam, quia aer inspiratus transit à pulmone per cor ad uenas diaphragmatis,
 procedentes à corde, in quo est origo uenarum omnium, non solum pulsantium, immo etiam &
 aliarum, ut alibi ostenditur. Non solum autem uenæ diaphragmatis inflantur spiritu, immo etiam
 aliæ uenæ remotiores à corde, ut in forti conatu est uidere. nam & uenas pellicum cerebri ab eadē
 causa accidit inflari, ut apparet in habentibus fractum cranium, si anhelitum contineant. nam &
 spiritus, qui neruos subintrat, procedit à corde ad neruos per intermedias uenas: quod probatur
 ex eo, q; quibusdam uenis colli compressis, fit homo absq; omni sensu & motu. Non solum autē
 pulmo ministrat cordi aerem ad nutrimentum caloris uitalis, immo etiam cōmunit & conseruat
 calorem, qui est in corde: cuius simile est in cinere uidere, qui superponitur igni ad conseruandū
 ipsum. Habet autem pulmo quemadmodum & cinis plurimam raritatem, per quam habet ignis
 moderatam respirationem, & moderatam aeris influxionem. fitq; inspiratio, & respiratio per fi-
 stulas procedentes à trachea arteria, ad cor terminatas, quæ sunt in pelle circumtegente pulmo-
 nem. Manifestum est enim, quod ad conseruationem ignis necessarius est aer, non ut quidam pu-
 tant propter refrigerationem, sed nutrimenti causa. est enim aer nutrimentum ignis. omne autem
 nutrimentum, simile fit ei, cuius est nutrimentum. aer enim influens per poros cineris, igitur,
 ad

Ad restorationem euaporatiōis ignis. aer enim per digestionem fit ignis. Digestionem uoco separationem ignearum aeris partium ab alijs partibus. est enim aer corpus dissimilium partium, habens caliditatis & frigiditatis particulas in se ipso. unde nec aer est elementum. sed sicut alibi ostensum est, duo tantum sunt elementa: calidum & frigidum. Dico etiam quod ex aere fit aqua, euaporatione ignearum partium. nam cum omnium fluminum origo sit à mōtibus, dicit Aristoteles non solum uapores aqueos ascēdere inferne per uenas quasdam ad crepidinem montium, et inde distillare, sed etiam in ipsis uenis montium aerem per frigiditatem in aquam conuerti. Manifestum etiam quod nec aqua est elemētum, nec aer. fit enim ex aqua glacies, expressione aeris, qui in ea erat. unde minor est glacies quàm fuerit aqua, propter aeris educationem. nam & omne metallum maius fit si liquefiat quàm fuerit prius. ignis enim subintrans liquefacit aquam, quæ in poris metalli congelata est. Sunt autem pori in metallo adeo angusti, ut non possit aer, sed solus ignis subintrare. Rursus autem oportet scire, in omni nutritione id quod nutritur, attrahere & cōgregare particulas sibi similes, quæ disseminatæ sunt in eo, à quo fit nutrimentū, pro eo quod naturaliter simile ad suum simile tendit. Fit autem digestio nutrimenti per calorem, pro eo quod calor, ut ait Aristo. aggregat similia, & disgregat dissimilia. Quemadmodum enim in uentilatione

Badunatur per commotionem granum seorsum à palea: ita etiam similiter in nutrimento fit per calorem commotio omnium partium: & in ipsa commotione similiter in nutrimento similia ad se inuicem adunatio. Facit autem calidum commotionem, pro eo quod in continuo motu est, ut est uidere in aqua bulliente. Amplius autem calor inspissat nutrimentum, dum continua sua euaporatione partes aqueas secum trahit. Deinceps autem oportet scire solum diaphragma esse principale instrumentum respirationis, pulmonem autem fistulis plenum recipere multitudinem inspirati aeris in fistulis suis. & ob hoc receptaculum spiritus appellatur. Subintrante igitur aere inflatur pulmo, & rursus paulatim detumescit, aere paulatim transmissio ad cor, ad nutrimentum caloris qui est in corde. unde quia colligitur multus aer in pulmone, qui sufficit aliquandiu ad nutrimentum caloris cordis: inde est quod aliquis potest aliquando absque spiratione perdurare, & aliquando absque interpollatione uocem protrahere. Insuper autem & aer breui aliquando tempore permanens in pulmone calido existente, ibi quæ digestus efficitur competentius nutrimentū caloris cordis. Dicit enim Aristo. quod pisces, qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt interius aquā, ad refrigerandum calorem uitalem cordis. (Dico autem calorem uitalem nutrimento indigere, non autem refrigeratione. nutrimentum uero ignis nullatenus est aqua, sed aer.) sunt enim in prædictis piscibus pori quidem branchiarum ad cor adeo subtiles, quod non capiunt nisi aerem solum, per quos transit aer qui est aquæ commistus. Dicit autem Aristoteles aerem non esse intra aquam, persuadens hoc ex eo, quod cum aer leuior sit, aquæ supernatat, non autem admiscetur ipsi. Est autem sibi ipsi contrarius, cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expressionem aeris qui est in ea. Verum pisces pulmonem habentes multo plus habent caloris, quàm ceteri pisces, ut Delphini, & Phoca, & Canis, & Cete omnia, & similia. Quoniam igitur multus calor qui est in eis multo indiget aere ad sui nutrimentum, inde est quod spirant extra aquam. Scire autem oportet, quod trachea arteria ueniens ad pulmonem, facit circa eum pellem plenam fistulis pluribus ac subtilibus, quæ terminantur ad uentrem sinistrum cordis. habent quæ foramina subtilissima, per quæ capiunt aerem solum, non autem sanguinem. fit quæ per hæc foramina inspiratio aeris ad sinistrum uentrem cordis. Sanguis autem qui est in sinistro uentre cordis, non potest per ea effluere, propter earum angustiam. Amplius autem uena & arteria procedentes à duobus uentribus cordis, perueniunt ad pulmonem, & faciunt circa eum pelles duas, plenas uenis & arterijs pluribus ac subtilibus. Quoniam autem in conatu fit conclusio spiritus, non solum in fistulis pulmonis, sed etiam in uenis & neruis: contingit quandoque terminos uenarum ex multo spiritu dilatari, spirituque exeunte trahere secum sanguinem. est quæ sanguis hoc modo exiens spumofus, propter spiritum sibi admistum: Accidit etiam eadem causa sudorem exire per poros corporis. Est autem sudor, sanguini aqua admista. Pori uero sunt uenæ subtilissima, quæ à crassis uenis procedunt. Contingit autem poros ex multo aut feruido spiritu usque adeo dilatari, ut etiam exeat sanguis per eos, fiat quæ sudor sanguineus. Miror autem plurimum super eo quod dicit Aristo. se uidisse poros cordis in pulmone, per quos fit aeris inspiratio & expiratio: cū sint imperceptibiles propter sui paruitatem, quemadmodum & pori uesicæ, per quos ingreditur urina, maxime cum per frigiditatem obstruantur huiusmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres esse uentres cordis: cum sit patens uisui, esse tantum duos. ab uno enim procedit magna uena, & ab alio magna arteria. in paruis etiam animalibus unum tantum esse, à quo procedit magna arteria. Postmodum autem scire oportet, quod pulmo, cum sit spongiosus & calidus, habet uim attractiuam. attrahit quæ aerem ad se, ad refrigerandum calidum cordis. quemadmodum uentosa igne intromisso. exit enim ignis per poros uentosa, & necesse est aerem subingredi. Idem quoque est uidere in hepate, quod spongiosum est & calidum. attrahit quæ succum cibi ab intestinis per medias uenulas cuiusdam pellis, quæ media est per intestina & concauam uenam hepatis, & continuata est utrisque. dicuntur autem uenule illæ mesaricæ, siue mesentericæ: pellis in qua sunt, mesenterium, siue mesaræum appellatur, & ptenditur à me-

dio uentre per intestina. Dicit enim Arist. mesenterium uicem radicis obtinere. sicut enim radix **E**
 attrahit nutrimentum à terra, ita & mesenterium ab intestinis nutrimentum corporis animalis.
 Cor etiam, in cuius concauitate plurimus est calor continue effluens, attrahit continue à fistulis
 pulmonis. attrahit etiam succum cibi à concaua uena hepatis. quia ut ait Aristo. in corde perfecte
 digestus sanguis fit. Rursus autem cor attrahit ab intestinis succum cibi aliunde quàm per hepar, idest
 per mediam arteriam. arteria enim quæ protenditur à corde per dorsum, & coniungitur mesen-
 terio, non transit per hepar, cum dicat Aristo. in hepate nulla est omnino arteria. Est autem san-
 guis arteriæ liquidior quàm uenæ. & præ nimia sui aquositate nõ coagulatur, quemadmodum san-
 guis qui est in uena. Huius autem hæc est causa, quæ hepar uenæ suppositum maximam habet uim
 attrahendi, attrahitque succum cibi multum ac spissum ab intestinis. Ideoque in uena multus est san-
 guis ac spissus, qui cito coagulatur euaporante aqua. è contrario uero sanguis arteriæ modicus est
 & aquosus, pro eo quæ arteria habet uim attrahendi debilem ex solo proprio calore, & etiã ex cor-
 de. Dicit enim Arist. quæ in quibusdã animalibus sanguis ipsius uenæ liquidus est, & nõ potest coa-
 gulari, ut in ceruo, & lepore, suntque huiusmodi animalia timida, pro eo quæ habent sanguinem fri-
 gidum & aquosum. rursus autem quædam animalia habent sanguinem ualde spissum ac terrestrẽ, **F**
 qui coagulatur statim, ut taurus. cuius etiam sanguis uenenosus est. Et huiusmodi quidem anima-
 lia habent pinguedinem quandam terrestrem, quæ sepum dicitur. & sunt plurimũ ossuosa. & sunt
 etiam calida & audacia. nam sanguis terrestris plurimum calidus est, pro eo quæ est receptaculum
 amoris. sed prius contingit calorem in eis egisse, ut est uidere in calce, & cinere, similiter & sale. nã
 sal genus terræ est. estque sal terra incensa. quod probat Aristo. ex eo, quæ quibusdam calamis incensis
 & incineratis fit sal, si mistus fuerit aquæ, & eadem aqua bulliat ad ignem. uinum etiam quanto
 fortius est, tanto terrestrius est. quod probatur ex eo, quæ quanto fortius est, tanto ponderis plus ha-
 bet, adeo etiam quæ supernatat ouum in eo. Amplius autem uinum, & liquores alij uarios sapes
 habent ex terra sibi admista. unde in quadam regione uinum suspensum ad ignem in utribus, in-
 durefcit in modum salis, euaporante aqua. Dicit etiam Aristo. quæ in sanguine spisso inueniuntur ner-
 uuli quidã. & quanto spissior est sanguis, tanto plures insunt. In liquido autem sanguine nulli pos-
 sunt inueniri. Dicit etiam Aristo. quæ homines liquidioris sanguinis, sunt timidi, sed boni sensus: ex
 eo quæ molles carnes habent, suntque passibilia maxime in eis instrumenta sensus. Videndum autem
 est deinceps, utrum aliquis meatus sit à uena ad arteriam. quod quidem probatur ex eo, quæ si scin-
 ditur uena aut arteria, effluit omnis sanguis, tam qui est in uenis, quàm qui est in arterijs. Quaritur
 autem quo modo sanguis intret arteriam, si uerum est, ut plurimi putant, totum succum cibi ex **G**
 quo fit sanguis, transire ad uenam hepatis. Aiunt igitur quidam, quæ cum uena et arteria habeant in
 corpore parietem communem fistulas quasdam habentem, sunt quidem in medio illarum fistu-
 larum quidam meatus angusti, per quos excolatur sanguis. & meatus illi in mortuo animali non
 apparent, quoniam per frigiditatem sunt obstructi. Dico etiam mesaraicum, per quod transit suc-
 cus cibi ab intestinis per totum corpus, non solum continuari uenis hepatis, immo etiam arteriæ
 cuidam procedenti à dorso, & non transeunti per hepar, sicut testantur omnes qui de anatomia
 scripserunt: ex quo manifestum est, succum cibi non omnino transmitti ad uenam hepatis, immo
 etiã partim ad arteriam. Amplius autem uena & arteria simul in toto corpore sunt, præter quàm ut
 ait Aristo. in hepate & splene. iungunturque adinuicem quibusdam pelliculis, in quibus sunt uenu-
 læ subtiles, per quas ab arteria ad uenam excolatur liquidus sanguis. Scire etiam oportet quæ non
 solum à uena hepatis, immo etiam ab arteria sunt meatus quidam ad renes. Dico autem quæ ab om-
 nibus uenis & arterijs corporis mittitur urina, quemadmodum & sudor. nam quemadmodum uri-
 na, ita quoque sudor nihil aliud est quàm aqua sanguini admista. Dico etiam quæ quemadmodum he-
 par, ita quoque & splen attrahit succum cibi ab intestinis per medium mesenterium, cui continua-
 ta est uena splenis, quemadmodum & hepatis uena. unde splen, ut ait Aristo. recte hepar sinistrum **H**
 potest appellari. Item à corde protenditur uena ad splenem, quemadmodum ad hepar, per quam
 cor attrahit sibi succum cibi à splene, quemadmodum ab hepate. In splene autem ut ait Aristo. nul-
 la est arteria, quemadmodum nec in hepate. Dico autem quæ in curuatura hepatis & splenis inue-
 niuntur tam arteriæ quàm uenæ, in gibbo autem hepatis solæ inueniuntur uenæ quæ conueniunt
 ad cauam uenam. in gibbo uero splenis nec uena est nec arteria. Miror autem quam-
 plurimos antiquorum ignorasse usum splenis in corpore humano. alios autem
 opinatos nosse penitus errasse. solus uero Aristo. in libro de particulis
 animalium diligenter supra hoc scripsit, qui fuit
 uerus solus ueritatis ostensor.

GALENO ASCRIPTVS LIBER, CVI TITV-
LVS EST, COMPENDIVM PVL SVVM.

CENSURA.

Liber ieiunus, sed non omnino reiiciendus.

o c ei quod de pulsibus forte Ægimiū possibile est cōpetentē modū circuit. Primum autē aiunt Egenū antiquum de pulsibus, item non de pulsibus hoc intitulasse: sed de palmon. i. de saltibus: ignorauit enim ut decens hic uir, quæ existat differētia pulsus & palmi, id est saltus, sicut deinceps ostendemus, primum dicentes quid sit pulsus.

De definitione pulsus.

Pulsus igitur est diastole, id est dilatio, & systole, id est constrictio cordis, & arteriarum: solæ enim hæ eorum, quæ in nobis, pulsuali motu mouentur. Alia uero quæcunq; uidentur, & ipsa pulsualiter moueri, ut meninges, quæ circa cerebrum sunt in pueris uisæ, secundum participationem arteriarum mouentur, circa quas particulas fit palmos,

id est saltus, & tremor, & spasmus.

De his, quæ pulsui simulantur.

Similia uero pulsui sunt, & palmos. i. saltus, & spasmus, & tremor: etenim & hæc uidentur quibusdam ita fieri, sicut & pulsus, ex diastole & systole. Differētia uero in eis existit plurima. Igitur Praxagoras quidem existimauit hæc ad se inuicem differre quantitate, non adhuc autem qualitate: fieri autem ex pulsu, qui magis: eo circa motum extenso, palmon. i. saltum: ex palmo uero, tremorē: & hoc quidem Praxagoras uir non liber neq; in his, quæ secundum medicinā sunt contemplationibus, neq; in alijs secularibus. Herophilus uero diligentius insistens huic loco, in qualitate magis eas differētiās inuenit. fieri enim pulsus circa arterias solas, & cor: palmon autem, id est saltum & spasmū, circa musculos & neruos: & pulsus similiter generari cum animali, & mori cū eo. Fit autem pulsus ita, quando cor attraxerit ex pulmone spiritum, primum quidem eum suscipit in sinistrum suum uentriculum: demum super concidens, deinceps ipsis arterijs præbet. Cōtingit igitur in concisione, repletis his, quæ in corpore sunt, arterijs pulsus perfici: euacuatis autem, systolen. Igitur arteriæ quidem, sicut dixi, repletæ cursus perficiunt assumptes spiritum: cor autem euacuatum, sicut deinceps demonstrauimus. Proprium igitur terminum. i. definitionem dedimus eius, pulsus dicentes esse diastolen, & systolen cordis, & arteriarum.

Vnde constat pulsus.

Consistit autē pulsus ex diastole & systole: quia uero impari, & eodem tēpore & cor, & arteriæ pulsus perficiunt, & propterea existimant ferè omnes q; repletis utrisq; similiter fiat, uolo representare eorum errorem. Nam quod quidem impari tempore ex arterijs & corde pulsus, qui fit, assumimus, manifestum est: quod autem arterijs quidē repletis, corde uero euacuato hoc fiat, uolebam remittere eos, qui uolunt discere, ad anatomiam. i. ad incisionē: ut autē non uidear inuidus esse, & liuorem habere, paucis representabo. Corpus cordis, id est substantia, pinea forma existit: & ampla quidem pars eius, in qua sunt ora uentriculorum eius, pulmone unitur, & in medio quatuor fibrarum iacet: una. n. fibra breuissima reliquarū existens, tertium thoracis spacium repleuit. Acuta uero pars eius, & oblonga fm sursum cū pectore non ut sit continua sicut est basis eius pulmone, sed est absoluta. Continetur autem undiq; cor membrano, quod uocatur pericardion, id est circa cor. Hoc autem non solum pulmone unitum esse inuenies à latioribus, sed & pectori, in illis partibus, in quibus diximus cordis acutum absolutum iacere. Contingit autem ita, quando quidem ex pulmone attraxerit spiritum, repletum undiq; ipsum ad latera incedere, & multum spiritum à pectore auferre. Quādo uero rursus euacuabitur cor, & euacuatum in naturalem figuram recurrerit, tunc prosilit pectori, & percussione facit, & ita concidens pulsus perficit.

De differentijs naturalium pulsuum sequentium ætatem.

His autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturalium unamquāq; ætatum sequentium pulsuum, demum eas, quæ sunt in febribus, & postea pulsus, qui inueniuntur secundum passionem. In fine uero, pulsus qui ablatis sunt denominati.

De pulsu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorum pulsus puerorum existit breuis omnino, & indeterminatus, & in diastole & systole: hunc pulsus Herophilus alogon, id est irrationalem consistere ait. Irrationalem uero uocat pulsus eum, qui non habet aliquam analogiam, id est proportionem. neque enim

Spurijs.

1. duplicem

GALENO ASCRIPTVM

duplicem, neq; hemioliam, neque aliam quandam rationem habet hic, sed breuis est omnino, & E magnitudine puncturæ acus nobis aduenit: ideo & primum Herophilus alogon, id est irrationalem eum competenter dixit.

De pulsu crescentium.

Procedente uero ætate, & corpore in augmentationem ueniente, & ad rationem, & pulsus augetur ad rationem, diastolen latiore systole accipiens: quando de reliquo est eis logon, id est rationem adæquare ad demonstrationem eius, quæ ex grāmatica manuuctionis. Nam primus quidem pulsus, qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmum. i. tenorē eum, qui breuis syllabæ existit, etiam in diastole & systole habet: & propterea ditonus intelligitur: pulsus autem eorum, qui apud augmentationem sunt, proportionalis est pedi, qui apud eos theo. est autē hic tritonus, diastolen quidem in duo tempora accipiens: in unum uero systolen. Pulsus uero eorum, qui in statu ætate sunt, in utrisq; par existit, ut in diastole & systole, cōparatus pedi uocato spondeo, qui utiq; dissyllaborum pedum longissimus est. constat igitur ex temporibus quatuor: hunc pulsum Herophilus per paria uocat his qui pedi. Declinātium uero & firme iam senum pulsus, & ipse ex tribus componitur temporibus, diastole duplo systolen accipiens longiorem. Et hi quidem sunt pulsus, qui secundum latitudinem ætates in sanis sequuntur. Deinceps autem sunt in febricitantibus. F

De pulsu in febris.

Eorum qui incipiunt febrere, pulsus paruus omnino est, & subintrans, persecutionem patiens in utrisq; & in diastole, & systole, ut ferme quandoq; & uix incidat tactui: in superadditione uero secundum parum adauget, diastolen, & systolen accipiens, & maiorem & prolixiorem, propter spiritus ascensionem: in statu uero in utrisq; par existit, & in systole & diastole, ceu & febrī parilitatem accipiente: in descensione uero, systolen quidem diastole accipit prolixiorem. Calor uero in medijs, superabundat magis, quàm in extremis: quia in primis quidem ferè uniuersus calor in medijs superabundat, ut multoties & infrigidari contingat extrema. Quando autem sunt in superadditionibus: circa mediā quidem amplior est calor, in extremitatibus uero paucior. Statum autem accipiente febrī, & calor pariter inuenitur in extremitatibus, & in medijs. Et hi quidem sunt, qui secundum latitudinem sequuntur febrientes pulsus.

De pulsibus passionum in generali.

Pulsibus autem, qui secundum passiones fiūt multis & diuersis existentibus, & de his pulsibus, qui in acutis passionibus sequuntur dicemus.

De pulsu phreniticorum.

Phreniticorum uero pulsus breuis, & erroneus, & non bene robustus, propterea q̄ continue spiritus à uigilijs motus superaccidit tactui, ac si accideret motus ab arcu tensi nerui, & chordæ: & omnino minimis periculis manuum nostrarum superaccideret, id est occurrerit.

De pulsu lethargicorum.

Lethargicorum uero pulsus est magnus & uacuus fm longitudinem & latitudinem, nobis superaccidens profundo iutellecto: quare & quidam præsumperunt dicere pulsum incorporeum.

De pulsu cardiacorum.

Cardiacorum uero pulsus est, minor qui finaliter est pulsu phreniticorum: robustior uero, & quasi morosior, ut & alijs partibus subaccidat, id est sentiatur tactu: hoc autem fit spiritu, quandoque quidem remissionem accipiente, & retentionem, quandoq; uero intensiorem.

De pulsu pleuriticorum.

Pleuriticorum, & peripleumonicorum pulsuum, in paucis quidem est differentia: solum autē his, qui ualde empirici, id est exercitati, seu experimentati sunt, comprehensibilis est: acutus enim & uehemens, quàm plurimum inuenitur: & immisiones inæqualiter multoties faciens.

De pulsu epilepticorum.

Epilepticorum uero, eorum quidem, qui fiunt sine spasmo & contractione particularū, pulsus est magnus & diacenus. i. uacuus, & cōtinuus, & fugatus, persecutionē patiens, quamplurimum: & hi quidem sunt pulsus, qui fm hanc passionem, fm plurimum assequuntur, similes pulsui lethargicorum. Eorum autem, qui fiunt cum spasmis, pulsus est magnus, & diacenus, id est uacuus.

De nominibus pulsuum.

Sciendum autem, quòd omnis pulsus cōsistit ex magnitudine, & uelocitate, & plenitudine, & rhythmo, & tenore. Et magnus est fm longitudinem, & latitudinem, & profundum, digna ratione tactui accidens. Plenus autem, est uehemens, & quasi neruiter tactum percutiens. Eurhythmos autem, id est bene tenoratus pulsus, qui in unaquaq; ætate naturalem consequentiam seruat. Dicitur autem hic pulsus eurhythmus. Pararrhythmus uero est, qui cito desilit à manu. Velocitas autē à spissitudine differt. nam uelocitas quidem secundum unam poterit arteriæ intelligi percussionem, spissitudo uero secundum plures. Ita deniq; dicimus quidem uelocē eum, qui in paruo tempore longitudinem explet: Spissum autem, qui continue per eundem locum deuenit.

De generibus pulsuum.

Genera pulsuum secundū quietem spissitudo, & raritas: in quo uelocitas & tarditas: secundum totum

A totum robur, id est, tensionem, uehementia, & amydrotes, id est obscuritas: secundum corpus arteriæ, durities & mollities: igitur hi quidem ita.

De nominibus secundum antiquos quorundam pulsuum.

Deinceps autē de his pulsibus, qui à ueteribus scripti sunt, & necessarij maxime sunt, & in quiete existunt, dicamus. Dicitur quis pulsus myurizon, id est muris modo caudatus: cuius sunt rursus duæ differentiæ: hic quidem nanq; attritis digitis manus, & uehemens, demum eas, quæ deinceps sunt diastoles longiores accipiens, in fine rursus, & citus, & magnus, & uehemens sentitur. Alius uero paruus sentitur, & eas, quæ deinceps sunt immisiones magnas operans, rursus, & citus, & paruus accidit: hic pulsus quidem quandoq; inuenitur, & sanos naturaliter assequens: quando uero inuentus fuerit in ægrotantibus in paruitate superabundans, eos qui debent abire perindicat: qui uero in magnitudine, eos qui in lethargum. Dicitur pulsus & paremption, id est, intercidēs, quando plures diastolas & systolas operari dimiserit, secundam diastolen spissioremm attulerit: hic pulsus quidem quandoq; sequitur & sanos, quando uero in ægrotantibus inuentus fuerit, nihil irrationale significat. Dicitur quidem pulsus dicrotus, quando distans arteria maiorē unam diastolen, alterā attulerit breuiorē: hic pulsus fit in sanis quidē à cursibus, uel exercitijs, uel aliud quid cito nobis operantibus: in ægrotantibus uero, manibus maxime febrientium inuenitur. dicitur autem pulsus & dorcadizon, quando magnus prius accidens, mox breuis accidit, ut putetur antequam systolen faciat finaliter arteria, rursus dilatari: hic pulsus inuenitur magis in ægrotantibus, quæ sunt circa thoracem. Dicitur pulsus myrmecizon: hic autem est, qui continue & subtiliter diastolen facit, ut uideatur myrmecos, id est formicæ in manu fieri deambulatio: ferè ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus uero omnium eorum, & breuissimus est, qui uocatur scolecizon, id est uermiculans: hic uero ita paruus, & languidus, & amydrotes, id est obscurus existit, quod formiculatē, & breuissimo penitus existente intelligatur diastole & systole: in hoc autem nequaquam, sed uelut desinentia solum & reuolutio spiritus in arterijs perficitur in eo.

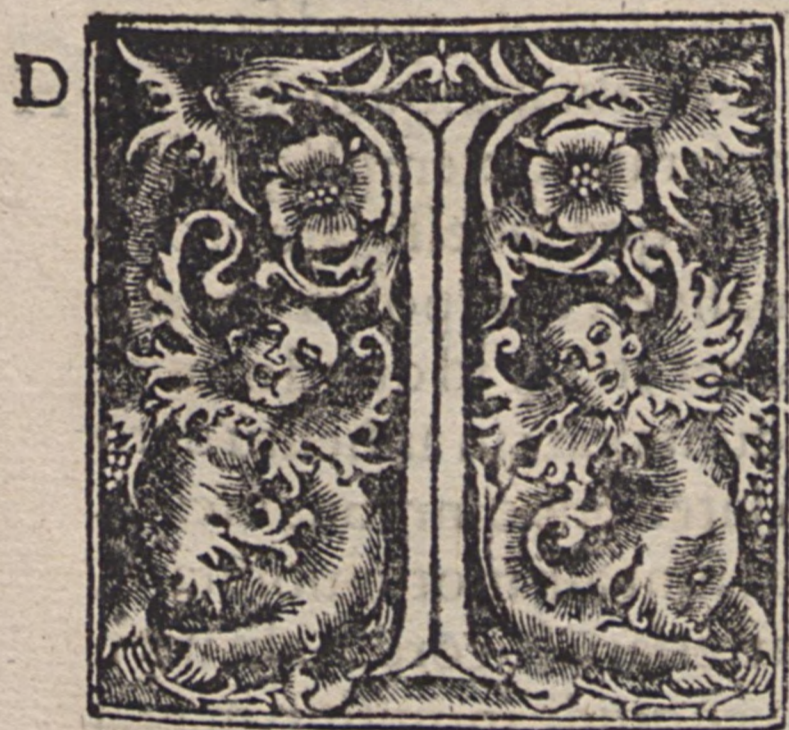
C GAL▷ ATTRIBVTVS LIB▷ DE MOTIBVS
MANIFESTIS ET OBSCVRIS,

QVEM IOANNITIVS DE GRAECA LINGVA IN ARABICAM
TRANSTVLIT. M. AVTEM TOLETANVS DE
ARABICA IN LATINAM.

C E N S V R A.

Liber traductoris magis, quam authoris culpa mendis scatens, in quo multa Galeni doctrinam sapiunt, licet quædam quoq; insint ab eius dicendi consuetudine aliena.

De facultate, & primis instrumentis motus.

D **N** QVIT Galenus, illi quorum propriū est anatomia meditari p hoc, q dicunt motus liquidos, eos qui uidentur in corporibus animalium, sensui manifestos intelligunt: uerūtamen quo membro fiant penitus ignoramus: & quamuis hoc uideamus, qualiter fiant nō scimus: ideo intentio nobis hic est ut eorū causas inquiramus. Principium aut inquisitionis de motibus liquidis est, ut primo inspiciamus an sint actiones membrorum, & an ex eo, q sint passionēs ab eis. Et p actiones, intelligo motus agentes imprimētes: et per passionēs, motus intelligo, qui fiūt à motore agente, qñ ipse mouet aliquid aliud. Et tu poteris unico exemplo duorū horum motuū naturam intelligere. nam motus manuū & pedum, distendendo & cōplicando, uel inclinando, & mouendo ad utranq; partē, quæ quidem ossibus eorum interiacent, iuncturis efficiuntur. Manuum aut fit iunctura, quæ est in cōpositione ossis adiutorij: & hæc quidem iunctura uocatur mabit: & iunctura quæ est in cōpositione duorū focilium, est cum ossibus. & iunctura ossium basium, quæ interiacent duobus focilibus, & pectini, & uocatur rasceta, & iunctura digitorū. Pedum uero motus fiūt iunctura genuum, & calcaneorū, & digitorū. Et si quis desiderat motus iuncturæ humeri numerare cum motibus manus, & iuncturæ motus coxæ cum motibus pedis, non intromittit in
Spurij. I. ij. significatione

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

significatione diuersitatē per hoc uel uarietatē: ueruntamē sufficit in hac significatione, ut dicat, **E**
 q̄ summitas ossis adiutorij, in iunctura cōponitur humeri cū pyxide, quæ est in osse scapulæ: & q̄
 summitas ossis adiutorij inferior, composita est in iunctura mabit cum duobus brachij focalibus:
 sicut duæ summitates duorū focaliū, ab inferiori cū ossibus paruis rascetæ componunt. Similr in
 pedibus iuncturæ ex cōpositione ossium, quæ sunt in eis, erūt. Quod si res in hoc ita se habet, ana
 tomici uerum in hoc dixerunt, q̄ motus manū & pedum fiunt ossibus, non tamen ab eis. qm̄ hęc
 quidem est actio lacerti mouētis ea. Prouenit ergo ex hoc, ut motus lacerti sit actio lacerti: & mo
 tus ossium sit passio eorum: & passio eius quod fit, & actio eius quod agit, simul existant. Discre
 pant tñ in eo, q̄ agens est principiū sui motus ab ipso, & patiens est principium sui motus ab alio.
 Sicut ergo qm̄ lacertus agit, mouet quidem primo unum duorū ossium compositorum in iunctu
 ra, & est illud os, quod continuatur cum adiutorio: deinde mouet secundo ipsam iuncturam mo
 uendo os: ita anatomiam considerantes inuestigauerunt an oporteat dici, q̄ lacertus ipse agit pri
 mo, aut recipit etiam uirtutem motus ab aliquo alio. Vt autem uiderunt, q̄ unicuiq̄ lacertorū cō
 tinuantur arteria & uena, & tertium quiddam. i. neruus: unicuiq̄ eorū intendentes unumquodq̄
 sigillatim uinculo constrinxerūt, considerantes in ipsa constrictione an motus impediretur lacer
 torum, aut mobiles permanerent. Postq̄ autem motum lacertorum strictis arterijs & uenis in suo **F**
 manentem statu deprehenderunt, ipsumq̄ strictis neruis impediri: q̄ ad lacertos quidem uirtus di
 geritur à neruis aliqua, per quam fit actio eorum, iudicauerunt. Deinde iuxta hanc uiam inquisi
 uerunt diligenter, an hæc actio sit neruis ex sua natura & substantia, an supra neruos aliquod mē
 brum sit, quod neruis uirtutem motus exhibeat, sicut lacertis exhibere uiderunt. Adhærētes autē
 neruis eosq̄ præcidentes, sectionem eorum superiorem in sua sensus & motus habitudine persi
 stere deprehenderūt: inferiorem autem, à loco sectionis sensu priuari & motu. Ex hoc itaq̄ quod
 eis apparuit, uirtutem motus etiam neruis ab alio membro eis superiori transmitti, coniecturaue
 runt. Prospicientes igitur primam neruorum originem, eamq̄ indagātes, quosdam eorum oriri à
 spinali medulla, quosdam à cerebro deprehenderūt. Abscindentes itaq̄ spinalem medullam, de
 prehenderunt, quod ab inferiori parte sectionis non transmittitur uirtus ad neruos quidem à qui
 bus uirtus oritur, quæ prius trāsmittebatur ante abscissionem: & à superiori uero sectione, quæ est
 super abscissionem, quæ prius transmittēbatur uirtus, transmittitur: ac tunc iudicauerūt uirtutem
 quidem motus ad neruos à cerebro transmitti. Deinde postmodum inquisiuerunt, an sit hoc, quo
 niam illa uirtus sit innata substantiæ suæ propria, an à corde sibi trāsmittebatur: neq̄ ad hoc in isto lo
 co necessitas urget, cum nos inueniamus utiq̄ neruos exhibere lacertis uirtutē motus à cerebro **G**
 procedentē. Primū igit̄ membrū ac præcipuū, uniuersa quidē mēbra corporis animalis mouens
 motu uoluntario, est cerebrum: cætera uero quæ quidem cerebro interiacent, & ultimo membro
 quod mouet, mouent se fm̄ ordinē ita, q̄ unumquodq̄ eorū mouēs, ac motū existat. Restat ergo
 ut cerebrum moueat tñ, nec aliud moueat ipsum. Si r̄ sit ut manus ac pedes moueant tñ. Et iam
 declarauit in tractatibus, quibus inuestigauit de uirtute ordinatiua, de uirtutibus animæ, q̄ cerebrū
 eget hepate & corde ad conseruandū substantiā suam: & q̄ non trāsmittebatur ab illis uirtus, qua fit
 motus uoluntarius. Hic autem non est aliquid, quod nos cogat ut probationē ad hoc inducamus,
 cū sufficiat in hoc tractatu cōclusionē propositionis illius uti dūtaxat: quia non memoraui, quod
 apparet in anatomia, ut exponerem per hoc, q̄ uirtus ordinatiua transmittit̄ per neruos à cerebro
 ad lacertos: uerū ut à me intelligeretur sufficienter, in quo differunt motus & actio: qm̄ signifi
 catio, quā significat nomē motus, generalior est: & significatio, quam significat actio, specialior est:
 cum nos appellemus actionem, motum agentem: & passionem, motum ab alio prodeuntem.

De motu respirationis, qui notior est uisus ueteribus.

Et sermo iste, in quo nos sumus, est, quo intendo inuestigare de unoquoq̄ motu, quod sit mem
 brū, quod ab eo patitur, & quod membrū operatur ipsum, uerbi gratia de anhelitu: quia melius est, **H**
 ut ponam sermonem meū de ipso, ut exempli causa luceat: cū non conferat ex exempli quidem
 ratione duntaxat: uerum cum ipso exemplo non est utiq̄ modica pars, de qua inuestigare propo
 nimus: uidemus em̄ manifeste, q̄ anhelamus: & hæc quippe actio animalis est composita ex aeris
 inspiratione ab exteriori ad interius, & expiratione e conuerso: & apparet etiā q̄ id quod mouet̄
 in concauitate pectoris in anhelitu facili suauiter, concutitur inferius duntaxat: in anhelitu uero
 magno, non solum mouent̄ inferiora tantum, uerū etiam mouent̄ loca lateribus omnibus uicina.
 Discordes etiā fuerūt medici in motu anhelitus, an sit etiā ex lacertis, ut sunt alij motus uolūtarij,
 aut aliter. Et quidē iudicauerūt, q̄ hæc actio naturalis sit, sicut pulsus arteriarū & cordis, alij uero
 iudicauerūt actionē esse uoluntariā: alij aut, q̄ sit actio composita. Et hæc quidē inquisitio magis
 ad dialecticā, q̄ ad medicinam spectat. Inquisitio autē, quæ dignior est in operibus medicinæ, est
 qua quidem inuestigatur, quo instrumento mouetur clibanus. i. concauitas pectoris, per quam fit
 anhelitus: quoniā hic quidem extrahit̄, prout apparet in anatomia: apparet quoq̄ in anatomia, q̄
 hic clibanus ex ossibus, quæ latera uocantur, & ex lacertis cōponitur interiacentibus. Merito er
 go anatomiam considerantes dixerūt, q̄ illud membrū, quod diaphragma uocat̄, est una pars istius
 clibani, nec tñ illud totaliter: & hoc quidem usq̄ ad tempus magistrorum nostrorum homines ar
 bitrati

A bitrati sunt, q̄ membrū istud instrumētis anhelitus nobilius existat. In nostro uero tempore instrumētū eius patuit ex eo, q̄d de operatione huius mēbri declarauī, q̄. s. mouet partes clibani dūtaxat inferiores: quēadmodū illud, q̄d mouet superiores eius est lacertus à collo descendēs. Mouet quoq; id, q̄d interiacet lacertus quidē, qui inter latera constituit: nisi quia hic lacertus quidem nō dilatat clibanū tm̄, uerū etiam ipsum cōstringit: cū unusquisq; eorū habeat duas tunicas positione diuersas. Lacerti nanq; descendentes à loco, qui est supra collū, dilatant, & distendūt clibanū tm̄. Et uidi saepe plures homines in facto neruorū, qui mouēt huiusmodi lacertos quos prædiximus. q̄n quidem uinculo constringebant absq; clibani ruptura, q̄ uinculū illud eos motu clibani penitus priuabat: & discipulos meos instruxi qualiter hoc ipsum, q̄d declarauī, intelligerēt. Et sentētia illorū, qui dicūt, q̄ anhelitus est motus uoluntarius uel actio uolūtaria, nullū argumentū inducit, q̄d maioris q̄ hęc existat roboris ad probandū ueritatē eorū: q̄m motus clibani impeditur statim & animal extinguit subito ore aperto cupiēs anhelitū, cum nequeat clibanū mouere: unūquodq; horum fuit ab antiquis inuentum: & quædā præter illa, quæ ipsi inuenerunt, postmodum reperi.

*Comparatur cognitio aliorum immanifestorum motuum, & liquidorum quorundam ad anti-
quorum cognitionem: & ponitur excusatio tractationis illius.*

B Et quodlibet horū antiquitus reputabat ignotum: q̄m de ipso nihil anatomiam inspicientes tetigerunt: cui posset aliquis acquiescere, uel quo posset esse cōtentus, nedū sufficienter probarent: utinam autē aliquis motuum, & aliqua actionum harum, quæ reputabat esse ignota, reperirent à quo mēbro animalis prodiret: & qualiter ab agente causa, q̄n quidē agit: multa quippe horū, quæ ultimo cōperi, penes me prius erant ignota, quemadmodū De motu clibani retuli. Et in tractatu quidem tertio De motu pectoris & pulmonis quædā, siquidē mei docuerūt me doctores ad tempora sua: quibus adieci postmodum in libro quem De passionib. anhelitus edidi, quod adinueni, postq; à magistris meis didici: confessus sum etiam in libro De iuuamētorum membrorum ignorantiam meam, quam habui de motu palpebrarum superiorum: deinde uero narraui postmodum qualiter hoc fit in tractatu decimo libri mei De cura anatomiae. Eodem quoq; modo ignorabam esse duorum neruorum ex utraq; parte arteriarum constitutorū, qui falso et sine ratione uocantur apoplectici: cum fuerit in eis ingressa malitia, qualiter uox impeditur: demum quippe cum labore maximo, ac difficultate cōperi hoc, cum nullus quidquā de ipsis tractauerit sufficienter: & hęc quippe significatio erat incognita: demū facta est nūc nota: quia reperi neruos mouentes lacertū epiglottidis à duobus neruis duabus arterijs uicinis, qui apoplectici uocantur, oriri. Ignorabatur quoq; cur ex spondylis dorsi medulla spondyli primi, si fm̄ latum tota abscindatur, donec extrema nō sese contingāt, uox impeditur illius animalis. Et si r̄ si unus spondylus locum deserit: quia spinæ medulla comprimatur fortiter. Inueni quoq; hęc, & alia quæ reputabant illi qui fuerunt ante me, ignota de anhelitu & uoce: & eorum inuentio fuit ex eo, quod in anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertum, qui utranq; mouet genam, cum prius fuisset ignotus: nec intelligo quidem in hoc loco per utranq; genam duo mandibularum ossa, sicut Hippocrates intellexit hac appellatione in libro suo de iuncturis, quem quidem è contrario nempe uocauerunt: sed intelligo per utranq; genam, corpora quæ duas continent mandibulas, quæ recipiunt, quod os implet de humiditatibus, & cibarijs, aut uento, prout in illo, qui utres inflat, uidetur. Specierum item lassitudinis, actio diuersitatis earum per anatomiam fuit reperta: quando in quibusdam, qui laborabant hac passione, uel membri quod lassatur sensus impeditur, uel in quibusdam motus, uel utranq; simul: & in pluribus eorum nunquam in hac specie locus putabatur esse dubietatis. quoniam quidem non dubitatur, quod in neruis, qui uadunt ad membra, in quibus accidit ægritudo quando ingreditur malitia, noceat sensui & motui. Duæ uero species alia non putabantur, donec reperi secundum quem modum erant in membris corporis, in quibus accidit illud, & non in alijs: quoniam hoc quidem nullatenus accidit in omnibus membris: ob hoc, quod non reperitur in omnibus membris neruus, qui sensum tribuat, & motum lacerto, qui est in membro patiente, præterquam neruus, qui sensum tribuit cuti, membrum siquidem illud includenti.

De motu uirgæ.

Et iam narraui omnia ista, quæ apparet ex istis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagat de istis rebus, remouet hæsitatiōē earum: & patet esse eius p̄ hoc, quod apparet in anatomia. Et quædam harum rerum magis congruit, ut per dialecticā discurrant: nisi quia cum hoc ad hoc anatomia iuuamur, utpote linguæ prolixitas, donec emineat ori. Et satyriasis, quæ accidit in pueris: & in quibusdā est uelocior, q̄n intuentur quā amant, aut imaginantur eam. Quia causa augmenti ex utroq; modo est difficilis, siue ex uoluntate fiat hominis, siue naturaliter sine uolūtate. Et in omnibus motibus, qui fiunt uoluntate, nihil obscurius et dubitabilius hoc. Q̄m in pueris ego uideo, nedum in alijs, q̄n ipsi uolunt aliquod membrum ex membris suis replicare, aut distendere, aut in partem declinare, hoc quidem faciunt ex uoluntate: & hoc quidem ipsi faciunt per lacertum, qui destinatur illi motui, & appropriatur, licet ipsi quidem lacertum illum ignorent: & non ipsi tantum, sed etiā multi medicorū. Et illud est, q̄m inuenio membra corporis moueri per lacertum, cui creator, qui nos creauit & plasmauit, & in omni tempore præsens est nobis, prudenter indidit pō-

Spurij.

li in tentiam

tentiam mouendi. Qñ igitur aliquē uolumus motuum, mouet lacertum, quem ad hunc plasmauit E
 & creauit. Et declarauit in libro meo De iuuamento membrorū, q̄ creauit nos nō solum prudens
 scire quid oportebat melius agere, imo cum prudentia habuit potentiā, qua quidē nihil ei de hoc
 quod melius & competētius prouidit esse, defuit agendum: & bonitatē, ac largitatē, in qua nulla
 fuit auaritia creandi, quod melius est, & imperscrutabile uidet opus, creatoris esse ueraciter scire:
 & qualiter inest corporibus animalū: ueruntamē nō est quippe licitum dicere eum nō uiuere uel
 nō agere: immo utiq; est summe prudens, & potens, ac benignus, sicut iam declarauimus. Et si no-
 tum est & publicum, q̄ in omnibus corporibus est animalium, sicut quidā putāt, uerbum istud in-
 ducit ad hoc, q̄ duæ sunt in corporibus animalū animæ: quarū una creatur naturaliter, & plasma-
 omnibus mēbris, & est præposita omnibus quidē uolūtātibus eius, ex quibus actiones procedūt
 per motū lacertorū, qui deputantur illis actionibus proprie: Alia uero est anima, qua uolūtas in-
 est actionū. Quidam tamē hoc respicientes nō fuerunt cōtenti hoc, & ab ipso fugerunt, dicētes q̄
 anima, qua qdē uolūtas existit, est illa, quæ p̄ se & suā essentiā uniuersa corporis mēbra imaginat,
 ut quod uoluerit de actionibus cōpleatur. Et huiusmodi quidē dicti apparet perēptio: propterea
 q̄ si nobis esset hæc anima, ignoraremus cum ignorantia actionū inuenire, an illi quidem lacerti
 sint, aut nō sint. Et ex eo, quod competit ei quod diximus, est quidē, qm̄ illud quod diximus, non F
 solum est uerum in animis hominū, uerum etiā in animalibus remotioribus intellectu, hoc est in
 brutis, ut sunt asini, oues, porci: adeo quippe ut animas habeant in summa potentia, & prudentia,
 & bonitate ac largitate, iuxta quod exposcit natura corporū eorum, aut creatura exigat. Et si nos
 quoq; cætera dimiserimus animalia, & simus homine contenti, cui quorundā animalium cōpara-
 tione intellectus attribuit, proprie infra illa uidebimus, q̄ uita in actionibus, quæ fiunt à uolūtate
 consistit: nec in alijs liquet actionibus, & non nobilioribus atq; præcipuis. Congruū igitur ut di-
 catur, q̄ non est actio quidē nobilior homini, nec cōuenientior rationali, q̄ ratiocinari ac loqui:
 & hoc quidē erit cum distinctione, quā lingua agit in uoce expedita, ab epiglottide destinata. Cū
 lacertos habeat lingua, quorum quidā ipsam sursum attrahūt ad partē palati ad oris suprema: alijs
 uero in contrariā eius partē trahunt eam, donec ad inferiorē deponāt mandibulā: lacertos quoq;
 alios habet q̄ plures, qui ad utranq; partē eam declināt: neq; aliquis est puerorū, neq; aduultorum,
 & eorundē, qui anatomia inspicunt, qui lacertos linguæ nouerint, qm̄ uoluerit aliquod nominū
 pronunciare, uerbi gratia si dicat Petrus, q̄ ualeat prius excogitare & intelligere quo lacerto, & q̄
 motuum illud nomen profert. Cōuenit igitur & competit, ut musculus, cui libido fuerit irrogata,
 fm̄ hanc rationem incurrat satyriasm, qm̄ libidinē autumat, & imaginatur per aptitudinem rei ad G
 hoc. Et quod membrorū corporis immutatio imitatur animæ immutationem, nō in motibus tm̄,
 sed in alteratione coloris, erit instar huiusmodi. Et ante modos huiusmodi alterationum, quædam
 sunt alterationes quæ fiunt calore & frigore: & ex hoc est, q̄ sæpe contingit diminutio ei, quæ arri-
 pit timor subitus, uel horror, uel angustia. Et ex hoc arguerunt quidā, dicentes, q̄ animæ quidem
 non sunt aliquid per se existens, adueniens corpori, ut possibile sit absq; corporibus existere, uerū
 animæ sunt quid ex corpore. Et qm̄ hi inuestigauerunt de loco quid sit, diuersificati sunt diuersifi-
 catione non modica. Quidam enim dixerūt, q̄ est spiritus: & quidam ipsorum dixerunt, quod est
 alia maneries de cōmitione elementorum, quā unusquisq; eorum profitetur, aut ex compositio-
 ne eorum: & quidam nempe existimauerunt, q̄ uirtus esset substantiæ, quæ unicuiq; appropriat
 animalī: & quidam putauerunt ipsi eidē animalī essentiā sibi propriā. Verum substantiæ, quæ sen-
 tiunt & mouentur uoluntate, sunt illæ, quæ animalia nuncupantur: operatio uero eorum, quæ o-
 perantur ex eis, fm̄ epithetum substantiæ, quam habent ex commitione elemētorum. Et iam sen-
 tentias in libro nostro elementorū cæteras deteximus, fm̄ sententiā Hip. cum uera sit istorum sen-
 tentia, q̄ dixerunt, q̄ substantia generationi & corruptioni subiecta, qualitatis quatuor ca. fri. sic.
 & hu. & non alijs immutat. Inquirere autē de anima an eius substantia sit corporea, neq; cesset qm̄ H
 corpus accidit alicuius rei animalis descendere in ea: aut sit aliquid corpori cōtinuum, quod cum
 corpore accidit: aut spermatis sit uirtus & potentia aliqua, cui conueniant quidē cū creatione cor-
 poris accidentia animæ: relinquo hoc illis, qui de se existimant, q̄ hoc sciunt ueraciter. Satyriasis
 autem uirgæ scio manifeste q̄ fit uoluntate: & fortasse imaginatione tm̄. Sp̄ scio ab ore cuiuslibet
 hominis egredi linguam, qm̄ hanc actionē uult. Causæ autem propinquæ, hac appellatione appel-
 lanē à peritis & sapientibus uiris in hoc ca. & subtilis speculationis. Merito autē dixerūt, q̄ earum
 causæ duæ sunt simplices, & una composita. Causæ duæ simplices sunt, q̄ ab arterijs spiritus ad ista
 duo membra destinantur, cum sint rara & porosa interius. s. uirga uirilī & lingua: uel à se habent
 ut erigantur & dilatentur: & utriusq; erectio sequitur & comitatur spiritum intra uenas existen-
 tem usq; ad exteriora utriusq;: & pori, qui sunt inter utranq;, necessitate uacuitatis implentur. Sic
 enim uirgæ uirilī impletio fit ab imaginatione & uoluntate: & distensio quidem uehemens ha-
 bitudine & ualida, prout dicunt, & testantur medici considerantes anatomiam, lacertis aliquibus
 attribuitur paruis, & spiritibus, qui continentur in arterijs. Et eodē modo fit in lingua, quando eri-
 gitur & dilatatur, ei quidem cōtinue spiritus immittuntur, cum eo etiam, q̄ aliqui lacerti in ea ha-
 bitudine distenduntur. Veritati quidē huiusmodi dicti attestatur, quod arteriæ in lingua & uirga
 uirili

A uirili confixæ, maiores, quæ in ceteris membris existunt. Cauebo ergo eum, qui uerbum meum hoc audit, ne quippe oberret uerbum meum, existimando quod arteriæ, spiritum quidem duntaxat continent, sicut Erasistratus existimauit, sed sapius dixi, quod in arteriis sanguis subtilis continetur clarus, cum substantia quippe aerea: & extrema uenarum orificia sunt adeo stricta, quod id quod ab eis egreditur, spiritus est tantum. Et poteris quidem præcognoscere, quod de duobus dictis propinquius existit ueritati: & magis elegi uerbum illius, qui dixit, quod distensio uirgæ uirilis non est minor causa, quæ illius, qui dixit, quod ab arteriis quidem spiritus destinatur ad uirgam uirilẽ, & linguam per id, quod narrabo. Quod est, quia præsumet aliquis & anticipabit dicere, quod unumquodque membrum, suis ipsius intendit comodo & reparationi: & hoc quidem non solum est sufficiens, sed & uerum: sed quod dicitur, quod membrum, alterius intendat comodo, modum & quantitatem naturæ excedit, cum hoc quippe in hominibus cunctis non reperiatur, nedum in brutis. Et hoc quidem declarauimus sufficienter in libro nostro de uirtutibus naturalibus. Et quod hoc affirmat & asserit, est, quod stomachus nequaquam cibaria digerit, ut per hoc intendat omnia membra animalis reparare: neque hepar quoque cibum alterat hac intentione: & immutat à stomacho progressum ad ipsum, ut conuertat in sanguinem, & ad cætera membra mittat. Sicut quoque cor, non quidem pulsus actio prodit ab eo pro alio membro, sed pro sui comodo. Quod autem dictum est uerisimilius sententiæ naturali, ut dicatur, quod unumquodque membrum attrahat sibi quod conuenit ei, ut ex ipso nutriatur: deinde illud immutat quod attraxit, & retinet, & assimilat sibi: & expellit à se, quod est sibi diuersum. Quod uero dicitur, quod unumquodque membrum non intendit quidem reparationi suæ, sed quicquid operatur, operatur ut præstet obsequium alijs membris: non est uerum. Cum ergo hoc sit unum de his, quæ in libro nostro de uirtutibus naturalibus declarauimus: oportet ut principium repletionis accidat quidem membris, quæ implentur, non ex arteriis, sicut quidam dixerunt: uerum ipsamet membra cum habeant erigi, & proprie dilatari, attrahunt spiritus ab arteriis, & implentur ex eis.

De motu linguæ.

Virga uero uirilis augetur manifeste, & fit magna, suscipiendo augmentum non solum in longitudine, uerum etiam in circuitione. Sed linguam uideamus in longitudine distendi, quoniam ab ore educitur: non tamẽ augeri in omne corpus suum, quemadmodum uirga uirilis. Similiter quoque non uidetur ab ore uniformiter egredi, quoniam fortius homo, quæ potest os suum aperire, aut quando penitus extat apertum, aut quando inter duas habitudines mediocriter se habet. Quoniam in ipso, cuius est os apertum fortiter, ac ualde plus, quæ possit, inuoluitur in inferiori labio in tantum, quod si conetur quantum potest eam eleuare, non ualebit eam adaptare ut ad figuram attingat mediocrem: propter hoc, quod mandibula quidem inferior concomitabitur eam, donec claudatur os: quoniam actio in aperiendo os & in claudendo, est huius mandibulæ tantum, superiori quidem mandibula quiescente: & maxime quando aliquis quæsierit linguam eleuare sursum cum conamine, donec exterius inuoluatur super labium superius, eam concomitatur mandibula inferior, donec concurrant labia, & os claudatur: & hoc fit, quia uinculum linguæ est ex parte inferiori anterius: deinde post ipsum est extremitas linguæ absoluta, qua fit proprie distinctio uocis, ut fiat pronuntiatio & locutio. Et hæc extremitas est, quæ egreditur exterius ab ore: cum oris apertio quidem fiat, quando mandibula inferior inferius attrahitur, & lingua mandibulæ sigillatur, cum sit ei ex parte inferiori tota continuata. Oportet igitur, ut non extrahatur extremitas linguæ sursum in illa habitudine, cum uinculum ab inferiori attrahat ipsam, & prohibeat. Et secundum hanc rationem, si aliquis quæsierit uiolenter linguam suam sursum eleuare, uidebit mandibulam suam inferiorem sequi eam, & appropinquare mandibulæ superiori: & attinget hoc quoque conclusionem oris. Cum quæ iam præmissimus hoc, concludemus sermonem nostrum, sicut oportet conclusionem suam: & narrabimus hæsitationem, quæ accidit nobis deesse linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cum non inuenimus causam, propter quam lingua prolixatur, donec ab ore quidem exeat. Nec responsio, quam uideamus, egreditur ab illa ambiguitate. Scimus enim quod lacertus mouens linguam, sumit principium ex partibus tunice nodi gutturis, & ossis, quod assimilatur lambda literæ. Ideo oportebat tunc necesseario, ut si lingua attrahatur ad illas partes, ascendat interdum per lacertos, qui continuantur ei desuper: & humilietur per lacertum, qui continuatur ei deorsum, quando ipse ad se attrahit: & declinat interdum deuiando ad aliquam partium per lacertum, qui circumdat quidem in duas partes. Cum ergo anatomiam inspicientes in hoc conueniant, quod nullus motus obedit uoluntati, nisi motus lacerti tantum, nec aliquis lacertus linguæ continuatus distendit eam, donec adducat eam extra os, tunc merito in titubatione incidimus, quando scire uolumus qualiter actio fiat linguæ. Et si motus aliquis posset in corporibus animalis inueniri, qui uoluntate fieret absque aliquo lacerto, non incideret in hanc quæstionem aliquid ambiguitatis.

De motu uomitus, & deuorationis.

Oportet ergo de hoc inquisitione uehementi inquirere, donec ad ueritatem pertingamus huius rei. Et inspiciamus si forte inueniantur in alijs quoque membris motus uoluntates animalis imitantes: & non solum uoluntates eius, uerum id, quod imaginamur existimando, sicut in uirga fit uirili: quia impletur corpus rarificatum ex uento uelociter, ac leuiter: deinde ad tantum attingit motum,

tum, q̄ impletione sui crescit. Et tu poteris scire, q̄ motus uoluntarius non est solius lacerti, manifestius ex animali quod ruminat: quia hoc animal postq̄ implet uentrem suum herbis, aut ex alio nutrimento, redit in idē, & erigit ipsum paulatim ex eo, quod transglutiuit ad os suū, ut molat ipsum & terat actione ruminationis. Quidā etiam hominum intendunt euomere, quod potauerūt prater conatū uehementē, uolentes expellere facile ac uelociter, ut non oporteat eos caput conquassare sicut alij faciunt: & non egeant membrorū prouocatione quibus euomitur, neq̄ eorū distensione. Et manifestum est hoc procedere ex eis, quia instructi sunt in hac actione plus, q̄ alij: & consueuerūt omni die, q̄ exeunt à balneo euomitare, & sumunt potū ante cibū. Quod si aliquis dixerit, q̄ œsophagus obedit uoluntati in huius actionibus, & si dixerit, q̄ stomachus obsequitur uoluntati, & si dicat quod uterq̄ ei obsequitur, nihil in hoc casu refert, in quo sumus inter hæc, nisi quia alio modo, q̄ oportet inquiritur, cū intenderimus inuestigare de motu membrorū: & nō sumus quidem contenti perspicere, ex quibus mēbris illi fiant motus, quin consideremus cum hoc fm quem modum fiat actio illorum. Et uideo manifeste in lingua, & in generationis instrumentis illa eadem membra, quæ mouentur: & cū hoc quoq̄ uideo scientia manifesta, q̄ actio linguæ, quæ accidit q̄ ducitur ab ore: uolūtati quidem obsequitur: actio uero generationis instrumentorum non fit à uoluntate tm̄: sed sapius sine uoluntate, obsequēdo ei, quod anima format, & imaginat. **F** In animali quoque ruminante, & in euomente facile, merito quisquis fuerit quæsiuit, an illa actio fuerit solius œsophagi uel stomachi: & similiter habitudo in uoluntate. Iam diuersificati sunt homines in hoc. Et quidā eorum actionē eius attractioni stomachi attribuunt. Et quidam eorum attribuūt eam compressioni quidem œsophagi, qua cōprimitur id, quod discurrit per ipsum, & coarctatur. Qui aut in sermone suo distinxit, & perscrutatus est breuiter actionē membrorum, dixit q̄ œsophagus ex duabus componitur tunicis: una intrinseca, quæ quidem obedit stomacho, per quam ipse attrahit, quod transglutitur, sicut quod per manū trahit aliquis: alia uero extrinseca impellit comprimendo circumquaq̄ rem, quæ trāsglutitur, donec ad stomachum perueniat, quem admodum coqui faciunt, q̄ manibus suis comprimendo id, quod continent intestina, emungūt. Et quidam uiderunt, q̄ utraq̄ tunica œsophagi agit in transglutiendo, nisi quia maior uirtus, ac dignior in hac actione, est in interiori tunica: & exterior ei facile suffragatur. Et iam quidem declarauī in libro meo de uirtutibus naturalibus, q̄ præcipua uirtus, & maior, & dignior, quæ ad transglutiendum operatur, est quidem tunicæ intrinsecæ œsophagi: actio autem, quæ est in tempore uomitus, quæ est cōtraria transglutitioni, fit quidem per aliam tunicam. s. extrinsecam. Oportet ergo ut ponamus causam in maiori parte, uirtutem quæ est in stomacho expulsiuam: quæ nō est uoluntaria, sed naturalis: & fortassis causa in illa operatione uirtus est uoluntaria: & forte uirtus naturalis in illa habitudine, uirtuti suffragatur uoluntariæ facile, & modicum: sed quando uomitat homo sine uoluntate cibum, quando eleuatur ad orificium stomachi, sicut accidit pueris dormientibus, oportet quidem existimare, quod causa in illa actione est uirtus expulsiua: & hæc uirtus etiā inuenitur in intestinis, & uesica manifeste & matrice: & inuenitur etiā non minus in cæteris mēbris animalis omnibus: nisi quia in istis occultius inuenitur adeo, ut probatione indigeat. Et iam adinuenimus in eis probationes, & fundauimus in libro nostro de uirtutibus naturalibus.

De motu egerendi, & uomendi.

Et sicut quidam uomitus fit à uirtute naturali sola, & quidam uel totus, uel maxima pars ipsius fit prorsus à uirtute uoluntaria, ita reperitur in euacuatione per inferiorē regionem. i. per anum: & in euacuatione, quæ fit per urinā quādo mingitur duplici quidem actione. Fortassis. n. fiet hoc ab aliquo lacerti iuuamento, qui congruit ei, extrinsecus condensando, & comprimendo anum. uel forte absq̄ illius lacerti iuuamento fiet ab intestinis ut egrediatur egestio, uel à uesica per urinam: & hoc fiet à dormiente: & prouenit hoc etiā propter uigiliam nimiam, uel propter multam materiam, quam quidem continent illa loca: uel propter materiæ punctiōem, ut demum dimittatur absq̄ uoluntate, & illa loca non comprimantur à lacerto: neq̄ in illa quidem habitudine quicquam habeant de actione uoluntaria, nisi tantum unicam, scilicet relaxationis actionem: & circularium impedimentum lacertorum, qui continent quidem extrema lacertorum illorum: qui ne fiat absque uoluntate purgatio, solum uirtutem probibent naturalem in eo, qui permanet in suo cursu naturali. Quod si quidem accidat lacertis illis laxatio, aut incidantur penitus, donec sectio totaliter appareat, & egestio quidem, & urina tunc progreditur prorsus absq̄ uoluntate. Et iam quidam in hoc loco litigiū induxerunt, ut uincere uideantur, non ex eo, q̄ sequerentur inde commodum, interrogantes an actionis lacerti laxatio, comprimētis orificia meatuum, & impedimentum eius, de actione computetur uoluntaria: & dixerunt quod actio quidem lacerti fit per distensionem eius, & incuruationem, & non per relaxationem. Cōgruit itaq̄ in hoc capitulo sententia eorum, qui sentiunt, quod rerum uirtutes æstimandæ sunt: cum in eis iam conueniatur inquirere de nominibus: restat autem concordēs simus, quod lacerti quando meatuū extremitates comprimuntur, non egreditur quicquam ab eis: quando uero ab eius actione arcetur, quod in illis extitit meatibus, egreditur. Merito igitur dicit obiecto, quod illud, quod egreditur quidem ab illis meatibus, quando relaxatio uincit, illi quippe lacerto contingit actio non uoluntaria, quæ fit per

A fit per uirtutem tantum naturalem: & quod egreditur ab eis, eo in sua manente cōplexione, quādo suffragatur lacertus illis conueniens instrumentis extrinsecus, actio fit uoluntaria, ueraciter erit secundum primam intentionem, uel uiam, uel semitam primam, uel qualiter uoluerit nominare. Et si quidem intendit uoluntate sua, illorum lacertorum impedire uel laxare actionem, ipsis in sua natura non permanentibus, illud quod egreditur, actio uoluntaria per secundam intentionem, & uiam secundam, non primam appellatur.

De membris, quæ mouentur motu uoluntario.

Et sub hoc occupationis genere multa continentur alia dubia: immo quidem, si dignius est uerū dicere, sub hoc capitulo omnia, quæ quidem accidunt & arcentur, à nostra uoluntate cōtinentur. qm̄ ambulare, currere, calcitrare, & cætera quæ pedibus actiones perpetrantur, uoluntariæ dicuntur actiones, per intentionem primam. Similiter actiones, q̄ manibus aguntur, uoluntariæ dicuntur. Vox & locutio dicuntur esse à uoluntate: prima quidem intentione. Manuum autē et pedum quietudo, & cessatio à sermone, dicuntur actiones uoluntariæ, intentione quippe, & sententia secunda. qm̄ sicut quando mēbra nostra uolumus mouere, est illud, quod uolumus, actio uoluntaria: ita idem etiam quādo nolumus ea mouere, erit quidem quod uolumus: & hoc sequetur.

B præcisionem consilij apud homines in aliqua actionum uoluntaria. Nec hoc quidē currit in sermone duntaxat hominum, uerum reperitur ad instar hoc in sermone Dei sublimis uiro comminantis, tempore necessitatis præsentis amico non subuenienti, in hunc modum dicentis: Nunquid tu præsens fuisti, ac amico quidem tuo in mortis articulo iam constituto non subuenisti? & deinde me fraudulenter adiisti, egredere à meo sancto altari. Et quidam hominum non admittunt hunc sermonem: & existimant quidem q̄ non est appellanda causa illius quod accidit, nisi quidē actio imprimat aliquid in accidentia illius rei, quæ accidit: & cogitur, qui hoc dicit uerbum, dicere q̄ qui se, ne in exercitum magnum uadat ex regis edicto ad pugnam, et ad supponendum se periculo, occultat, nullam pœnam meretur: qm̄ pugnantes illius exercitus si ceciderint, ipse cadet inter eos ratione cadentium, non quia ipse occultauit se ab eis. Et determinauit inter eos, qui dicebant uerbum hoc, & inter illos aliud uerbum dicebant, hoc modo discordiam magnam & ualidam. Et iam orta fuerat sæpius inter medicos & philosophos discordia atq; altercatio, utrum priuatio uel non factio esset quidem causa accidentiæ rei quæ accidit. Et doctores legum, & reges, eos qui se absentant à pugna, & eam subterfugiunt uoluntarie, acrius puniunt, quā illos, qui post uictoriam hostium fugiunt. Illi enim qui existimant, quod non est aliquid priuatum causa accidentiæ rei, nō possunt ratione defendere se in aliquo contra illum, qui dicit, q̄ illi, qui subterfugiunt pugnam timore cædis uel mortis, iuste puniuntur: sed contenti sunt hoc uerbum dicere, & ipsum sæpius iterare, et successiue, cum non possint declarare atq; ostendere, q̄ nequit aliquis eis sufficienter probare, quod priuatū licet esse causam eius, quod accidit præsentialiter. Et quidā medicorū intendētes hoc fundamentum obseruare, fundauerunt se super ipsum: existimantes q̄ egressus egestionis, & urinæ, quando fit absq; uoluntate lacerti, qui est super orificia meatuum, actio est naturalis, & non uoluntaria, neque de actionibus animalibus prorsus. Sed qui sophistarum relinquit altercationes, & cōtrarietates, & intendit in eis, quæ in arte iuuant medicinæ, cōcedit ei, qui uult actiones istas appellare qualitercunq;: & intendit inspicere qualiter ea, quæ iuuant & utilia sunt duntaxat inueniantur, quod est qualiter hæc fiant actiones. Exempli causa, q̄ in stomacho, et intestinis uirtus uiget naturalis, expellens quidem id, quod eis nocet quantitate sua uel qualitate nocua: & expellit etiam cum hoc interceptum in eis, licet non sit nocuum, quando non iuuat: & hoc quidem in membris in sua manentibus natura, quando consequitur ex hoc, quod continetur commodum per temperantiam. Et fortasse aliquid intendunt expellere membra in tempore indebito, & non opportuno: & imitatur ipsa lacertus, qui comprimit, & coarctat illorum orificia meatuum, ut quid expellat donec transiliat, & egrediatur: et similiter quando tempus accedit, quo sentitur ille exitus superfluitatum: ille quidem lacertus relinquitur, ac remittitur: demum quiescit ab actione sua, de quo sermo præcessit. Nec huius negocij fecimus mentionē, nisi ob id, q̄ sermo se ingessit ex continuo, non quidem principaliter ex prima intentione, quæ proposito, quod intendebam necessaria existeret præsentis. Nec est quidem absurdum cum eo, quod præcessit rememorari: quod sum narraturus. Quod est, quia qui uidet ophthalmiam patientem insuetus hoc uidere, oculi eius primo replentur humiditate. & si diutius inspiciat, ophthalmiam quoque incurrit & ipse: quia oculi formidantes ægritudinem, debilitantur ex illa: & euanescit uirtus illorum essentialis adeo, ut aliquid ab oculis admittat uicinis, qui sibi continuantur quando fuerit in eis superfluus humor atque prauus. Et iam quidem hoc innuit Hippocrates, & his similia ex eo, quod corpori communicat cogitatio: & compatitur in accidentibus, sermone quem scripsit in libro humorum huiusmodi. Et fortasse quidem uidet homo serpentem subito, & in colore suo accidit pallor. Et fortasse quis incedens super apicem pinnaculi aut montis excelsi timet, & pedes eius tremunt. Similiter quoq; homo uidet alium mingentem, aut egerentem, aut pandiculationes agentem, & ad hoc prouocatur idem operari: quasi in membris ipsis uisio sit intellectus, & inspectio. Et manifestius hoc declaratur, ac liquidius sicut dixi in actionibus, quæ fiunt in lacertis:

quoniam illas actiones agunt pueri, nedum adulti, quoniam uoces imitantur, quales alios audiunt proferentes, cum ignorent ipsi lacertos linguam mouentes, adeo ut incidant uocem in cisione locutionem formante, similiter accidit inspiratio et expiratio, anhelante lacertum, quo hoc operatur, ignorante. Non est ergo mirandum linguam quidem moueri a lacerto uoluntate duntaxat. sed in ea uirtutem esse, qua quidem perpendit quod appetit intellectus, adeo ut moueat seipsam motu, ut ab ore quid educatur competenti. Et iam quidem praedixi qualiter hoc fiat. scilicet linguae raritatem ac porositate eius, sicut in uirga uirili. Sed quia porositates in uirga uirili ampliores existunt, augmentum uirgae uirilis immensum, multam aeris comitatur substantiam: linguae uero porositates modicae. Ideoque non accidunt in ea raritates multae uel magnae. Et huius generis quidem est quod de dolore quaeritur: quid namque est, quod illud quod quidem incurrit occupatus ex aliquo, & negotiosus in loco in quo est, apostema est minus. Quando ergo euacuatur, cum eo quoque quod ab eo non desistit augmentatur. Quidam autem dixerunt quod pars animae dispositiua & ordinatiua, qua fit ordinatio, quia causa motus existit uoluntarij, & sensuum omnium membrorum sensibilibum, quando cogitatione detinetur & occupatur alicuius rei, retardat praeventionem. Et quidam dixerunt quod in ipsis membris est quaedam uirtus. quando ergo illa pars ad angustiam peruenit, ordinatiua animae, & debilitatur, & euanescit, & etiam laxatur. res autem debilitata & euanescens, habet necessesse, ut contra id quod nocet ei, ualidius insurgat. Et hoc quidem excogitauit uir quidam philosophus, cuius philosophia atque prudentia pura quidem & non turbata fuit, neque inuidia ducebatur, ueritatem secutus non uerbo tantum, sed etiam opere. Percussionem sustinuit in femore, ex qua sibi contigit apostema. Factum est ergo per hoc in quo dubitauit. & illud fuit, quoniam mirabatur ad plurimum qualiter languor eius noctu magis intendebatur, cum etiam maioribus uteretur remedijs in tenebris, & pedes eius tunc magis ociabantur quam in luce, & totum corpus eius erat opertum & calefactum. Et ipse dixit, quod sicut reuelatum fuit, illud quidem non fuit nisi quia non erat de nocte alio negotio occupatus uidendi uel audiendi, neque aliquid agendi, neque in aliquo prospiciendi, nec cogitandi. sed eius cogitatio conuertebatur in apostema coxae duntaxat. Et dixit, quod acciderat ei apostema prius semel in oculis suis, & dolebat noctu uehementius. & illud est quoniam sicut quando oculus sanus aspicit alium oculum aegrotum, & intendit circa aegritudinem cogitare & imaginari: etiam ipse oculis aegrotat. Sic ita non est mirandum ut cogitatio operetur ac imaginatio illud. & quamuis sit in aegritudine femoris, quia dispositio eius, licet admodum sit modica, tunc tamen aegritudo intenditur & augmentatur. Haec autem res, licet ad ueritatem earum non attingamus perfecta probatione, quod tamen de eis dicimus firme, est sufficiens, & possibile est, ut non sit sufficiens tantum, sed uerum.

De motu palpebrarum.

Et iam tempus est ut ad aliam speciem motuum liquidiorum redeamus, ac si sit conuersio eius quod narrauimus. quoniam sicut quaedam membra reguntur in uirtutibus naturalibus, & motus in eis apparent animales, uel actionibus permixti naturalibus, sic inuenio alia membra, quasi uoluntatem sequentia. & uoluntas eis praedominatur dominio manifesto. & cum hoc inuenio, quod permiscantur eis motus naturales, sicut motibus palpebrarum. quoniam quidem haec actio erit in pluribus hominibus absque uoluntate. & non reperies aliquem ferre, qui sic arceat palpebras suas, ut non moueat eas. & apertis permaneat oculis usque dum uelit eos claudere. & claudat nisi raro.

De motu clibani pectoris in tussi, risu, & sternutatione.

Et iam inuenimus quoque in motu clibani pectoris totius in tempore tussis, risus, ac sternutationis, locum ambiguitatis. Et hoc quidem est, quoniam istud membrum animalis mouetur utique semper per lacertum. & initium motus lacerti mouentis ipsum, procedit a fundamento neruorum & origine illorum. adeo quod homo si intenderet illis neruis, & illos amputaret omnes, incontinenti praepediretur anhelitus illius animalis. Et si quis uoluerit forti conamine tussi resistere, ut fortassis ualeat anhelitum arcere ac continere propter tussim paululum, si fortis fuerit uirtus in arcendo & comprimendo anhelitum suum dominando ei, diuturniori tamen tempore non poterit resistere quin deficiat & uincatur, donec siue uelit siue nolit tussiat. Similiter fit in sternutatione. quoniam neque actor eius ipsam comprimere, quam uiolenter inuadit. Eodem quoque modo hoc quidem inuestigat & anhelitus. Et quidam existimauerunt, quod anhelitus esset actio naturalis, non uoluntaria, ob id siquidem, quia uiderunt eam in soporato & apoplectico. Etiam sufficienter quidem exposuimus de anhelitu in tractatu. nono libri nostri de motu lacertorum. & librum nostrum inspicienti competit quod ibi diximus de anhelitu, ad tussim reducere & sternutationem. Risus autem incitatus ex eo, quod superficialia tanguntur loca sub axillis, & uolae pedum, non quidem sub hoc capitulo comprehenditur. neque uideo quidem ad cognoscendam causam, propter quam si tangantur huiusmodi loca, huiusmodi tactu moueantur motu huiusmodi: uelut quando aliquid uidetur risibile: uel audit secundum aliquam scenicam penitus. nec ad cognoscendam causam propter quam, quoniam similia uiderimus istis uel audierimus, corpus prorumpit in motum risus: etsi uelimus arceri ab eo, & continere quanto possumus conamine solliciti. Tussis uero, sternutationis, oscitationis, singultus, paniculationis habitudinem narraui quidem in causis accidentium.

De motu gutturis in deglutiendo.

A Contentus sum aut̄ impræsentiarum ponere quidē exemplum ad inquisitionem aperiendam de actionibus ambiguis: de quibus hælitatur quomodo fiant. Etiam aliquid ex hoc narraui in tract. ij. libri mei de anatomia uiuorum animalium. Nunc autem narrabo modū in alia specie animalium, causa quippe exercitiij, conscius inter omnia nihil esse utilius ei qui uoluerit acquirere secundum habitudinem & modum in arte medicinæ, ut in pluribus exercitetur exemplis. Cum in transitu eius quod trāsglutitur in œsophago plures discordent, oportet ad inquirendū diligenter intēdere qualiter rei ueritas reperiatur. Et primo narrabo ex anatomia totam formam œsophagi qualiter sit, deinde postmodum omnia alia membra, quæ sibi continuantur. Et primum eorū quæ sibi continuantur & dignius omnibus est stomachus. at quidem si aliquis dicat œsophagū ipsius esse partem, non uerebitur hoc dictum neq; uerecundabitur. secundum autem de ijs quæ continuantur œsophago est nodus gutturis, demum lingua, atq; os. Et illud est, qm̄ una tunicarū œsophagi. s. interior in sua natura neruosa, cuncta quæ sunt in ore & nodo gutturis inuoluit. & uideē apparibiliter (qm̄ id quod trāsglutitur ad stomachum, per œsophagum transmittitur) de suo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partē gutturis eleuari. Qm̄ aut̄ quod trāsglutitū est residet

B in fundo stomachi, nodus gutturis incontinēti subtrahitur, donec ad pristinum locum redeat. Et ex hoc quidem quod apparet in hoc capitulo nobis aperitur initium inquisitionis. & oritur quæstio, an nodus gutturis tres habeat partes, quæ sint, nomen non habens, peltalis, & cymbalaris. & an nodus gutturis in aliquo suffragetur, semetipsum erigendo ad trāsglutiendum nutrimentum. an quidem moueatur motu aliquo quem agit & operatur deuoratio. Postquam aut̄ cogitauit ille, qui magnæ fuit inuestigationis in inquisitione huiusmodi actionis, q̄ antecedit deuoratio trāsitum eius quod trāsglutitur in ore & gutture: indagauit an in motu nodi gutturis sit aliquod instrumentorū quod actionē operetur illam. s. transitum nutrimenti in ore & gutture: an non sit ad hanc causam possibile ut nodus gutturis attrahatur sursum: sed sequatur necessario motum membrorū, quibus fit transitus nutrimenti in œsophago. deinde nescio qualiter discordauerūt, ut quidam essent quibusdam contrarij. Et duæ illarum sectarum antiquiores, à ueritate fuerunt remotiores: quæ iudicarunt q̄ nodi gutturis eleuatio atq; erectio motum quidem linguæ cōtingit, qui mouet eam immittendo quod trāsglutitur, donec ipsum ad œsophagum perducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipse quidem existimauit q̄ lingua, qm̄ magis flectitur in trāsglutendo, sursum attrahit duos lacertos. & attrahūt sursum illi duo lacerti nodum gutturis per attractionem suam. qm̄ inter radicem linguæ & nodum gutturis infiguntur. propterea quidē q̄ continuantur chartilagini quæ scuto assimilatur. Et assertores huius uerbi existimant q̄ duæ duorum lacertorum extremitates horum desinant in chartilaginem. Cum omnes ergo, qui profitentur anatomiam, in hoc quidem cōmunicent, q̄ cuiusq; lacerti corpus, qm̄ operatur & agit, uersus caput suū retrahitur, nō est ergo mirandum, si qm̄ lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum uersus caput, eorum corpora unumquodq; duorum sursum contrahit, & loca eorum iuxta linguam, & secum quoq; chartilaginem sursum scuto similem. Cum ergo residuæ chartilagine duæ nodi gutturis huic continuētur chartilagini: totus iccirco nodus gutturis eleuatur atq; erigitur. Quod si res, sicut existimauerūt q̄ apparebat in anatomia, se haberet: uerbum quod dixerunt omnibus quæ dixerant sufficientius esset. Sed quia duo lacerti qui chartilagini quidem continuantur scuto simili, non continuantur utiq; cū lingua, sed capitū eorū origo existit à duobus ossis lateribus, quod lambda literæ Græcæ assimilatur, eorū patet error, qui quidē existimauerūt q̄ chartilago nodi gutturis assimilata scuto mouetur, siquidem motu linguæ per attractionem duorum lacertorum, quos prædiximus, sursum. Et quamuis etiam cum hoc q̄ existimauerunt, uerum existeret quod apparebat in anatomia, non quidem cum chartilagine scutea sursum quidē attracta duæ chartilagine residuæ de chartilaginibus nodi gutturis attraherentur, cū in eis distinctiones essent manifestæ ualde inter quasdam chartilagine adinuicem. Quod si quidē in animali intendas mortuo illos duos lacertos sursum trahere, uidebis & chartilaginem unicam sursum trahi parum: & non uidebis ipsum mouere nodum gutturis totum per motum eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis. quoniam unusquisq; eorum mouet quidem chartilaginem illā, quæ continuatur cum eo duntaxat, motu facili ualde. Et manifestior quidem modus, quo deprehenditur error huius sententiæ, est quod in animali uiuo apparet, qm̄ si tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos, deinde labia coniungas uulneris, & uinculo constringas, & dimittas animal agere quodlibet, uidebis post modicū temporis ipsum trāsglutire cibum suū & potum. & mouebit nodum gutturis sui sicut prius, neq; hoc faceret si forte lacertus qui ipsum mouet, amputaret. & q̄ nō prolongetur spacium temporis inter incisionem illius lacerti quam facis: & quod de hoc dixi oportet uidere. Est ergo ut animal, quod incidis & scarificas, prius affligas fame uel siti: & qd̄ de hoc dixi est superfluum, quo ad illud quod necesse habetur cum eorum ignorantia. cum quidem esse duorum capitum duorum lacertorum solum sufficiat ad errorem huiusmodi sententiæ & consilij detegendū. quoniam quidem hos duos lacertos infixos esse uideo in duobus lateribus ossis lambda literæ assimilati. & duos alios lacertos uideo à summo uniuscuiusque laterum illius

ossis oriundos, ab inde uersus linguam tendentes, duobus quippe lacertis continuatos ad nodū **E**
 gutturis discurrentibus. Et uidetur mihi q̄ decepti sunt & errauerunt in anatomia simiarum. qm̄
 in hoc quidē animalī reperiūtur duo capita duorū lacertorū superiorū iūcta duobus duorū lacer-
 torum capitibus inferiorū ita, q̄ se contangunt, qm̄ animal carnosum extiterit & delicatū. & hoc
 erit præ angustia duorū laterū ossis lambda literæ Græcæ similis, & subtilitate utriusq̄. In animalī
 uero cuius duo latera huius ossis fuerint lata, tu quidē capita istorū duorum lacertorum uidebis
 adinuicem seiuncta manifeste, & maxime qm̄ animal extiterit magnum, ut taurus & similia. Et in-
 ter illa capita, distantia quoq̄ longitudinis est sensibilis in omnibus animalibus dentatis. Studeas
 igitur exerceri quidem primo in huiusmodi speciebus animalis, ut inter capita lacertorum horū,
 de quibus fui locutus, bene distinguas: deinde hoc idem in equis, & in ceteris habentibus unguis
 coneris. Quādo igit̄ hoc feceris, poteris inter utrūq̄ bene distinguere. In simijs etiā facile. & maxi-
 me quidem si prius exercueris in simijs quorū capita capitibus canū assimilantur. Et qm̄ fuerit ani-
 mal antiquius & macrius, anatomia omniū lacertorū melius p̄scrutaberis. Post aut̄ q̄ perfecte de-
 prehendimus & uere scimus, q̄ huiusmodi uerbi professores quod p̄scrutati sumus errauerunt
 in eo: cōsideremus igitur an ab alia re q̄ sit in ore de mēbris, sit causa attractiōis & erectionis nodi
 gutturis t̄pe transglutitionis. & aperiā inspectionē inquirens secūdo, cum inter ipsum & œsopha **F**
 gum sit cōicatio non modica per tunicam quidē interiorē, in qua substātia carnis est modica ual-
 de. deinde cessat in ea caro annihilari paulatim, donec ea priuetur penitus. & fit in modum pellicu-
 lula spissā, qua totus nodus tegitur gutturis, & os, & cū ea tegitur superior pars linguæ. Et iā uidi
 semel quosdam brutorum animalium medicos ac chirurgos uolentes in œsophagum infundere
 quādā quib. infunduntur animalia. & tenebatur eius lingua cū mandibula fortiter inferiori ita, q̄
 non mouebatur. Et memini quorundā, quæ infunduntur hominibus, qm̄ apoplexiam incurrunt.
 Nos quoq̄ intendimus faucibus oris quidem, & ponimus quādā in eis cibaria humida liquida. et
 in radicem linguæ immitto & infundo quod est in uase in œsophagum: & uideo quod nodus gut-
 turis tūc eleuatur. Et ex hoc patet manifeste, q̄ eleuatio nodi gutturis est accidēs ineuitabile trāsi-
 tus eius quod transit per œsophagum. Et fortasse ponimus in œsophago grana modica rotunda,
 quo quidem transglutiantur narcotica, & quādā pharmatica, & quādā quippe quæ alia opera fa-
 ciūt retēta cū extremitate linguæ, uel interius impulsa, ne phibeat digitos nostros quib. intermic-
 tuntur grana, donec ad principiū perducantur œsophagi. neq̄ tñ ex hoc huiusmodi ueritas patet
 uerbi. uerū etiā ex hoc quod nō est possibile ut alius excogitetur modus quā iste, quē dixerūt qui-
 dam in lacertis, quo liceat linguæ qm̄ mouetur, ad se nodum gutturis attrahere. Et illud est, qm̄ cū **G**
 radix linguæ, & duo lacerti descendant ad ipsam à duobus locis quæ prædiximus, oportuit illis
 duobus lacertis linguam, neq̄ aliquid aliud moueri. qm̄ uerbi illius quod auctor assererat, q̄ pos-
 sibile quidem erat nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis sursum descendantibus ad carti-
 laginem scuteam, error detectus est, & patuit falsitas. Cum ergo sit hic quidem existimare alium
 modū quo possit hoc stare præter hunc, manifeste patet hoc esse falsum. neq̄ aliquis aliud poterit
 dicere. Similiter etiā nullus poterit dicere, nisi q̄ motus nodi gutturis erit cum transitu eius quod
 transglutitur in œsophago, non cum actione linguæ, cum actio quidem linguæ trāsitum eius qd̄
 in œsophago transglutitur, antecedeat: deinde quiescit & præpeditur tēpore quo cibus in œso-
 phagum transit. Restat ergo nobis indagare causam propter quam mouetur nodus gutturis cum
 transitu rei iniectæ in œsophago à principio usque ad finem, donec incipiat eius motus quando
 iniectum inchoat in œsophago transire, & quiescit quando quiescit illud & residet. Et res etiam
 patet & manifestatur ei qui non exercuit cogitationem suam multo exercitio, quod non potest
 esse quin sit uno duorum modorum: siue quod nodus gutturis innatum habet intellectum quo
 moueat seipsum, cum uideat hoc esse sibi melius ac dignius. siue quod eleuetur per attractionem.
 Cum ergo primum dictum sit absurdum, restat ut secundum sit uerum, scilicet quod nodus gut- **H**
 turis eleuetur quando trahit ipsum œsophagus. & approbat hoc esse uerum & attestatur natura-
 lis, quo declarauimus quod in omni membro uirtus est attractiua, qua quidem id quod est simile
 attrahit sibi & assimilat. quemadmodū in unoquoq̄ ipsorum est uirtus expulsiua ad id quod est
 contrarium ei & odit. Quod si est uerum, est quod declarauimus, quod desiderium est actio oris
 stomachi, & quod œsophagus attrahit, quemadmodum res attrahit manu quod competit ei, &
 desiderat quod est in gula. Tunica uero alterius, & uilli qui uestiunt, & etiam currunt in circui-
 ut secundum latitudinem, utiles sunt quidem & suffragantur, quando stomachus quidem ad euo-
 mendum aliquid mouetur. Similiter pellicula quādā, quæ est in intestinis omnibus, inuestit in
 circuitu in latum, nec aliqua pellicula in eis existit, quæ aliter, quā hoc modo inuestiat. quoniam
 natura non aptauit ad attrahendum aliquid conueniens, sed ad educendum quod in stomacho su-
 perfluit, sicut explicui in libro meo de uirtutibus naturalibus. Probationes ergo secundum hanc
 uiam apud eum qui cogitationem suam circa uirtutes actionum exercuit naturalium, sunt uerio-
 res, & magis urgentes, & ad credendum digniores, quā argumenta quæ sunt præmissa. Ille autem
 cui non est insitum à natura, nec est aptus ad intelligendum subtilia, neq̄ cogitationem suā circa
 doctrinam eorum, quibus uere comprehenditur cognitio, à pueritia exercuit, nec postea in scien-
 tia

A tia rerum naturalium intentionem suam diu apposuit, probationes quæ fiunt sensui manifestæ secundum modum illarum, quas superius narrauimus, non erunt ei firmiores et magis urgentes. nō enim prospexit & sciuit q̄ natura nil operatur frustra & incassum. Et quia una tunica, scilicet interior œsophagi sola uidetur habere sollicitudinem apparibiliter in œsophagi actione: non reputo quenquam ad tantam deuenisse ignorantiam, q̄ dicat quod stomachus attrahat id quod competit ei per uillos, qui disponuntur circulariter in latum, & expellat per uillos qui tendunt linealiter in longum. nisi quis in hac uita nihil de hoc excogitauit, sed acquiescat quidem ei quod nouit sensu, donec ipsum ueraciter comprehendat. ueluti quidam ostendere uolens cuidam uolenti hanc uiam in gallo, quod uilli qui disponuntur in latum, quæ est in tunica œsophagi exteriori, quando amputatur amputatione in longum, uidetur illud animal transire. Et manifestum est, q̄ hac utiq̄ anatomia debemus uti in gallo, fame prius afflicto. & illud est, quoniã postquam fueris usus hac abscissione s̄m rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo sibi ad conseruandum uitam efficiat, ipse quidem comedit & bibit prius quam locus uulneratus apostemetur & doleat. & tunc abstinebit ab esu & potu. & non sic quidem declaratur ei cuius hæc fuerit uia sua. s. de tunica œsophagi cuius uilli transeunt linealiter in longum. & non quia cum interiori parte nodi gutturis cōtinuetur. hoc quidem modo factum, in quo sumus, magis declarabitur quam illo modo quem prædiximus, neq̄ declarabitur ei cuius fuerit hæc uia sua, id quod accidit quibusdam piscibus. s. chamæ, & illi qui uocatur sonedis, q̄ stomachus uniuscuiusq̄ illorum, quando intēsa fame conatur aliquod animal minus eo capere, & euadet illud, sapius inuenitur erectus usq̄ ad os suum. & hoc quippe, quia in his animalibus appetitus ualde intenditur & superat.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE DISSOLUTIONE CONTINVA.

CENSURA.

C *Pleraq̄ ex libris de alimentis, & de cibis boni & mali succi, in hunc librum ab aliquo longe post Galeni tempora tracta uidentur: inest tamen in libro nonnihil absurdi.*

VIA corpora hominū sunt in continua dissolutione & propter calorem naturalē qui est in ipsis, & propter calorem aeris circundantis ea extrinsecus: fuit necessarium restaurare in eis quod dissolutum est de ipsis. Ideoq̄ fuerūt necessarij cibi & potus. & fuit infusa in ipsis uirtus appetitus ad cognoscendum horam necessitatis eorum, & quantitatem assumendā de eis, & speciem conuenientem eis. Verum quia nō restauratur id quod dissoluit, nec stat loco eius, nisi sit sibi simile, nec inuenitur in cibo et potu aliquod simile ei quod dissoluitur de corpore: Ideo fuit necessarium naturam mutare cibum & potum, ut stet loco eius quod dissolutum est, & ingrediatur in locum eius. neq̄ potest uirtus, quæ mutat & conuertit cibū & potum in corpore hominis, fa

CAP. I.

D cere q̄ mutetur & conuertatur nisi quod est simile corpori & proprium. Et quoniã non totum quod comeditur & bibitur assimilatur corpori: ideo non est dubiū quin remaneat ex cibis & potibus superfluitas in corpore: quam de corpore mundificare oportet & ab eo eijcere. Nam sicut ciborum & potuum, quādo intrauerint stomachum, operatusq̄ fuerit in eis stomachus suas operationes, eorum pars transit ad hepar, & residuum fit egestio mundificanda de corpore: similiter faciunt organa corporis & loca, ad quæ peruenit nutrimentum, ad hoc facta. Oportet igitur penitus eum qui uult custodire sanitatē, ad duas res intentionem suam dirigere. quarum una est ad corpus cum cibo conueniente, loco eius quod dissolutum est de ipso. alia est mundificatio ab ipso eius quod generatum est de superfluitatibus ciborum. Verum oportet te scire diuersitates naturarum ciborum, & diuersitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, ut scias conuenientiam cuiuslibet specierum cibi, & cuiuslibet differentiarum hominis, propterea quod naturæ ciborum sunt diuersæ. Nam eorum quidam sunt temperati, sicut ex quibus generatur sanguis purus & mundus. & quidam eorum sunt non temperati, sicut ex quibus generatur sanguis cum cholera aut phlegmate, aut cholera nigra superflue, aut uentositas crassa & inflatiua. & eorū quidam sunt crassi, & quidam subtiles. & quidam ex quibus generatur humor uiscosus. & eorum ex quibus generatur humor sine uiscositate nocuus. & eorum qui iuuāt proprie naturas alicuius membrorum,

membrorum & non alias. Et corporum quædã sunt temperata etiã, quibus dñatur naturalis san- **E**
guis purus & mundus: & quædam sunt non tēperata, & dñatur eis phlegma, aut una ex choleris,
siue una duarũ cholerarum: & quædam eorum sunt rara, & uelocis dissolutionis: & quædam sunt
spissa & tardæ dissolutionis: & quædã, quæ in omnibus mēbris sunt sana: & quædã sunt, quæ sunt
læsa in aliquo membrorum, & non in alijs. Itaq; oportet, qñ dominans est fm corpus sanguis mū-
dus, q̄ ministrentur cibi æquales in quãtitate & tēperati in naturis suis. Et qñ est phlegma dñans,
oportet q̄ sint cibi calefacientes & exiccantes, & nutriatur cū his, quæ addunt in caliditate & cō-
sumunt humiditatem. Et qñ ei fuerit dominans cholera, oportet q̄ nutriatur cum ijs, quæ extin-
guunt cholera, & addūt in humiditatem. Et qñ ei nigra cholera dñatur, oportet q̄ nutriatur cibus
calidis, & humidis. Et qñ corpus est spissum & tardæ dissolutionis, oportet q̄ nutriatur cibus pau-
cis & subtilibus, & humidis, quia paucum est, quod dissoluitur de corpore. Et qñ corpus fuerit ra-
rũ, oportet q̄ nutriatur cibus multis, crassis, siccis, & uiscosis, propter multitudinẽ eius, quod dis-
soluitur de corpore. Et hoc regimẽ est cōueniens de necessitate, nisi sit in aliquo membrorũ cor-
poris læsio, aut dolor: quia qñ fuerit læsio, aut dolor in aliquo membrorum, oportet q̄ fiat cōside-
ratio de cibus conuenientibus membro dolẽti: & si fuerit diuersum à necessitate residui corporis
sicut qñ hepar est frigidum & stomachus, & in uijs sunt oppilationes, oportet q̄ administrentur **F**
cibi subtiles, & dimittat cibos crassos, & si sit residuum corporis præter necessitatẽ eorũ, propter
maiolem tenuitatẽ & raritatem, ut non faciant cibaria crassa oppilationẽ in hepate: aut si est aliqñ
hepar calidum, prohibebis cibaria dulcia, & si ipsi corpori conueniant, propter uelocitatem con-
uersionis eorum in cholera rubrã. Et qñ stomachus est debilis, oportet confortare ipsum nutrien-
tibus: & qñ est, q̄ in ipso generatur phlegma, oportet ipsum lauare, & abstergere: et qñ est, q̄ in eo
cholera gñatur uelociter multa, conueniunt, quæ extinguunt acuitatẽ cholera, aut q̄ prætermi-
tantur res generantes ipsam. Et si est aliquãdo cibus remanens natans in orificio stomachi, mini-
strentur cibi crassi ponderosi, ut ponderositate sua descendant in fundũ stomachi: & precipias ei,
q̄ paulatim moueatur post cibum, ut declinet cibus de ore stomachi: & qñ hoc non fecerit, nõ est
necesse, quod memorauimus de cibo & motu. Et qñ est descẽsus cibi de stomacho ante digestio-
nem suam, indigemus his quæ stringunt & retinent: & qñ est superfluitas cibi difficilis descensus
de stomacho & intestinis, indigemus his, quæ descendere faciant, & uetrem mollificent. Et qñ ca-
put est calidum suscipiens uapores, prætermittamus cibaria calida & sicca, licet cōueniant in rest
quo corpore. Et oportet, q̄ non sis contentus his, quæ memorauimus, sine cōsideratione. s. quãti-
tatis motus ante cibum, & somnũ post. Nam qñ est motus ante cibum multus, ciba bene, nõ cibus **G**
multis, crassis, uiscosis, ad siccitatem declinantibus, qui sint difficilis dissolutionis: neq; iniungas
ei diætã, quia parum conuenit ei. Et qñ non est ante cibũ motus, uel est paucus, oportet q̄ nõ sit
contentus diætã, cum. s. paucis cibus, & subtilibus sine adiutorio, in purgando cum medicina laxa-
tiua, uel cum balneo illud, quod generatur in corpore de superfluitatibus, & qñq; cum prouoca-
tione urinæ, & cū minutione sanguinis. Et qñ motus est conueniens, dabimus cibos temperatos
in subtilitate, & crassitie. Et quando est somnus post cibũ multus, oportet q̄ donemus cibos mul-
tos, & crassos: & hoc conuenit fieri in hyeme: propter longitudinem noctis, & multitudinẽ som-
ni. Et quando somnus est paucus & leuis, subtilibus nutriatur, sicut in ætate, propter breuitatẽ nõ
ctis, & paucitatem somni. Et dicamus, q̄ oportet, q̄ mēsuremus in cibus quatuor modos. Primus
est, q̄ nutriatur corpus bonis cibarijs hora qua nutritur, sicut ante memorauimus: quia quãdo est
dominans fm corpus caliditas, indigemus cibus frigidis: et qñ dominatur ei frigiditas, indigemus
cibus calidis. Et qñ est temperatum, conueniunt ei cibi temperati similes. Et qñ est aliquis ciborũ
præter bonitatem, nec est ei conueniens, oportet ne sit simplex, immo admisceas ei alios, & come-
das cū eo cibos conuenientes, ut rectificetur, quod cum eo timetur de nocumento cibi mali qui-
bus utitur cum eo. Similiter & modus secundus est mēsurã etiam ciborum ita, ut sint in mensura **H**
uirtutis digestiua: quia etsi est cibus in seipso bonus, & est corpori conueniens, & est uirtutem di-
gestiuam debilitans quantitate sua, generatur ex ipso nutrimentum malum. Et modus tertius
est præmittere ex cibarijs, quæ oportet præmittere, & postponere, quæ oportet postponere.
uerbi gratia, quia aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in una comestione, & cibos
stypticantes ipsum: q̄ si præmisit lenitiuum, & secuti sunt ei alijs, leuiter descendunt cibi post dige-
stionem suam. sed quando præmisit stypticum & secutus est leniens, non descendunt, sed corrup-
pitur totum. & hoc ideo, quia lenitiuus separat inter stomachum, & inter descensum cibi styptici,
& remanet in stomacho post digestionem suam & corrumpitur, & corrumpit corruptione sua
cibum alium: sed quando est cibus leniens ante stypticum, leniens descendit post digestionem
suam, & stypticum leuiter per uias descendit. & ideo si aggregat aliquis in comestione una ci-
bos uelocis digestionis, & alios duræ, & tardæ digestionis, præponat cibos duræ, & tardæ dige-
stionis in fundum stomachi: propterea, quia fundus stomachi est calidior, & potentior super di-
gestionem, propter multitudinem compactionis eius, quæ est in eo de partibus carnis: & supe-
rius stomachi est neruosum, frigidum, debilis digestionis. & ideo quando narat cibus in stoma-
cho, non digeritur. Et modus quartus est assumptio ciborum in hora sua: & ideo, qui accipit ci-
bum

Abum fm post descensionem primi, & præmisit motū sufficientē, & secutus fuit somnus sufficiens, fit bona digestio. Et qui accipit cibū & remanserunt in stomacho aut intestinis reliquæ in quantitate ex priori cibo præter digestionē, corrumpitur cibus secundus cū reliquijs primi. Et qui comedit cibū post motum sufficientem, & accipit super mundificationē & super necessitatē corporis, inuenit cibus calorem naturalem, sicut ignis qñ ardet. Et qui sumpsit cibū præter motum, & accipit præter mundificationē & præter necessitatē corporis, inuenit cibus secundus calorem naturalem submersum, sicut ignis qñ operitur cinere. Et in quo somnus sequitur cibū, reuocatur calor naturalis in ipso, & aggregatur in interioribus corporis, & digerit cibum. Et in quo motus sequitur cibum, descendit cibus de stomacho præter digestionē suam, & intrat uenas sine mutatione, & adducit in hepate oppilationē, & renibus, & reliquis membris, & morbum. Et aliquñ est membrum debile ut stomachus, & natat in ipso cibus. & non iniungas somnum, donec non descenderit cibus de stomacho. & sumant immediate aliquid de uino, ut descendat cibus de stomacho aliquo descensu, donec deueniat in fundum stomachi, & ante præcipias eum mouere parū, sicut memorauimus iam. Nec oportet unquam q̄ accipiat ex uino multum in principio acceptionis cibi, ne descendat cibus cū uino & prohibeat digestionē, propterea q̄ separet inter substantiā stomachi & inter cibum. & qñ non tangit stomachus cibum, non mutat in similitudinē corporis cōuenientem: sed remanet in ipso indigestus. Et debent isti qui accipiunt cibum, cum ipso sumere de uino, q̄ solum sedet sitim. & abstineant se cum quantitate qua possint. & quiescant donec digestio fiat: postea sumant de uino prout optauerint. nam ipsum adiuuat ad descensum cibi, & subtiliat ut penetret & ut ingrediatur in uenas subtiles. Et debet similiter esse acceptio cibi in hora motus appetitus, propterea q̄ qñ mouetur appetitus, & non incipit accipere cibum, attrahit stomachus ex superficialitatibus corporis: quæ cū intrent stomachum, destruunt appetitū, & corrumpunt cibū qñ admiscetur ei. Et melior horarū in accipiendo cibū, est hora frigiditatis, ppter aggregationē caloris naturalis in interioribus corporis. Sed in hora caliditatis oportet q̄ dimittatur acceptio cibi. quia caliditas aeris attrahit calorem naturalem ad exteriora corporis, & euacuatur ab interioribus, & debilitatur calor in interioribus corporis ad indigestionē. Et ppter hoc est, q̄ antiqui præferebāt cœnā prandio, præcipiētes q̄ sumeret plus in cœna, ppter aggregationē caloris in interiora corporis frigiditate noctis, & somnū. quia caliditas in somno reuocatur, & calefacit interius corpus, & infrigidat extrinsecus. Sed in uigilia accidit contrariū huiusmodi. quia calor extendit in exteriora corporis, & debilitatur in interioribus. Et ideo necessariū est q̄ homo, cui est dominium cōplexionis calidæ, & cuius stomachus est calefactionis uelocis ppter generationē cholerae citrinæ, & cui generatur in stomacho aut effunditur ei multa cholera citrina, nutriatur cibus crassis duræ digestionis. & digerit eos, & nō digeret cibos leues subtiles uelocis digestionis. quia cholera est potērior super leuibus cibus, & corrūpit eos, & nō est potens corrumpere crassos. & ideo inuenimus homines qui digerūt carnes bouinas: & nō digerūt carnes pullinas, & quæ simulant eis ex cibus leuibus. Et cōsuetudo in eis addit magnā partē. qñ qui consueuit prandere, & remouetur ab eo, & est contentus cœna, magnificat nocumentum sibi. & qui consueuit sumere cibum in aliqua hora determinata, & mutat ad aliam præter istam horam, declarabit sibi hæc pmutatio nocua: & si mutauerit cibum ex horis malis ad horas bonas. & debet propterea imitari consuetudinē qñ est anti quata & longa, et si sit non bona, qñ non adducit aliquid necessitatis ad mutationem suam. nam consuetudo est natura secunda, sicut memorat sapiens Hippocrates. q̄ si eueniat aliquid uel ducēs q̄ mutetur ab ea, conuenientior rerū est in eis q̄ mutet ab ea paulatim. Et appetitus est in opere digestionis cibi est maior pars. quia significatur super conuenientiā & bonitatē. et qñ sunt cibi duæquales in bonitate, & est necessitas appetitus de eis ad unum eorum declinans, consentiemus dare rem appetitam præ alia, quia conuenientior est naturæ suæ & leuior ea in digestionē. Et qñ duo cibi sunt, et unus eorum est melior altero, & necessitas appetitus in eo est ad peiorē declinās, eligimus eū super meliorem eorū, dummodo non timeamus ex ipso nocumentū plurimum quā eueniat ex ipso iuuamentum, ppter q̄ libenter sumatur, & melius stomachus digerat ipsum, ut explanauimus in eo quod rememorati sumus, q̄ oportet studere ministrare cibos bonos & electos fm cognitionem diuersitatum naturæ corporum, & operationum eorum, & diuersitatē uirtutum ciborum. Et declarauimus diuersitatem naturarum corporū, & operationes eorum. & qd̄ conuenit cuilibet unum eorum ex speciebus ciborum & potuum. & ego nominabo species ciborū, & rememorabor quod est in qualibet specie. & nomina quæ sunt in qualibet specie ipsorum, & rememorabor in qualibet specie dispositionis corporis, & conuenientium eorum.

Ciborum subtiliantium tria sunt genera, eorum enim sunt ex quibus generatur sanguis subtilis, & dicuntur ipsi subtiliantes. quia sanguis generatus ex eis quando commiscetur sanguini qui est in corpore, reddit totum subtilius, quàm prius esset, sicut medulla panis frumenti fermentati, loti lotionibus pluribus, & carnes pullorum, & carnes aduragi, & phasiani, & starnæ, & axillæ auium omnium, et carnes piscium paruorum in quibus non est uiscositas, & cucurbitæ, & almesci, & quod similitur eis. & huius generis cibi conferent ei qui nō mouetur, & cuius labor naturalis in corpore suo est debilis, & qui non securatur quin in corpore eius generetur humor crassus: & generetur

generetur in hepate aut in splene oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cerebro, aut aliquid **B**
in iuncturis suis phlegmatis. Ciborum subtiliantium genus aliud est quod subtiliat quod inuenit
exre crassa, propter id quod est in eis de caliditate & acuitate. sed ipsa sunt in substantia sua cras-
sa, generantia humorem crassum, sicut pastinacæ, cepæ, raphanus, & rapæ, & quod similitur istis.
& huius generis ciborum quæ coquantur & assantur, separatur ab eis caliditas, acuitas, & incisio,
& remanet substantia mala. Et quidem possibile est quod eueniat iuuamentum per incisionem isto-
rum ciborum & subtilitatem eorum: & quod discedant a substantiæ suæ natura secundum unum trium mo-
dorum: aut coquantur simul, & eius crassities attenuetur, sicut fit de cepis. aut exprimantur: aut
coquantur, & post sumatur aqua sua, sicut fit de raphano. aut quod comedatur aliquid crudum ad in-
cisionem phlegmatis, & uomatur cum eo, sicut faciunt cum eo omnes. Et tertium genus ciborum
subtiliantium est, ex quibus generatur sanguis subtilis, & tenuat quod inuenit de humoribus cras-
sis & uiscosis in corpore. Huiusmodi generis ciborum subtilium sunt quatuor differentiæ. Prima
eorum differentia est eius quod est sapidum, dulce, subtile, propter id quod est in eis de uirtute mun-
dificatiua, sicut aqua hordei, & batheca, & ficus sicca, & amygdalæ, & fistici, & mel, & hæc ex his
quæ abstergunt, & hæc differentia est propinqua in iuuamento subtiliatis cibis qui sunt ex pri-
mo genere, nisi quod illorum perfectio est in subtili corpore. Et secunda differentia est acutior, incisua, **F**
sicut sinapi, nasturtium, allium, porrum, apium, eruca, origanum, ficus, menta, mentaltrum, foeni-
culus, ruta, anethum, cyminum, carui, uinum citrinum, clarum, subtile, antiquum, calidum. & hæc
differentia confert ei qui indiget aperiuntione oppilationis splenis, hepatis, pectoris, & cerebri. & in-
cidit substantiam & tenuat. sed non oportet aliquis multum utatur eis, nam sanguinem adurunt, &
reddunt ipsum aquosum. & hi cibi minuunt corpus, & postea ipsum debilitant. & postea calefa-
ciunt sanguinem calefactione nimia. & redit plurimum eius cholera citrina. & postea si continuus
sit usus eorum, ex ipsorum continua assumptione dissoluitur sanguis subtilis, et deducitur ad exic-
cationem & crassitiem, & plurimum fit cholera nigra. & quæ generatur ex istis lapidis in renibus
nociturus. & hæc differentia uehementius & perfectius operatur in eo, in quo est cholera citrina
dominans. Et tertia differentia eorum quæ dissoluunt & tenuat cum falsedine sua, sicut muria, & pisces
quæ sunt saliti leuis carnis & pauca pinguedinis, & sicla, & aqua casei saliti, & omnes cibi in quibus po-
situm est sal, & muria, & baurach, & huiusmodi differentiæ iuuamentum & nocumētum est propin-
quum iuuamento superacutarum, & nocumētum earum, nisi quod hæc differentia in mundificando sto-
machum & intestina, & leniendo naturam, est perfectior. Et quarta differentia est eorum quæ incidunt
& tenuant cum acetositate sua, sicut acetum, & secaniabin, & acetositas citri, & aquæ granatorum **G**
acetosorum, & omnes cibi qui cum eis accipiuntur. & hæc differentia confert ei, qui est in stomacho & in
reliquo corpore calidus. & quæ generatur in eo phlegma ex crassitie ciborum assumptorum, aut ex
multitudine eorum. Cibaria crassa quæ inueniunt corpus calidum, multum laborant. & somni multi post
cibum, digerunt, & nutriunt corpus nutrimento plurimo adhærente, & confortant confortatione plu-
rima. & melius est quod sumantur hæc cibaria in hyeme, propter aggregationem caloris in interioribus
corporis, & longitudinem somni. & quæ quis sentit in corpore suo diminutionem manifestam, &
si comedat aliquid, & sit in corpore suo caliditas pauca, & proprie in stomacho, et labor ante cibum
paucus, & somnus post paucus, non perficitur digestio, sed generatur in corpore humor ex eis cras-
sus nimium, crudus, generans oppilationem in hepate & splene. Ideo oportet eum qui comedit ci-
bos crassos & præter necessitatem dominij appetitus eius, quod paucos ex eis accipiat & commistos,
nec assuescat eis. Et sunt ex cibis crassis qui cum crassitie & uiscositate sunt multum nutrientes
quando digeruntur. sed si non digerantur, ipsi eorum multitudine generant oppilationem, & ci-
baria crassa dominante eis siccitate, duritie, & uiscositate, & simplicia & commista faciunt idem.
& hoc est quod rememoramus. aliquando enim propter nutrimentum ex natura rei. & aliquando
adducit eis ex contactu caliditatis & coctione. Et lenticulæ, & glandes, & lepores, & fungi, & fa- **H**
bæ assæ sunt crassa, quia siccitas est dominans eis in natura eorum, Et hepata, et oua dura elixa aut
assa, & omne quod est frixum ex eis, & lac coctum coctionibus pluribus, & ubera, & uinum uuae
quod est coctum, & specialiter quod est ex uua crassa in natura sua, omnia sunt crassa, quia calidi-
tas in coctione acquisiuit eis siccitatem & coagulationem. Et caro cerui, & hirci, & carnes boui-
næ, & uentres, & intestina, hæc sunt crassa, propter duritiem naturæ eorum, & eodem modo lupi-
ni, & grana pini, & rapæ, & faseoli, & panis furni in exterioribus est crassus, propter id quod acqui-
siuit eis ignis ex siccitate: & in interioribus est crassus, propter uiscositatem quæ in pane est de na-
tura frumenti, & similiter omne quod non est bonum, uti assatum, & confectum, & fermentatum,
aut nimis digestum ex pane, aut tenuius coctum. & omnis panis in testis cum oleo & sine oleo: et
dactyli, & selamum, & fungi, & similia. Et lagana, & cerebra omnia sunt crassa, propter uiscosita-
tem quæ est in natura eorum. Et pulles sunt crassi, propter coagulationem eorum & uiscositatem
acquisitas eis ex decoctione. Et melongianæ sunt crassæ, propter siccitatem & uiscositatem, quæ
sunt in natura earum. Et pisces duri & uiscosi sunt crassi, propter aggregationem duarum rerum
ex tribus in ipsis rebus. Et caseus est crassus, propter aggregationem trium rerum in eo. Et aures,
& labia, & extremitates musculorum, sunt generantia humorem uiscosum non cum crassitie. Et
etiam

A etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus crassus, propter debilitatem calidi corporis, & digestionis, & subtiliationis suae, sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationem eorum, & ex comestione citrulorum, & cucumeris, & carnis citri, & lactis acetosi. Et ei qui est in corpore temperatus & sanus, nec labor eius est multus, nec est labor in uirtute, meliora sunt cibaria media inter subtilia & crassa, quia ipsa ei conueniunt, & non debilitant sicut cibaria subtilia, nec generant cruditatē, & oppilationē sicut crassa. Et omnis panis bene praeparatus arte, ouū gallinarum, caro hœdi anniculi, caput & caro agni, & pecudū, omnes sunt humidæ, & uiscosæ. Et caro pullorum columbarum, & paruorum auium, generat sanguinem calidiorem, & crassiorē sanguinem temperato. Sed hepata pullorum & anserum, & axillæ ipsorum sunt temperata, & reliquum corpus est multarum superfluitatum. Et omnis auis, quæ est multi motus, & cuius pascua sunt in locum boni nutrimenti, mundi aeris, & sicci, est melior multū, & subtilior. omnis uerò auis quietis, est opposita, & peior, & immūdiior magis. Sed omnia oua bene praeparata, & maxime quæ sunt proiecta super aquā calidam, & recipiunt anteq̄ indurescāt, sunt temperatae crassitie. Et omnes pisces non duræ carnis, nec multæ uiscositatis, aut quibus non est uiscositas, & sunt boni saporis: & quorum pascua sunt in aquis mundis à sorditie, & aquis fluminum, sunt temperati, & boni nutrimenti. Et de fructibus, uuæ, & ficus, quando sunt bene maturæ super arborem, & cito descendunt de corpore. & quod generat ex eis, temperatū est in subtilitate. & si non cito descendunt, non sunt bonæ. Et de oleribus, endiuia, lactuca, & asparagi. Et omne uinū cuius color est, color grana ti clarus, nec est nimis antiquū. Cibaria uelocis digestionis sunt unius horū modorū. Primus modus est, qñ sunt naturæ non sicca, sicut sunt lenticulæ: neq̄ sunt duræ, sicut lupinus: nec sunt uiscosa nimis, ut triticum. nec aspera multum, ut milium & panicum: nec multū unctuososa, sicut sesamum: nec abominabilia, ut uinum ponticū nimis: nec sunt pluriū superfluitatū, ut caro pullorum anseris: nec dñatur eis frigiditas uehemens, sicut lacti acetoso: nec caliditas uehemens, sicut melli. Et modus secundus est fm naturam digerentiū ea. & hoc est uno duorum modorū. modus primus est conuenientia cibariorū, & similitudo cōplexionis naturalis corporis, sicut quæ appetunt, & sapiunt cuilibet homini. & iam inuenimus homines diuersos in appetitu eorum. & quilibet tamen eorū melius digerit, quod appetit, & ad quæ multū declinat eius appetitus, q̄ quæ non appetit, & ad quæ non declinat. Et modus secundus est ex complexione accidentali corporis, in accipiendo cibos contrarios ei, sicut apparet, q̄ cui dominat caliditas ex aliqua causa, est cibos frigidos fortius digerere, quia extinguunt caliditatem corporis, & temperante eam, nec calidos digerit. & cui dominat frigiditas, calidos digerit, sed nō digerit frigidos. & cui est corpus humidū totum, stomachus digerit cibos siccos, nec digerit humidos. & cui est actualiter siccum, est oppositum isti. Et iam declarauimus, q̄ cibaria subtilia & media, de se sunt uelocis digestionis. et etiam aliquñ euenit, q̄ cibaria crassa uelociter digeruntur in aliquo corpore, sicut iam memorauimus. Et declarauimus, q̄ panis bene praeparatus, & caro gallinæ, duragi, & starnæ, & hepata pullorum anserum, & eorū axillæ, & omniū auium pinguiū, & iuuenum, uelocius digerunt, q̄ axillæ macrarū, & antiquarū. Et carnes auium omniū uelocius digeruntur, q̄ quadrupedū. Et omne qd est ex animalibus siccis, paruum uelocius digeritur, q̄ magnū. & ideo caro uituli uelocius digerit, q̄ caro bouis. Et hœdi anniculi, & agni uelocius digeruntur, q̄ caro antiquorū, & q̄ capra. Et omne quod est ex animalibus humidis maius, uelocius digeritur anteq̄ durecat, q̄ minus. & ideo anniculus ex pecude uelocius digeritur, q̄ agnus. Et caro omnis animalis, quod est in augmento, & cremēto, uelocius digeritur, q̄ eius, quod inueteratum & antiquum est. Et caro cuius pascua sunt in locis siccis, uelocius digeritur, q̄ cuius pascua sunt in locis humidis, propter superfluitatum paucitatem, quæ sunt in eo cuius pascua sunt in locis siccis, & multitudinem eorum, cuius pascua sunt in locis humidis. Et omne cuius substantia est rara, uelocius digeritur, quàm cuius substantia est spissa. & ideo nuges

D uelocioris sunt digestionis, q̄ auellana. & oua non dura uelocius digeruntur, q̄ dura. & omne qd leuiter et facile masticat. Et similiter lactuce, & endiuia, & citruli, et cucurbita, digestibilia sunt, quàm apium & carbthum. Et omnis cibus, q̄ melius sapit est digestibilior abominabili. & ideo uinum dulce digestibilius est aspero. Quæ tarde digerunt, tarditatē habent, quia in natura sua sunt aut sicca aut dura, aut uiscosa, aut spissa, aut multæ unctuositatis, aut superfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas est in eis nimia, aut frigiditas. Et quod est contrarium complexionī naturali, quādo nō appetit. Et qd est cōueniens, accidētaliter diminuēdo corpus, aut addēdo in ipsum. Et caro bouis, & caro cerui, & uenter, & intestina, & interiora, & aures omnium animalium, & cafeus, & oua dura tarde digerunt, propter siccitatem & duritiem eorum. Et eorū quæ sunt ex auibus alcarafym, galfaguelut, & pauones, & uentres omnium auium. Et de granis, oryza, & lupini, & lentes, & milium, & glandes, & castaneæ, & caro hirci, & maiores capræ, sicut meminimus, propter spumositatem, & abominationem eorum. Et caro pecudum, & hepata omnium animalium, & pulli anserum sunt tardæ digestionis, propter multitudinem superfluitatum eorum. Et lac acetosum, propter frigiditatem suam. Et frumentum coctum, propter eius uiscositatē & spissitudinem. Et fabæ, & faseoli, propter multitudinem inflationis eorum. Et sesamum, propter multitudinem oleagineæ substantiæ. Et uuæ, & ficus, & reliqui fructus, qui non ualde maturantur.

Spurij.

Kk

Et caro

CAP. 3

CAP. 4

GALENO ATTRIBVTVS LIBER

Et caro citri, & bedaruch, & rapæ, & pastinacæ, & omnia olera, & radices, & uinū nouū crassum, **E**
 propter superfluitatem eorum. Cibi multarū superfluitatum sunt caro pullorum anserum, præter
 axillas, & interiora omniū animalīū, & cerebra, & aues de paludibus, & lacubus, & cultura, & ci-
 cera recētia, & fabæ uirides, & caro animalis lactātis, & omnis caro quiescēs nō uelocis exercitiū,
 & pisces, sicut meminimus, & istorum, qui sunt de aquis sordidis thermarum. Cibi non habentes
 superfluitates sunt axillæ auium, & pedes quadrupedū, & genua: & animalia, quorum pascua sunt
 in desertis, & in locis siccis. Cibi multi nutrimentū sunt omnes cibi crassi, quā digerunt bene in mul-
 titudine, & omne quod est superfluitatum paucarum, & est plurimi nutrimentū. Sed oportet, quod cibi
 multi nutrimenti sumantur ab eo, qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, si-
 cut est conualescens. Et hi cibi grauant stomachum propter multitudinē eorum. Et corpori con-
 ueniunt indigentī nutrimento multo. Et caro uaccina, & cerebra, & medullæ, & interiora, & uen-
 triculi auium omnium. Et pisces crassæ & uiscosæ carnis, & similia, & fabæ, & cicera, & faseoli, &
 lentes, & lupini, & dactyli, & glandes, & castaneæ, & rapæ, nutriūt eum, qui digerit ea nutrimento
 multo crasso. Sed axillæ pullorum anserum, & panis similia, & uuæ passæ plenæ dulces, & ficus, &
 lac recenter mulsus, & uinum nutriunt multum, propter paucitatē superfluitatum eorū, & pluri-
 mam conuenientiam eorū ad corpus. Et nutrimentū lactis est crassum, licet subtilibus minus nu- **F**
 triat. Et crassum increffat, sicut uaccæ. Et subtilius est lac asinæ lacte camelæ. Et lac capræ est me-
 dium inter ista. Et nutritius est uinum rubrum crassum dulce: & post hoc nigrū, crassum dulce:
 & post hoc album, crassum dulce: & post hoc crassum, rubrū asperum: postea nigrū, crassum aspe-
 rum: & post hoc uinū subtile: & de istis etiā omne quod declinat ad rubedinē, & dulcedinē est ma-
 gis nutritiuū: & minus nutritiuum, est albū subtile. Omnes cibi subtiles sunt pauci nutrimenti: &
 oēs in quibus est nimia siccitas & humiditas, aut multa superfluitas, sunt minoris nutrimentū, sicut pe-
 des, & uenter, & intestina, & aures, & pinguedo, & pulmo, & caro omniū auium, & animalīū anti-
 quorum, parum nutriunt, propter siccitatē, quæ est in eis. & ideo panicum, & miliū, & papauer, &
 oliuæ, & nuces, & amygdalæ, & auellana, & zarur, & caules, & cappares, & fructus lētici, & uuæ
 passæ ponticæ, & pira pontica, omnia parū nutriūt, propter siccitatem eorū: Sed pisces, & cucurbi-
 tæ, & granata, & mora, & poma & pruna, & chrysomela, parū nutriūt, propter multitudinē humi-
 ditatis eorū. & nutrimentū eorum neque remanet, sed dissoluitur cito. Vnde panis hordei, & furfur,
 & fabæ humidæ, & omnia olera, uelut caules, & sicla, & acetosa, & portulaca, & raphanus, & lina-
 pi, & nasturtiū, & pastinacæ, parū nutriunt, propter multitudinē superfluitatū eorum. Et cepæ, al- **G**
 lia, & porri, quā comedunt cruda, non bene nutriūt. Sed quādo coquantur in cibus, nutriunt nutri-
 mento pauco bono, sicut memorauimus. Et medulla panis lota bene, & amyllum, sunt nutrimenti
 pauci, propter subtilitatē eorum: sed ficus, & uuæ passæ, sunt inter ea, quæ minus nutriunt, & quæ
 plurimū nutriunt: & eorum nutrimentum est tenerum humidum. & similiter est nutrimentum fa-
 barum. & omnes cibi quibus hoc dñatur dominatione forti, amittunt ea, quā elixantur, aut assant,
 aut infunduntur, & nutriūt nutrimento paruo. Cibaria boni chymi sunt omnia cibaria tēperata, in
 quibus non est nimia fortitudo, & in quibus non fit egressio in quantitate, generant sanguinem
 clarum, mundum, sanum. & omne, quod est simile istis, est conueniens omni corpori, & omni tē-
 pore, in corpore temperato, & in tempore tēperato. Sed corpora, quæ egrediuntur temperamen-
 tum, indigent cibarijs, quorū uirtus sit egressa temperamentū, contrarijs uirtuti dominantī super
 corpus temperatū. & similiter etiam corpora temperata in tempore non temperato. Ac cibario-
 rum temperatorum quædam sunt crassa, & quædam subtilia, & quædam sunt media horum. &
 hæc cibaria temperata, media inter subtile, & crassum, sunt meliora omnibus hominibus, & maxi-
 me tēperatis, & in tempore tēperato. Et iam quidem narrauimus cibos crassos, & subtiles, & me-
 dios. & nominauimus eos, qui sunt boni, & quā qualibet eorū est bona species. & remansit ut no-
 minemus cibos generantes chymum bonum, & diminutos, sicut quod diuisimus. **H**

CAP. 5 Dico, quod pa-
 nis frumētī mundi bene factus arte sua, quando comeditur in die suo, & caro gallinæ, & hœdi an-
 niculi caput: & pisces non cū duritie, nec multæ uiscositatis, quibus nō est zimuma, nec malicia, nec
 pinguedo plurima: & quorū sunt pascua in aquis non sordidis, nec aquis thermarum, qui non nu-
 triuntur male, nec sunt uelocis corruptionis, sed remanent tempore longo antequā mutantur: &
 omnia oua nō dura, bene parata & cocta, & omne uinū boni odoris, leue, in quod est dulcedo pauca:
 omnia sunt boni chymi tēperati inter subtile & crassum. Sed panis de simila bene paratus ex arte,
 & phasiani, & duragi, & pulli columborū, & axillæ omnium auium, & pisces parui, quibus nō est
 pinguedo multa, & sunt teneri, in quibus non est uiscositas manifesta, & quorum pascua sunt, se-
 cundum quod nominauimus, & piscibus paruis teneris sal remouet uiscositatem, & furfur hor-
 dei, & uinum boni odoris, persicum uel citrinum, omnia hæc sunt boni chymi ac subtilis. & lac re-
 center mulsus est boni chymi, nisi quod ipsum est crassum. & ideo aliquādo caseatur in stomacho. &
 propterea admiscetur ei mel, & sal, & tenuatur cum aqua. Et melius lac, & tēperatius, est lac ca-
 præ, quia est subtilius, quàm lac pecudum, & uaccæ. & est crassius, quæ lac asinæ, & camelæ. & de-
 bet accipi lac ex animalibus sanis, iuuenibus, bene nutritis: nec est accipiendū in tempore, quo la-
 ctantur: quia tūc est crassum, & tenuatur post paulatim, donec sit aquosum. Et melius est recipere
 lac

Alac statim mulsū antequā immutetur ab aere: quia uelociter immutat. Et lagana, & caseus humi-
 dus, & panis similē bene paratus, & ex arte coctus, & panis frumenti, et caro uituli, & partes, & u-
 bera, & hepata, & interiora, & de granis fabæ: & de uino id, quod boni est odoris, dulce. omnia hæc
 generant chymum bonum & crassum. Omnia cibaria, quæ non tēperata sunt, non generant CAP. 6
 sanguinē purum, mundū, clarum. Et cibariorū mali chymi tres sunt species. Eorum em̄ sunt, quæ
 addunt in phlegma. Et eorū sunt quæ addunt in cholera rubrā. Et eorū quædam sunt, quæ addunt
 in cholera nigram. Et oportet omnē hominem dimittere multitudinem eorum, & continuatio-
 nem assumptionis eorum. etsi em̄ digerant ea, nec inferant nocuentū cito: tñ adunantur in cor-
 pore cōtinuantis acceptionē eorū in longo tempore chymi generantes ægritudines malas. Et nō
 dimittat omnē speciem eorū, quæ addit in eo id, quod dominat in corpore eius: sed accipiat etiam
 id, quod est oppositū ei, quod dominatur corpori, quod est nocuū minus. Et ego finio rememora-
 tionem horum cibariorum. Et memoro, quod generat ex quolibet eorum. Et dico, q̄ omne quod
 accipitur ex pane, & farina multi furfuris, & frumenti antiqui aut farinæ, est mali chymi, addens in
 cholera nigram. Et caro pecudis omnis addit aliquid in phlegma. Et caro capræ multorū annorū
 omnis addit in melancholiam. Et mala est caro hirci, & caro bouis, & hirci syluestris. Et post caro
Bhirci maxime non castrati. Et post caro pecudum multorum annorum. Et post caro bouina. Et ex
 istis caro castrati est melior multum. Et caro capreoli, cerui, & leporis, sunt præter malitiam, quā
 memorauimus. Et de membris animalium, renes sunt mali chymi, propter spumositatē, & super-
 fluitatem, quas acquisuerunt ex malitia urinæ. Et cerebrum addit in phlegma. Et omnes uentres
 addunt in phlegma, propter multitudinem superfluitatis eorum. Et oua cocta in tegamine uel in
 testis, generant nutrimentum crassum, & corruptibile. Et similiter caseus, & maxime antiquus.
 Fungi generant chymū crassum, & frigidū. Et fœnumgræcum, & cicera, sunt mali chymi, propter
 id, quod est in eis de caliditate. Et lentescunt addunt in melancholiam. Et milium, & panicū generant
 sanguinē crassum. Et pisces duri quibus dñatur uiscositas, generant phlegma: Et si fuerint saliti &
 antiqui, generant melancholiam. Et ficus sicca si multæ sumantur ex eis generant superfluitates
 putridas, & multiplicant pediculos: Et pira, & poma, si comedantur matura, generant chymū fri-
 gidum. Et similiter cucumeres, & citruli, & aqua bathecæ, & cucurbitæ aliqñ anteq̄ digerantur,
 adducunt in corpore accidentia mala: & aliquando faciunt in stomacho corruptionem. corrup-
 puntur. n. in eo, & generant chymum malum: & maxime si inueniant in stomacho malam super-
 fluitatem. & ideo accidit indigestio illi, qui comedit bathecā. Et olera omnia sunt mali chymi, p-
Cpter multitudinem superfluitatum in eis, & paucitatem nutrimenti. Et cepæ, & allia, & raphanus,
 & rapæ, & pastinacæ, propter malitiam caliditatis, quæ est in eis, & acuitatis. Et qñq̄ addit in cho-
 leram, & qñq̄ melancholiā, sicut meminimus iam. Sed quæ coquunt & effundunt ab aqua illa,
 & coquuntur cum alia, mouetur caliditas & acuitas ab eis. Et bedarus calefacit sanguinem calefa-
 ctione forti. Et caules generant melancholiā: & similiter omnes herbæ similes. Cibaria media CAP. 7
 sunt panis de farina crassa, & caro castrati, & ex uacca, & pecude: & ex membris, lingua, & intesti-
 na, & aures: & ex fructibus, uuæ, & batheca, & maxime appēsæ, & ficus mature humidæ, & sicca,
 cū nucibus, & castanæ: & ex oleribus, lactuca, & post endiuia, & post citruli, & atriplex, & por-
 tulaca, & olus iamenū, & acedula: & olera quibus non est multa acuitas. Cibaria calida con- CAP. 8
 ueniunt ei, cui dominatur frigiditas: & in temporibus, & in partibus frigidis, & in ciuitatibus frigi-
 dis. & uitare debet ipsa ille, qui est calidæ complexionis, & in temporibus calidis, & in ciuitatibus
 calidis: quorū sunt frumentum coctū, & panis frumenti, & cicera, & fœnumgræcū, & dactyli, &
 sesamū, & cannabis, & uuæ dulces, & passulæ dulces, & apiū, & ruta, & raphanus, & rapæ, & sina-
 pi, & pastinacæ, & allia, & cepæ & porri, & caseus antiquus, & uinū dulce & calidū, & uinū dulce
 antiquū citrinū. Cibaria frigida debent administrari ei, qui est calidi corporis, & in tempori- CAP. 9
Dbus calidis, & in ciuitatibus calidis. Et eorum est hordeū, & omne quod fit ex eo, & miliū, & pani-
 cum, & cucurbita, & batheca, & cucumeres, & citruli, & pruna, & psica: & quæ declinat ad aceto-
 sitatē, & ponticitatē, sicut uuæ, & passulæ, & fructus palmae, & radix eius: & lactuca, & endiuia,
 & portulacæ, & papauer, & poma, & pira, & granata pontica sunt frigida terrea: & ea q̄ sunt ace-
 tosa, sunt frigida, subtilia: & acetū frigidū, subtile nocēs neruis: & uinum nigrum ponticum est mi-
 nus calidum uino albo: sed tñ hoc est crassum, nocuū & malū. Cibaria sicca conueniunt ei, in CAP. 10
 cuius corpore dñatur humiditas, & in temporibus, & in ciuitatibus humidis. Et horū sunt lentescunt,
 & caules, & sauich sicca, & omne quod assat, & omne quod frixū est, & omne in quo plurimū ui-
 ni, & muria ponit, & acetū, & sinapis, & caro omnis multorū annorū animalis. Cibaria humida CAP. 11
 conueniunt ei, q̄ sicca cōplexionis est, & in tēporibus, & in ciuitatibus siccis. Et eorū est hordeū,
 & batheca, cucurbita, citruli, & cucumeres, & nuces humidæ, & uuæ, & ficus, & pruna, & radix
 palmæ, & mora, & lactuca, & olus iamenū, & atriplex humida, & faseoli humidī. Iam memora CAP. 12
 mus, q̄ qñq̄ est in aliquo membro corporis morbus: & oportet sit plurimū intentionis tuæ in ci-
 barijs, quæ conueniunt illi mēbro: & maxime quando morbus existit in stomacho, aut in capite,
 aut in hepate, aut in splene, aut in renibus. & qñ stomachus est debilis, & mollis, rectificat eum ci-
 baria styptica, sicut cydonia, & oliuæ, & aquæ, quæ sunt salsa, & acetū, & oleum ponticū, & uuæ
 Spurijs. Kx ij sepultæ

GALENO ATTRIBVTVS LIBER

sepultæ in uinacijs uuarū, & agresta, & uinum ponticū subtilis odoris, & cortex citri, quando acci-
pitur de eo parū, confortat stomachū: & qñ accipitur de eo multū, grauat: quia substantia eius sola,
est duræ digestionis. & omnis cibus & potus stypticus, si præmittat ante alios cibos, stringit uen-
trē: si accipiat post alios cibos & potus, lenit uentrē. nam ppter duritiē eius adiuuat stomachū in
deponendo cibū. Et aliqñ aggregatur in stomacho phlegma uiscosum, & adhærens, & auferens
appetitū ab eo. Et rectificat eum cibaria, quæ incidūt phlegma, & mundificāt stomachū, sicut si-
napi, & nasturtium, & rafanus, & uinū calidū, & nuces cum ficibus. Et aliqñ est mollis, & debilis,
in quo est phlegma adhærens, & conueniunt, quæ amouent phlegma, & mundificant ipsum, &
corrugant substantiam eius, & confortant, ut capparitis præparatus cum aceto solum, aut cū aceto
& melle, & fumus terre, qñ comedit cum aceto, & uinum ponticum qñ miscetur cum uino calido
boni odoris: Et quando generatur in stomacho calido, tunc cuscutæ & apium mundificant eum.

CAP. 13 Sicla est mala stomacho propter mordicationē quam habet ex acuitate, & bauracitate: & rape
qñ non ualde coquuntur, propter mordicatiuū, quod est in eis: & olus iamenum, & cathaf, pro-
pter uiscositatem eorū. & ideo oportet, q̄ comedatur cū aceto & muria. & fœnumgræcū est malū
stomacho: facit. n. incensionem. & sesamū est malum stomacho, propter unctuositatem & multi-
tudinem oleaginosæ substantiæ: & lac propter uelocitatem immutationis eius naturæ. nā acescit
in stomacho frigido, & conuertit in choleram citrinam in stomacho calido. & mel qñ plurimum
accipit de eo, pungit stomachum, & facit incensionem. & batecha similiter facit incensionem, qñ
non digeritur in stomacho: & generatur ex ipsa humor malus, & ideo generat indigestionem: &
oportet, q̄ post comestionē batechæ accipiatur cibus plurimus boni chymi. & cerebra omnia sunt
mala stomacho: & ideo oportet, q̄ comedantur cū origano, & mentastro syluestri, & sinapi, & sa-
le. & medullæ, & uinum nouum, crassum, nigrū, ponticum, uelociter acescit in stomacho, & facit

CAP. 14 incensionem. Lac, & dactyli, & uua, quæ sepulta est in uinacijs uuarū, & ruta, & fœnumgræ-
cum, & sinapi, faciūt dolere caput, & uinum citrinum antiquū facit dolere caput, & inebriat plus,
q̄ uinū ponticum nigrū: & uinum albū non facit dolere caput. & omne uinum paucam sustinens
aquam non facit dolere caput: immo aliqñ sedat dolorem capitis: & est capiti melius, q̄ aqua qñ
est sola.

CAP. 15 Cibaria quæ inflant uentrem, sunt cicera, & fabæ, & maxime quæ coquuntur integre:
sed si torrefiant, minuitur earum inflatio: & post ista faseoli, & almesci, & lentes, & hordeum, qñ
non bene coquuntur. & foca, & ficus humidæ generant inflationem: sed eorum inflatio descēdit
uelociter: & uuæ multum maturæ minus sunt inflatiuæ. sed ficus sicæ non inflant, & humidæ in-
flant. & lac generat in stomacho uentositatem: & mel qñ non coquitur: sed qñ coquitur & remo-
uetur ab eo spuma eius, non inflat: & uinū dulce, & ponticum, & uua. Omnis cibus inflatiuus
si sit bene paratus ex arte, & bene paratus in coctione & maturitate, minuitur eius inflatio: & si mi-
scantur ei species dissoluentes uentositatem, sicut cinamomū, anisum, & alcheisim, & ruta minuit
inflationē: & acetū mistum cū melle similiter tenuat uentrē, & expellit inflationē. De ijs, quæ
mundificant est fursur, hordeū, & fœnumgræcū, & batecha, & oleū dulce, & fabæ. & cicera nigra
sunt eorum, quæ mundificant renes, & frangūt lapidem generatū in eis. & capparees cum aceto &
melle, qñ comedūtur ante cibū, abstergunt & mundificant stomachum & intestinū, & aperiūt op-
pilatiōes: & sicla etiā aperit oppilationes hepatis, maxime qñ comedit cū sinapi. & cepæ, & allia,
& porri, & raphanus incidunt & subtiliant humores crassos: & caseus similiter subtiliat. & ficus
humidæ & sicæ mundificant, & abstergunt renes. & amygdalæ proprie amaræ mundificāt, & te-
nuant, & aperiunt oppilationes hepatis & splenis: & adiuuant ad spuendū humiditatē ex pecto-
re & pulmone. & fistici confortant hepar, & aperiunt oppilationē eius. & mel apū tenuat & mun-
dificat: & maxime quod colligunt apes de arboribus calidis & siccis, siue planta, sicut est origanū.
nā mel tenuat sputum crassum, & iuuat ad spuendū. & secaniabin tenuat & incidit humiditatem
crassam & uiscosam: & aperit oppilationē hepatis & splenis: & mūdificat pectus & pulmonē, &
uinū subtile mundificat uenas ab humore crasso, qñ ei est acuitas, & incisio: & confert ei, in cuius
corpore est humor crassus, & frigidus: & uinum subtile aquosum adiuuat ad spuendū humiditatē
ex pulmone, cū confortatione mēbrorū, & humectatione, & tenuatione crassarū superfluitatū, q̄
sunt in eis, & hoc etiā operat uinū dulce. De ijs, q̄ oppilat: horū est lac, qñ in eo fuerit aquosi-
tas pauca: & similiter caseus multus. qm̄ adducit oppilationē in hepate, & lapidē in renibus ei, qui
multiplicat assumptionē eius, & cuius renes, & hepar parata sunt recipere læsionē. & omnes cibi
dulces sunt mali hepatis & renibus, qñ est in eis crassities. & lac si comedatur solū, auget crassities
splenis, & hepatis: & si comeditur cū eo, quod subtiliat & mūdificat, sicut est mentastrū syluestre,
& origanū, & piper, aperit oppilationē hepatis, & splenis. & dactyli humidi, & omnia q̄ accipiunt
ex frumēto, præter panē bene paratū ex arte. uinū dulce generat oppilationē in hepate, & lapidē
in renibus, & crassum reddit splenē. Omne quod tarde descendit, est sicut quod accipit ex medul-
la frumenti, & fabarum, & lentium, & cerebra, & hepata, & interiora, & omnia oua dura elixa, &
assa, & oua frixa, & faseoli, & sesamū, & glandes, & poma, & pira pontica, & uinum dulce, ponti-
cum, crassum, nouum, & omnes aquæ. De ijs, quæ uelociter corrumpuntur in stomacho sunt
chrysolomela, & mora, & batheca: quæ si cito non descendunt de stomacho, & obuiant humoribus
malis,

CAP. 16

CAP. 17

CAP. 18

CAP. 19

A malis, cito corrumpuntur. & debent ista comedi ante cibum, amouenda de stomacho, propter ue locitatem descensionis eorum, & lubricitatem uiarum in eo, qui comedit prius ista. nam quando comeduntur post cibum, corrumpuntur propter remanentiam eorum in stomacho, & relinquunt corruptum cibum corruptione eorum: & quandoq; taliter corrumpuntur, quod euenit sicut uenenum perniciosum. De cibis, quæ non uelociter corrumpuntur in stomacho, melior est cras

CAP. 20

fus, solidus, tardæ digestionis, sicut caro uaccina, & pedes, & maxime pedes uaccæ, & quæ similitur istis. Quando superfluitates ciborum tarde descendunt de stomacho & intestinis, debent

CAP. 21

dari cibi leniētes & pungētes, in quibus sit dulcedo, aut acuitas, aut falsedo, aut nitrositas: ut aque caulium, & lentium. leniunt enim uentrē: & eorum substantia substringit uentrē: & brodium galli antiqui, & panis multi furfuris, & fœnum græcum cum melle, & oliuæ cum aqua, quando comeduntur ante cibum cum muria, leniunt uentrē: & quando etiam comeduntur post cibum sine muria, & maxime, quæ sunt ponticæ, cum aceto, confortant stomachum, & deprimunt cibum, sicut iam memorauimus de rebus stypticis confortantibus stomachum: & lac subtile, & multæ aquositate: & caseus, quando maxime admiscetur ei sal & mel: & caro paruorum animalium, & sicla, & t chataf, & okis, & cucurbita, & batheca, & ficus, & passulæ dulces, & nuces humidæ, & sicce, quæ

† al. atriplex

B do mollificantur in aqua: & mōra, & pruna humidā, & sicca, quando infunduntur in aqua mellis, aut comedatur, aut bibatur uinum dulce, & differatur plurimū cibis, sunt lenitiua uentris. & aqua mellis aliquando tendit uelociter in uenas, & uadit cum eis totum nutrimentum, & claudunt uentrem, & prognosticant urinam, & aliquando mundificant stomachum, & mordicant, & excitāt ad deponendum cibum, & leniendum uentrem. & mel quando non coquitur lenit uentrem, & si coquatur non lenit: & similiter aqua mellis, quando multum coquitur. & secaniabin mundificat stomachū & intestina, & quandoq; facit in intestinis tinesmon. & uinum dulce, & mustum, leniūt uentrem. Quando est descensus cibi de stomacho ante suam digestionem, debent ministrari

CAP. 22

cibi stringētes styptici: & ipsi sunt, in quibus dominatur stypticitas, aut ponticitas, aut crassitudo: & tales sunt cydonia, & pira, & grana myrti, & fructus spinæ albæ, & substantia lenticularum, & castaneæ, & glandes, & uinum ponticum: & hæc stringunt uentrem cum stypticitate & ponticitate ipsorum: & oriza, & panicum & milium & fauic hordei stringunt uentrem cum siccitate eorum. & caro leporis, & caules cocti post effusionem aquæ primæ ab eis cum aqua eorum secūda: & lac coctum, & caseus, stringunt uentrem cum crassitie sua. & oportet quod lac coquatur, donec sit aquositas consumpta. nam eius aquositas lenit uentrem: & etiam possibile est, quod lapides fluuiales, aut frusta ferri igniti remoueant illam ab eo. & quando separatur aqua eius, confert descensui superfluitatum acutarū, nisi sint multum crassæ, quando fit operatio cum eo: sed aliquando caseatur, & glutinatur in stomacho: & aliquoties egreditur à stomacho, & generat in hepate oppilationes, aut lapidem in renibus: & oportet propterea mittere in ipso post consumptionem aquositate

aliquid ad sublationem ipsius, & ut non caseetur, nec generet oppilationem, nec

lapidem. & omnia acetosa, sicut poma acetosa, & granata acetosa, si inue

niunt in stomacho humorem malum, & crassum, incidunt,

& expellunt, & leniunt uentrem: sed si inueniunt

mundum, stringunt uentrem.

Spurij.

Kx iij

EX

EX GAL. ET ALIIS PRÆSTANTISS. MEDICIS.
DE AQUIS.
CAPITA SEX ORIBASII.

Augustino Gadaldino Mutinensi Medico interprete.

Hic libellus in prioribus æditionibus De bonitate aquæ inscriptus, mutilus legebatur.

Libri primi ad Eunapium. Cap. xiiij. Ex libri quarti ad Eustathium filium Cap. ultimum.

De aquis ex Galeno.

QVAVM præterea bonitatis ac uisiositatis experti esse debemus. nam hæ ad omnem uictus rationem multiplicioris sunt usus, quam cætera ferè omnia. Scire itaq; oportet illam aquam esse optimã, quæ nullam prorsus qualitatem gustu aut odore præ se ferat. statim uero & hæc bibentibus iocundissima est, uisuiq; pura. Siq; ab hypochondrijs confestim descenderit, nullam aliam præstantiorem perquirit. Nam quæ in hypochondrijs diu morantur, uentremq; ferunt, inflant, ac grauãt, licet prædicta bona adsint: semiprauæ iudicandæ sunt. quin & quæ in eiusmodi aquis elixantur, tardissime ac deterius elixantur. Satius igitur est huiuscemodi aquam experimento iudicare. Quòd si quis ex indicijs discernere ipsas uelit, ex his quæ dicent, iudicet. Quæ enim ad septentrionem spectant, ac solem auersantur: illæ tarde permeant, agre coquantur, tarde etiam calefiunt & refrigerantur. Quæ uero ad orientem uersæ sunt, ac per meatum quendam uel terram puram colatæ, celerrime tũ calefiunt, tum refrigerant: eas optimas esse sperandum est. Bonæ etiam & quæ æstate frigidiores, hyeme calidiores existunt. Sunt qui pondere ipsas probent, ac quæ leues sunt, meliores esse arbitrentur. Sed hoc si cum prædictis alijs indicijs numeretur, laudandum est: sin per se solum sit, non erit sufficiens bonarum aquarum argumentum. Leuissima uero (ut ait Hippocrates) dulcissima, limpida, ac tenuissima sunt & ipsæ pluuiiales. propterea quòd sol, quòd leuissimum ac tenuissimum est, trahit, idq; non ex cæteris solum aquis; sed & ex mari, & ex ipsis etiam humanis corporibus. unde facillime omnium putrescunt aquæ hæ pluuiiales, ut quæ uarijs ac multis consent qualitibus. Nemo tamen aquam quæ facile putrescit, pessimam esse autumet. nam quòd facile alteretur, bonitati potius quam uitio tribuitur. quare ubi cæteras habueris optimæ aquæ notas, licet facile putrescat, optima hæc censenda est. cum uero iam mutari cœperit, his qui eam biberint, raucitatũ, tussium, grauitatumq; uocis causa est. Harum autem aquarum pluuiialium præstantissima est temporaria seu æstiuales, deinde tonitruales, postremo nimbales. Quæ uero ex glacie niueq; conflantur aquæ, uiciosissima sunt. Dum enim aqua cõgelatur, quicquid tenuiorum partium inerat, exprimitur. Aquas palustres, foerentes, ac absurdis qualitibus præditas, expedit elixationibus ad melius reducere, sicq; bibere temperatas uino, acerbam quidem dulciori, alias autem acerbiori. Aliquas etiam colare bonum est, ut salsas et bituminosas. Sed salsa polentis elixentur. Quæ uehementer frigida sunt, post cibum bibantur: non tamen affatim aut inhianter, nec sine uino. Quidam cibos ac potus quosdam remedia aduersus aquarum uitia inuenerunt: ac alij quidem cicerum decoctum præbunt: uel ipsa etiam cicerum commanducant: alij caualidas pariter cum pisce aliquo elixas, foeniculos itidem: alij betas & cucurbitas cum muria uinoq; diluto præmandunt.

Libri quinti Collectionum medicinalium ad Iulianum Imperatorem.

De Aquis ex Galeno.

CAP. I.

QVA quæ optima est, omni prorsus carere debet qualitate, non ad gustum tantum, sed etiam ad olfactum. Fuerit autem & hæc ipsa tum iocundissima bibenti, tum exquisite pura. Si uero etiam celeriter ab hypochondrijs descenderit, non est, quòd præstantiorem aliam perquiras. Ita ut quæ puræ quidem sunt, & splendida, & dum bibuntur non iocunda, diutius tamen in hypochondrijs morantur, uel uentrem ferientes, uel inflantes, uel grauantes: semiprauæ censendæ sint. Enim uero multæ etiam tales sunt, de quibus præcipue mihi uidetur scripsisse discrimen ab optimis aquis, Hippocrates, ubi inquit, Aqua quæ cito calefit ac refrigeratur, leuissima est. Neque enim in cœnosis, uel

Auel maleolentibus, uel quid mendicamentosum gustu præ se ferentibus, eiusmodi dignotio ex usu est: ut quæ manifeste omnibus appareant: sed in quibus nihil quidem eiusmodi insit: uerum alia quædam ob prauis aeris admistionem uitiositas circa aquam sit: uel etiam aliquod aliud insit uitium, ipsi aquæ connatum, quod latentem habeat causam. In his enim memorata hæc dignotio optimum est iudicandi instrumentum. Neque enim celeriter aut calefiunt aut refrigerantur eiusmodi aquæ. Alia quoque huic similis est dignotio per ea quæ in ipsa elixantur, uel olea, uel legumina, uel fructus, uel radices, uel carnes. Celerrime enim in optimis aquis, tardissime in prauis elixantur. Has quæ tam prauas aquas ueteres quidam ἀργαῖνα & ἀργαῖλα, id est indomitas ægreque coctibiles, seu crudas appellarunt: quo pacto & ipsa etiam legumina quæ difficulter elixantur. Tutissimum ergo est experimento talem aquam iudicare. Quod si quis etiam ex indicijs eius facultatem prænosse uelit. Quarum fontes ex saxis scaturientes, ad septentrionem erumpunt, solémque aduersum habent, has omnes ægre coctibiles tardique transitus esse iudicandum est. Statim etiam ipsis accidit, ut tarde tum calefiant, tum refrigerentur. Sicuti contra. Quarum fontes ad orientem erumpunt, ac per meatum quendam ac terram puram percolantur, celerrimeque tum calefiunt, tum refrigerantur: has præstantissimas esse sperandum est. Aquæ uero pluuiiales (ut inquit Hippocrates) sunt leuissimæ, dulcissimæ, limpidissimæ, ac tenuissimæ: nam sol leuissimam aquæ partem tenuissimamque attollit, sursumque rapit. attollit autem non ab alijs aquis tantum, sed & à mari, omnibusque alijs corporibus. unde celerrime omnium putrescunt. Maxime enim ea corpora quæ unam in se ipsis habent qualitatem, difficilius putrescunt, quam quæ multas obtinent: quando non ob aliam causam corpori adsit, ut uel difficulter uel facile putrescat. Sanè animum attendere oportet, ne quispiam aquam quæ celerrime putrescit, deterrimam esse opinetur. eadem enim etiam præstantissima esse poterit, ubi omnia optimarum aquarum indicia superiore sermone tradita, habuerit. Nam quod facile secundum qualitatem alteretur, id in bonitatem potius quam uitiositatem aquæ referendum est. Signum autem bonitatis pluuiialis aquæ est, quod à solari caliditate concoquatur. Nam & cætera omnia quæ elixantur, seipsis dulciora euadunt. Cum uero putrescere cœperit, penitus absurda est. Qui enim aquam adhuc putrescentem bibunt, raucitatibus, tussibus, uocumque grauitatibus corripiuntur. Ex ipsis autem pluuialibus aquis, quæ æstate fit, quam horæan, id est horariam seu temporariam Hippocrates uocat, nimbalis præstantior est. Melior etiam est nimbalis tonitrualis. Quæ uero ex glacie uel niue liquescenti fiunt, deterrimæ sunt. Nam in ijs quæ à frigore congelantur, quicquid in ipsis continebatur, quod tenuissimarum esset partium, id totum exprimitur. Sanè præstiterit, quæ fœculentæ sunt, & maleolentes aquæ, & quæcunque absurdas habent qualitates, eas prius elixatione alteratas offerre. Et in alium etiam usum aquam præcalescentes refrigeramus, quamuis neque gustum neque olfactum prauum habeat, exquisitæque sit pura: quando ipsam diutius in uentriculo commorari, nocuentumque aliquod inferre experti fuerimus. Nam caliditas aquam, quæ elixatur, totam aqua iter fundendo, eam aptam ad secretionem reddit. Dum enim refrigeratur, terrestres quidem partes innata grauitate descendentes, ad uasculi fundum peruenient: aqua uero his supernabit: qua sensim in aliud uas transfusa, citra noxam uti poterimus. Post elixationem uero quando aquam frigidissimam reddere uoluerimus: niuem quidem si habeamus, aquæ prius calefactæ extrinsecus ipsam circumponimus: niue uero si careamus, ex puteis, uel aquæductibus refrigerationem ipsi comparamus: ipsam nimirum prius calefacientes, ut alteratu facilis reddatur. Nam quicquid ante calefactum est, promptius in se ipsum totum, alterationem quæ à uicinis corporibus fit, suscipit. Cum uero uasculum in puteos demiserimus, uel aquæductibus subiecerimus, necessario operculum ipsi faciemus: ac undique ipsum exquisitè stipabimus, uasculum sanè non implentes, sed uacuum id aliqua ex parte facientes, ut nimirum aer qui inter operculum & aquam in uasculo positam medius est, prius refrigeratus, ita contactu propinquam aquam refrigeret. Vbi autem nihil eiusmodi adest, ut in Ægypto, uasculum suspendentes, detectum id, quod aerem suscipiat, relinquimus. Quoniam uero nec incidentis nec calidi quicquam habet aqua, iure optimo tarde meat, ægre concoquitur, ægre itidem subducitur omnis aqua. quamuis alioqui optima sit. Moratur enim multo tempore in uentriculo, fluctuationes ipsi ferè semper inferens, sique uentriculus biliosus fuerit, simul & ipsa aqua corrumpitur. cumque uix à uentriculo in ieiunum transierit, haud facile distribuitur. Quapropter nec ad mouendam urinam, nec ad educendum sputum natura apta est. Neque tamen sitim sedat, etiam si diutissime in uentriculo moretur, quando quidem in totam profunditatem non immergitur, nec ariditatem irrorat. Quod autem non nutriat, sed uehiculum duntaxat nutrimenti sit, dudum ab Hippocrate alijsque præstantissimis medicis dictum fuit. Quare nec uitalem uirtutem potest roborare. Et hæc sunt causæ cur Hippocrates relicta aqua ad melicratum, oxymeli, & uinum in ægrotantibus peruenierit. Ac quantum quidem ad hæc, nunquam ea quis ueretur: plerique tamen in alijs falsi, ad aquam confugiunt, in qua danda magnopere non potest aberrari, cum nec uires etiam magnas ipsa habeat. Præuus autem fit usus oxymelitis, uini, & melicrati tum ob confertas mutationes, & tum ob ægrationem hoc est intemperatam meracamque